

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

**АКТУАЛЬНІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНІ ТА
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

1–31 березня

Кривий Ріг – 2020

УДК 338.1+316.42

Актуальні економіко-правові, соціальні та екологічні аспекти розвитку промисловості та суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (1–31 березня 2020 року) / Міністерство освіти і науки України, Криворізький національний університет. Кривий Ріг: КНУ, 2020. 134 с.

Організатори конференції та редакційна колегія

Моркун В.С. – д.т.н., професор;
Чубаров В.А. – к.т.н., доцент;
Брадул О.М. – д.е.н., професор;
Варава Л.М. – д.е.н., професор;
Зінченко О.А. – д.е.н., професор;
Нусінов В.Я. – д.е.н., професор;
Турило А.М. – д.е.н., професор;
Юсупов В.А. – д.юрид.н., професор;
Шахно А.Ю. – д.е.н., доцент;
Рябикіна Н.І. – к.е.н., доцент;
Астаф'єва К.О. – к.е.н., ст. викладач;
Рябикіна К.Г. – к.е.н., ст. викладач.

Матеріали конференції висвітлюють результати наукових досліджень актуальних проблем соціально-економічного розвитку економіки промислових підприємств та суспільства на сучасному етапі в умовах поглиблення інтеграційних процесів, Формування конкурентного середовища, переходу до інноваційної моделі розвитку економіки Для науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти, аспірантів, докторантів, фахівців промисловості, підприємств і організацій. За інформацію, наведену у тезах, несуть відповідальність автори.

Організатори конференції та редакційна колегія вважають за доцільне обговорення опублікованих результатів досліджень у наукових колах. Претензії до організаторів конференції не приймаються. При передруку матеріалів посилання обов'язкове.

ЗМІСТ

Економічна теорія та історія економічної думки

Паустовська Т.І. Історичний шлях нового суспільства	6
Паустовська Т.І. Сімейні цінності як джерело формування соціального капіталу	9

Економіка, організація та управління підприємствами

Афанасьєв Є.В., Афанасьєв І.Є., Афанасьєва М.Г. Окремі теоретично-методичні підходи сучасної ризикології в системі промислового виробництва на основі теорії ймовірностей та математичної статистики	13
Бондарчук О.М., Яцкова К.А. Формування та використання виробничих запасів металургійного підприємства	16
Бондарчук О.М., Козаков Д.Ю. Підвищення ефективності діяльності шляхом модернізації виробничих потужностей	19
Кадол Л.В., Кадол О.М., Лашкун Г.А. Розвиток механізмів місто регулювання	22
Кадол Л.В., Левіна Л., Вітько Д.О. Механізм функціонування ринку нерухомості України	25
Кадол Л.В., Кравчук Л.М., Рябцева Є.С. Актуальність реформування будівельної галузі	28
Капітула С.В., Наджіб Фергас. Необхідність проведення аналізу ресурсного потенціалу підприємств	30
Рябикіна Н.І., Рябикіна К.Г., Чумаченко Д.Г. Напрями удосконалення управління оборотними активами суб'єкта підприємницької діяльності	33
Рябикіна К.Г., Антон С.В. Удосконалення системи управління ефективністю суб'єкта підприємницької діяльності	37
Кутова Н.Г., Козир А.А. Аналіз та перспективи розвитку української ІТ-сфери	39
Турило А.А., Ртищев С.А., Нікітін Я.О. Методологія вибору оптимального банку для кредитних та депозитних операцій у кризовий час	42
Шахно А.Ю., Сипченко Т.В. Основні напрями покращення фінансового стану підприємств у кризових умовах	45
Шахно А.Ю., Єпик О.О. Шляхи зростання продуктивності праці як ключового аспекта підвищення конкурентоспроможності підприємства	49
Шахно А.Ю., Царенко В.О. Основні напрями оптимізації витрат на підприємстві	52

Шахно А.Ю., Шипіна В.О. Інноваційні технології підбору персоналу в сучасних умовах	56
Кутова Н.Г., Дем'яненко К.О. Визначення чинників впливу на систему стимулювання персоналу на прикладі ПАТ «Кривбасзалізрудком»	60
Попов С.О., Колосовський Д.В. Визначення оптимальних величин показників вилучення залізних руд шляхом автоматизованого моделювання процесу їх видобутку	65
Поліщук І.Г., Козир А.А. Економічна безпека як складова національної безпеки України	67
Лашкун Г.А., Нікітін Я.О. Висока якість продукції – запорука успішності підприємства	70
Кадол Л.В., Федоренко Т.В., Хімченко А.В. Особливості ціноутворення продукції будівельної галузі	73

Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Астаф'єва К.О., Тхоренко Д.В. Тенденції розвитку підприємництва в Україні	75
Astafieva K., Prihova Y. Strategy for the development of the kpnz «family of a child and youthful creativity»	78
Ковальчук В.А., Ковальчук Т.М. Інтерпретація дефініцій сфери та виробничих баз підготовки фахівців зі спеціальності «підприємництво, торгівля та біржова діяльність» у великих промислових регіонах	80
Короленко О.Б., Король А.С. Брендінг як маркетинговий інструмент у торгівлі	82
Пасічник Н.В., Гусак А.С. Конкурентне середовище гірничодобувних підприємств України	85
Шахно А.Ю., Боднар І.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні	88
Шахно А.Ю., Нікітін Я.О. Інноваційний розвиток освіти людського капіталу	92

Фінанси, банківська справа, страхування

Короленко Р.В., Поліщук А.С. Аналіз якості активів банку	96
---	----

Математичні методи

Желтуха Т.В., Кутова Н.Г., Киричик О.Р. Визначення факторів впливу на загальну собівартість та шляхи її зниження на прикладі ПП «Метизний завод»	98
---	----

Менеджмент та маркетинг

Бондаренко Л.А., Бондаренко Є.Р. Особливості маркетингових комунікацій домашніх кондитерських у соціальних мережах	103
Варава Л.М., Марченко В.В. Особливості удосконалення інноваційного потенціалу гірничорудного підприємства	107
Темченко Г.В., Боднар І.В. Роль лідерства в системі управління організацією	110
Темченко Г.В., Царенко В.О. Портрет сучасного менеджера	115
Темченко Г.В., Єпик О.О. Вербальні та невербальні аспекти спілкування сучасного менеджера	118
Темченко Г.В., Сипченко Т.В. Основні теоретичні підходи до визначення поняття «кар'єра»	121
Чайка К.С. Систематизація інституційного забезпечення інвестиційної політики України	123

Регіональна економіка, демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Яковенко Ю.В. Міграційні процеси в українському суспільстві: причини та наслідки	127
Паустовська Т.І., Вірко А.С. Сучасне розміщення продуктивних сил – шлях до запобігання екологічних проблем	130

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ НОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Паустовська Т.І., к.е.н, ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами. Криворізький національний університет

Вступ. Хоча з того моменту, коли розвинуті країни відкрили нову стадію цивілізації, минуло не так багато часу, проте вже почали поставати проблеми конкретизації природи і шляхів створення нового суспільства, яке називають і постіндустріальним, й інформаційним, і суспільством, побудованим на знаннях. Відомо, що згідно з цивілізаційним підходом уся історія людства становить єдність доіндустріальної (аграрної), індустріальної та постіндустріальної стадій суспільно-економічного прогресу. Тому нове суспільство, називати його індустріальним чи суспільством знань, за своїм історичним місцем і за своєю природою є постіндустріальним суспільством, тобто таким, яке настало після індустріального.

Питанням історичного шляху розвитку суспільства та проблемам щодо формування та практичних результатів і дій на його сучасному етапі приділялося багато уваги у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Базилевич В.Д., Злупко С.М., Ковальчук В.М., Лазарович М.В., Лановик Б.Д., Сарай М.І., Маршалл А., Шумпетер Й. та інших. Але у даній темі залишається ще досить багато питань, які досліджені не остаточно або потребують доопрацювань.

Мета роботи. Розглянути та проаналізувати питання, які постають сьогодні, щодо конкретизації природи і шляхів творення нового суспільства, яке має різні назви та зміст, а тому викликає потребу в теоретичному аналізі.

Матеріали та методи. Для написання роботи використано літературні джерела історичного та економічного напрямку вітчизняних і зарубіжних дослідників як недалекого минулого, так і сучасних, які приділили досить серйозну увагу даним питанням. Серед них Чухно А.А., Леоненко П.М., Юхименко П.І., Стюарт Т.

Методи дослідження, які використовувалися при написанні роботи – історичний, логічний, аналізу та синтезу, діалектичний.

Результати. Історія свідчить, що фактори виробництва визначають не лише характер, а й назву суспільства. Коли поряд із землею і працею виник такий фактор, як капітал, то й суспільство стало капіталістичним. У сучасних умовах двоїста назва нового фактору виробництва – інформація та знання – означає, що ці поняття утворюють органічну єдність: знання поширюються через систему інформації, водночас зміст інформації становлять знання. Знання не можуть існувати поза системою інформації, а інформація без знань втрачає сенс. Швидка зміна подій нагадує калейдоскоп. Та ж історія свідчить, що промислова революція в Англії, яка започаткувала індустріальну епоху, має свою логіку створення машинного виробництва. Спочатку було створено ткацький верстат, який зумовив удосконалення техніки прядіння, а разом вони викликали до життя нову енергетичну силу – паровий двигун, що у свою чергу зумовило розвиток металургії та машинобудування. Але все це – складові становлення індустріального способу виробництва.

Є певна логіка розвитку науково-технічної революції кінця ХХ століття. Спочатку було освоєно виробництво напівпровідників, нових матеріалів (1970–1980 роки), потім – комп'ютерів (1980–1992 роки), технології передачі даних та Інтернет (1994–2000 роки), розвиток інформаційних технологій (інновації у технологіях обробки та аналізу інформації) тощо. Інформація та знання із самого початку були та є визначальними виробничими факторами нового суспільства. Ні інформація, ні знання не ділили між собою першість появи. Тому не можна схвалити спробу розділити їх виникнення у часі.

На користь цього висновку свідчить те, що в США за основу було взято співвідношення вартості традиційної промислової та інформаційної техніки (1991 рік), і це, відповідно, становило 107 млрд. дол. та 112 млрд. дол. Т. Стюарт говорить, що з тих пір компанії витрачають більше коштів на устаткування, необхідне для збирання, обробки, аналізу та поширення інформації, ніж на машини, які призначаються для штампування, різання, збирання, навантаження та іншого роду дій із матеріальними предметами. Тому вважається, що 1991 рік є «першим роком інформаційного віку» [1].

Нова економіка та нове суспільство мають багатий соціально-економічний зміст. Якщо машинна техніка в індустріальну епоху реалізовує та примножує головним чином фізичні сили людини, примушує робітника найматися, щоб здійснювати виробництво, то інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерна техніка реалізують і примножують можливості людського розуму. У новому суспільстві у працівникові поєднуються і його здатність до праці (робоча сила), і знання та досвід їх використання, що істотно змінює становище людини і у виробництві, і в суспільстві. Щоб бути носієм сучасних знань, людина повинна мати необмежені можливості для освіти – загальної і професійно-технічної, високі життєві умови та широкий доступ до культури, духовного зростання.

На відміну від індустріального суспільства, де панують матеріальне виробництво та матеріально-речова форма багатства, в інформаційному (постіндустріальному) суспільстві, у суспільстві знань, панують нематеріальне виробництво і нематеріальні форми багатства. Традиційно пізнання світу базується на індивідуальних наукових досягненнях. У новому суспільстві існує плюралізм форм власності на знання та інформацію і не можливо абсолютизувати якусь одну, навіть суспільну, форму власності [2, с.75–76].

Висновки. Отже, самі техніка і технологія виробництва зумовили виникнення якісно нових понять, пов'язаних з інтелектом, знаннями, професійно-технічними навичками, духовним зростанням людини, що визначає її нову роль і місце у виробництві та суспільстві. Людина стає не лише метою виробництва, а й його головним фактором. Водночас вона стає критерієм розвитку і економіки, і суспільства, адже чим кращі умови життя та праці, чим більш всебічно розвивається людина, тим багатші і людина, і суспільство.

Список літератури.

1. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал: новый источник богатства организаций. Новая постиндустриальная волна на Западе. Москва, 1999. 375 с.
2. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Сучасні економічні теорії: підручник. Київ, 2007. 878 с.

СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Паустовська Т.І., к.е.н, ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами. Криворізький національний університет

Вступ. Серед усіх форм, що утворюють можливості для взаємодії, довіри між людьми та їх об'єднання, наприклад, в економічні союзи, найочевиднішою та природною є сім'я. Сім'я представляє собою організаційну форму відтворення соціального капіталу на мікрорівні. Соціальний капітал, втілений у сімейних зв'язках, приносить економічну вигоду як членам сім'ї, так і всьому суспільству. Сім'ї, засновані на любові та довірі, виходячи з певних установ і традицій, мають значні економічні можливості. Ці можливості пов'язані з об'єднаннями зусиль по втіленню спільних проектів, наданню безоплатних послуг тощо. У результаті держава отримує організаційні структури, які відповідають загальноприйнятим стереотипам поведінки, виконують притаманні їм функції, мають схильність до нормативного регулювання.

Саме тому в суспільствах, де порушені сімейні та інші соціальні зв'язки, де існує низький рівень соціальної довіри, не можуть бути створені передумови для ефективної економічної діяльності. Питанням щодо зв'язків у процесі формування соціального капіталу та впливу на даний процес сімейних цінностей, науковці приділяли багато уваги і в минулому столітті, і на сучасному етапі історичного розвитку. Цими питаннями займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Зайцев Ю.К., Новиков В., Пилипенко В.Е., Гуляєв В., Кравченко Т., Стиглиц Дж., Фукуяма Ф. та інші. Опрацювання робіт цих та інших авторів доводить, що в даній темі є ще питання, які потребують подальших досліджень.

Мета роботи. Показати роль сім'ї в процесі створення соціального капіталу, що сприяє сталості та соціальному порядку, утворює єдину соціальну спільноту за допомогою існуючих єдиних норм і цінностей, які поділяються усіма членами, між якими встановлюється взаємна довіра.

Матеріали і методи. Для написання даної роботи використано літературні джерела економічного та історико-економічного напрямку зарубіжних авторів – Дж. Коулман, М. Грановеттер, Дж. Тернер, а також електронний ресурс. При написанні роботи були використані діалектичний, логічний, історичний методи дослідження, а також методи аналізу та синтезу.

Результати. Сім'я в економічній теорії у чистому вигляді не розглядалася як економічна категорія, хоча упродовж тисячоліть домогосподарства були приречені вести натуральне сімейне господарство. За умов сучасних трансформаційних процесів, пов'язаних зі зміною ролі людини у суспільному виробництві, сім'ю не тільки можливо, а й необхідно розглядати як окрему важливу складову частину первинного базового суб'єкта соціально-економічних відносин домогосподарства. Слід підкреслити, що виділення сім'ї як форми соціального капіталу обумовлено змістом сімейних (соціальних) відносин.

Першою характерною рисою таких відносин виступає багаточисельність взаємодій. Друга особливість полягає в тому, що ці взаємодії вкрай різнобічні і «багатопредметні», тобто пов'язані з різними темами. Третьою важливою рисою даних відносин є їх міцність. Четвертий істотний бік взаємодій у сім'ї – це нормативне регулювання. У більшій своїй частині і в значній мірі ці норми не несуть характер випадкових, нічим не пов'язаних, вільних дій, але є результатом того, що партнери відповідають певним обов'язковим для них зразкам, прикладам. П'ята характерна риса соціальних відносин сімейного типу має особливо велике значення – кожен член сім'ї займає певну соціальну позицію, яка проявляється в наявності ряду прав та зобов'язань, соціальних ролей. Усі ці перелічені особливості соціальних сімейних відносин, дозволяють розглядати сім'ю як джерело соціального капіталу.

До соціального капіталу, що формується в сім'ї, в першу чергу відносять комплекс характеристик сім'ї та її членів, включаючи і соціальний статус, і суспільне становище, участь її членів у виробничому, діловому та суспільному житті, їх відомість та визнання (на рівні організації, галузі, сфери діяльності, суспільства в цілому), сукупність соціальних зв'язків. Значну роль у житті кожної

сім'ї відіграють ділові та суспільні зв'язки, знайомства, входження в різні спільноти, партії, рухи тощо. З розвитком інформаційних технологій вплив цих факторів на життя сім'ї поширюється. Розвиваються і виникають нові бізнес- та соціальні мережі, що посилює вплив соціального капіталу на життя сім'ї.

Необхідно також виділити можливості сім'ї у плані доступу до соціального капіталу суспільства, до його бази знань, що пов'язує соціальний капітал членів сім'ї з їх інформаційними можливостями. Тут намічається певний симбіоз можливостей старшого і молодого поколінь – полегшене пристосування до нових інформаційних технологій молодшого покоління та багатство соціального капіталу старшого покоління.

У багатьох класичних соціальних теоріях, переважно футурологічних, створених у кінці XIX століття, передбачалося, що по мірі того, як суспільство модернізуватиметься, сім'я буде відігравати все менш значну роль і буде замінена більш безособовими видами соціальних зв'язків.

Економічна ефективність потребує, щоб партнери по бізнесу, клієнти і банкіри обиралися без огляду на почуття – на основі кваліфікації та здібностей, а не за принципом кровних зв'язків.

Сучасна бюрократія (по меншій мірі в теорії) комплектується не із членів сім'ї та приятелів, а з тих, хто відповідає об'єктивним критеріям роботи або здав кваліфікаційний екзамен.

Дійсно роль сім'ї зменшилася практично у всіх суспільствах, що модернізуються. У колоніальній Америці, коли переважна більшість американців жили на сімейних фермах, сім'я була основною виробничою одиницею, виробляючи не тільки харчі, а й чисельні предмети домашнього господарства. Сім'я виховувала дітей, піклувалася про людей похилого віку і через ізоляцію та нестачу транспорту, сама була головним джерелом розваг.

З часом майже усі з цих функцій були надані комусь. Спочатку чоловіки, а згодом і жінки почали шукати роботу поза межами домашнього господарства, на фабриках і в офісах. Діти були відправлені до школи для отримання освіти, бабусі і дідусі – на пенсію, а розваги стали забезпечувати спеціалізовані компанії. До

початку ХХ століття сім'я набула нуклеарної (подружжя має дітей, але не перебуває у шлюбі) форми і стала складатися із батьків та їх дітей, а в її виключному веденні залишилася лише репродуктивна функція.

Теорія модернізації, яка набула поширення в середині ХХ століття, не розглядала сімейне життя як проблему, яка заслуговує на особливу увагу: внаслідок еволюції розширені сім'ї повинні були розпастися на нуклеарні, які більше відповідають умовам життя в індустріальному суспільстві.

Але в сучасних умовах нуклеарній сім'ї став загрозувати занепад, який поставив тим самим під загрозу базову функцію сім'ї – продовження роду. На відміну від економічного виробництва, освіта, проведення дозвілля та інші функції, які були винесені за межі сім'ї.

У відношенні відтворення нащадків, заздалегідь не зрозуміло, чи існує для цього ефективний замітник за межами нуклеарної сім'ї і, це в свою чергу, пояснює чому зміни в сімейній структурі мали такі далеко спрямовані наслідки для соціального капіталу [1].

Висновки. Оскільки соціальний капітал не може існувати без людей, а тому все, що стосується складових соціуму має значення для всіх форм прояву сучасних сімейних відносин.

Очевидним залишається той факт, що існує позитивний зв'язок між соціальним капіталом, який вимірюється соціальними зв'язками та освітою, добробутом дітей, фізичним і психологічним здоров'ям та щастям. У сім'ях, де існують міцні сталі зв'язки між поколіннями, діти в більшій мірі поділяють цінності та переваги батьків, панують довірчі відносини і взаєморозуміння між членами сім'ї.

Все це сприяє успішному переходу дітей до дорослого самостійного життя та адаптації в соціумі.

Список літератури.

1. Turner J., Coleman J. The Formation of Social Capital. Social Capital: A Multifaceted Perspective. Washington, D. C.: World Bank, 2000. 429 p.

**ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ СУЧАСНОЇ
РИЗИКОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА
ОСНОВІ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ ТА МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ**

Афанасьєв Є.В., д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту і адміністрування,
Афанасьєв І.Є., к.е.н., ст. викладач кафедри менеджменту і адміністрування,
Афанасьєва М.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри вищої математики.
Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах бурхливого розвитку науково-технічної революції, інтенсивного збільшення обсягу наукової та науково-технічної інформації, швидкої змінюваності й оновлення знань особливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, що мають високу загальнонаукову і професійну підготовку, здатних до самостійної творчої роботи, до впровадження у виробничі процеси новітніх прогресивних технологій з урахуванням певної сукупності фінансово-виробничо-економічних ризиків на основі теорії ймовірностей та математичної статистики.

Метою дослідження є вдосконалення методології сучасної ризикології в системі промислового виробництва за умов невизначеності й конфліктності ринкового середовища.

Матеріали та методи. Більшість чинників, котрі спричиняють ризик, є слабо прогнозованими та неповністю контрольованими. Їх неможливо усунути цілком, а тому навіть ефективні, на перший погляд, рішення можуть призвести до невдачі чи відхилення від обраних цілей. Тому необхідною є потреба в подальшому розвитку науки ризикології на основі теорії ймовірностей та математичної статистики як дослідження окремих аспектів економічного ризику, що є притаманною на сьогодні категорією соціально-економічних систем та виокремлює його на основі попередніх епох виробничо-економічного розвитку сучасних організацій. На нашу думку, очевидним є те, що тільки ефективне управління ризиками сприятиме нівелюванню негативних наслідків їх впливу. Це призводить до необхідності досліджень, пов'язаних з ідентифікацією та оцінкою ризиків [1, с. 398].

Результати. Отже, актуальність економіко-математичного дослідження ризику в економіці та підприємстві зумовлюється об'єктивними та суб'єктивними процесами, зокрема, ускладненням соціально-економічного буття та трансформаційними процесами сучасного ринкового простору [2, с. 101; 3, с. 15–20]. При цьому, ризикологія як окрема категорія в економіці, менеджменті та підприємстві базується: на систематизованому комплексі знань теорії ймовірностей та математичної статистики щодо ідентифікації ризику та управління ним; набутих практичних навичках менеджменту організацій в оцінюванні його рівня та виборі способів попередження й усунення ризикових ситуацій. Таким чином, основні завдання ризикології в умовах здійснення виробничо-господарської діяльності полягають у грамотному використанні топ-менеджментом підприємства (групи керівників підприємства вищого рівня ієрархії, які щодня несуть відповідальність за її ефективне управління та перспективний розвиток):

основних принципів, методів та новітніх підходів з питань щодо вирішення наукових задач, які безпосередньо стосуються управління фінансовими та виробничо-економічними ризиками в умовах постійних трансформацій ринкового простору;

набутих вмінь використовувати ключові аспекти теорії ймовірностей, математичної статистики та відповідні математичні моделі теорії дослідження операцій у процесі антикризового управління підприємствами;

можливостей запобігання виникнення ризиків неефективної реалізації бізнес-процесів;

обґрунтування шляхів і заходів уникнення та попередження загроз суб'єкту господарювання.

На сьогодні можна стверджувати, що функціонування та розвиток національної економіки України в умовах фінансово-економічної кризи та в посткризовий період можливе лише за умов реалізації узгодженої політики співпраці державних інституцій всіх рівнів та суб'єктів господарювання. За ринкових умов, які характеризуються фінансовою, економічною, політичною та

демографічною нестабільністю, одним із засобів успішного функціонування та розвитку вітчизняної економіки виступає антикризове управління, інструментарій якого становить підґрунтя ефективного реагування на зміни, що загрожують ефективному функціонуванню підприємств усіх галузей. Світова фінансова криза, яка в процесі свого розгортання породжує економічну кризу в багатьох країнах світу, особливо гостро поставила проблему фінансово-економічного аналізу в антикризовому управлінні підприємствами галузей національного господарства, який повинен ґрунтуватися на оцінці фінансово-економічних процесів, достовірних багатоваріантних прогнозах та мати санаційну спрямованість.

Висновки. Отже, спираючись на виокремлені основні завдання ризикології для топ-менеджменту сучасного підприємства достеменно можна вважати, що забезпечення сталого та ефективного розвитку вітчизняних підприємств галузей національного господарства неможливе без адекватного та грамотного антикризового управління на основі використання теорії ймовірностей та математичної статистики, що у свою чергу потребує ґрунтовного та комплексного фінансово-економічного аналізу й відповідного фахового рівня топ-менеджменту підприємства.

Список літератури.

1. Литовченко О.Ю. Підходи до ідентифікації та оцінки фінансових ризиків підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. № 16. С. 398–404.

2. Афанасьєв Є.В., Афанасьєв І.Є., Афанасьєва М.Г. Економіко-математичне моделювання ризику в процесі оперативного управління використанням ресурсів залізорудної сировини. *«Розвиток промисловості та суспільства»*: матеріали міжнар. наук.-техн. конф. (Кривий Ріг, 23–25 трав. 2019 р.). Кривий Ріг: вид. центр ДВНЗ «КНУ», 2019. Т. 1. С. 101.

3. Афанасьєв Є.В., Демченко П.С. Окремі концептуальні аспекти щодо врахування економічних ризиків у моделюванні стратегій розвитку залізорудних підприємств. *Збірник наукових праць «Проблеми системного підходу в економіці»*. 2019. Вип. 6(74). С. 15–20.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Бондарчук О.М. к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Яцкова К.А.** здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Актуальність проблеми управління ресурсами обумовлена причинами, пов'язаними зі зміною економічної ситуації, значним зростанням конкуренції між суб'єктами господарювання, в тому числі, за ринки ресурсів. Основним внутрішнім резервом покращення ефективності діяльності шляхом зниження витрат може бути оптимальне використання виробничих запасів. Так як матеріаломісткість металургійних підприємств достатньо висока, актуальним є економічне регулювання формування виробничих запасів та їх ефективне використання.

Мета роботи полягає у визначенні можливостей підприємств по зниженню матеріаломісткості продукції, вивченні факторів, від яких залежить покращення використання сировини та матеріалів з урахуванням резервів економії матеріальних ресурсів.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження ефективності використання виробничих запасів у роботі використані методи економічного аналізу та порівняння для визначення динаміки основних показників, а також економіко-математичні методи для визначення кореляційної залежності між показниками.

Результати. Розглянувши динаміку ефективності та зміну обсягів виробничих запасів одного з лідерів металургійної галузі - ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» [1; 2] виявили що, головним напрямом економії виробничих запасів на підприємстві може бути збільшення виходу кінцевої продукції з тієї самої кількості сировини і матеріалів на робочих місцях (у бригадах, на дільницях, у цехах). Це залежить від технічного оснащення виробництва, рівня майстерності працівників, умілої організації матеріально-технічного забезпечення, кількості норм витрат і запасів матеріальних ресурсів, обґрунтованості їхнього рівня.

Динаміка ефективності використання основних видів виробничих запасів підприємства представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Ефективність формування та використання виробничих запасів

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Показник	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення, %	
				2018/ 2016 роки	2017/ 2016 роки
Вартість товарної продукції, тис. грн	50746030	60837002	63993043	+26,10	19,89
Витрати на 1 грн товарної продукції	0,9049	0,8546	0,8544	-5,58	5,56
Вартість виробничих запасів, тис. грн	4399651	5147704	5612546	+27,57	17,00
Матеріальні витрати, тис. грн	36122972	45021603	44000948	+21,81	24,63
Матеріаломісткість, грн/грн	0,712	0,740	0,688	-3,37	3,93

За результатами табл. 1 можна побачити, що за період 2016–2018 років при збільшенні вартості товарної продукції на 26,10% загальні витрати на 1 грн цієї вартості зменшилися на 5,58%, що в свою чергу забезпечило зменшення матеріаломісткості на 3,37%. Але якщо аналізувати зміну за 2016–2017 роки, то видно, що при зменшенні витрат на 5,56%, а рівень матеріаломісткості збільшився на 3,93%. Так як динаміка не однозначна, можна стверджувати про необхідність контролю за процесом формування та використання матеріальних запасів підприємства.

При цьому в виробничих підрозділах економію запасів необхідно співвідносити з технологічними особливостями [3]. Так, наприклад, в агломераційному виробництві ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» визначення оптимальної кількості запасів, необхідних для процесу агломерації, визначається саме технологією підготовки шихти. У свою чергу, підвищення вмісту заліза, оптимізація гранулометричного складу, зменшення діапазону коливання хімічного складу агломерату призводять до підвищення продуктивності доменних печей, зменшення витрат коксу та питомих витрат шлаку, позитивно впливає на стабільність шлакового та теплового режимів.

Основним якісним параметром агломерату є вміст заліза, тому, аналізуючи графік залежності між вмістом в основних шихтових матеріалах заліза та обсягом випуску агломерату (рис. 1), можемо зробити висновок про наявність досить тісного зв'язку, що є технологічно абсолютно закономірним.

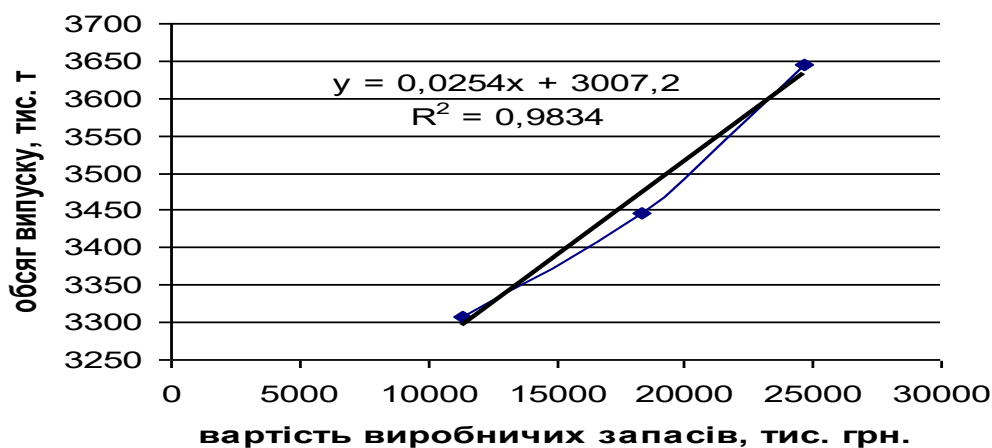

Рис. 1. Залежність випуску агломерату від вартості виробничих запасів

Для реалізації заходів з підвищення ефективності використання матеріальних виробничих запасів в агломераційному цеху ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ведеться постійна робота по досягненню планових норм витрачання та зменшення невиробничих втрат паливно-енергетичних ресурсів, сировини, товарно-матеріальних цінностей, виявляються резерви енергозбереження, контролюється їх використання.

З метою залучення персоналу до роботи по раціональному використанню товарно-матеріальних цінностей, енергоносіїв тощо на підприємстві розроблено ряд положень, які передбачають застосування методів матеріального заохочення працівників: за економію електроенергії та палива, за збір кольорового та чорного металобрухту, за економію паливо-мастильних матеріалів.

Висновки. З урахуванням важливості процесу формування та використання виробничих запасів для промислових підприємств, діяльність яких характеризується високим рівнем матеріаломісткості, розглянуто динаміку основних показників ефективності цього процесу. Виявлені основні тенденції впливу технологічних особливостей на ефективність використання виробничих

запасів на прикладі агломераційного виробництва ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». За наявності розглянутих підходів підприємству необхідно продовжувати пошуки додаткових резервів підвищення ефективності формування та використання виробничих запасів.

Список літератури.

1. Офіційний сайт ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». URL: [https://
http://www.arcelormittal.com.ua](https://http://www.arcelormittal.com.ua)
2. Бази даних. URL: <https://smida.gov.ua>
3. Тарасова Г.О., Гулевич С.В. Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи його удосконалення. *Економіка і суспільство*. №15. 2018. С. 896–899.

УДК 338.2

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ШЛЯХОМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ

Бондарчук О.М., к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Козаков Д.Ю.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Ефективність діяльності підприємства залежить від стану та використання виробничої потужності, яка безпосередньо впливає на виконання виробничої програми підприємства, від якості виготовленої продукції та відповідно надає можливість отримання прибутку.

Метою роботи стало визначення можливості покращення показників використання виробничої потужності промислового підприємства з урахуванням модернізації окремих елементів основних засобів.

Матеріали та методи. При виконанні досліджень застосовувалися загальноекономічні методи та принципи - метод збору та обробки інформації, метод аналізу для виявлення внутрішніх та зовнішніх резервів підвищення ефективності використання виробничої потужності; порівняльний аналіз для

визначення ефективності запропонованих способів удосконалення виробничої потужності.

Результати. Актуальність проблеми використання виробничої потужності гірничо-збагачувальних комбінатів на етапах виробництва окатишів полягає у тому, що зараз це виробництво має високу собівартість та не досить високу якість продукції. Саме через це залізорудні окатиші можуть мати низьку конкурентоспроможність на світовому ринку.

Також підприємства чорної металургії є найбільшими споживачами електроенергії та викопного палива. На них припадає понад 25% шкідливих викидів в атмосферу, у т. ч. більше 30% викидів вуглекислого газу. Ось чому постає питання про необхідність рішень, які сприяли б мінімізації викидів CO₂ та використання електроенергії при виробництві залізорудної продукції; забезпечили б більш високу продуктивність з точки зору енергоефективності, ресурсоефективності та кращої продуктивності технологічного процесу та якості кінцевого продукту.

Одним із можливих рішень може бути упровадження процесу прямого відновлення заліза (DRI - Direct Reduction of Iron) [1]. Ця технологія представляє собою відновлення заліза із окатишів за допомогою газів (CO, H₂, NH₃), твердого вуглецю та комбіновано – газів і твердого вуглецю. Процес ведеться при температурі близько 1000°C, при якій домішки (Si, Mn, P, S) не відновлюються, і вміст заліза стає вищим при меншому їх вмісті [2].

Чашовий огрудкувач SCARABAEUS-7500 відповідає вимогам специфікації для процесів прямого відновлення та економить до 5% енергії. Продуктивність може становити до 150 т/год, що на 20 т/год більше, ніж у нинішнього чашового огрудкувача ОЧ-7500 [1, 3].

Також перевагою нового огрудкувача є встановлення оптимальних робочих параметрів гранулюючого диска шляхом автоматичного регулювання нахилу, швидкості обертання, масової витрати і висоти обода завдяки інноваційній автоматичній системі управління. Всі ці параметри забезпечуються за рахунок вбудованої системи камер, що стежать за якістю продукції.

У комплексі з новим типом огрудкувача вводяться й нові вакуумні дискові керамічні фільтри КДФ-90 «Бакор» у кількості 6 одиниць на зміну старим тканинним фільтрам ДОО-100 «Прогрес». Перевага оновок у тому, що для роботи шести фільтрів ДОО-100 «Прогрес» потрібно два вакуумних насоси, які споживають 465 кВт/год електроенергії кожен. Крім того необхідно врахувати, що сам фільтр ДОО-100 «Прогрес» використовує 12 кВт електроенергії за годину роботи. Таким чином, шість одиниць старих фільтрів з урахуванням двох насосів витрачають 1000 кВт електроенергії щогодини. А «Бакор» - автономна установка з власним насосом. Один КДФ-90 споживає 60 кВт/год, а шість - 360 кВт/год. Можна визначити, що різниця енергоспоживання тканинних і керамічних фільтрів становить $1000 - 360 = 640$ кВт/год. То ж, враховуючи ринкову вартість електроенергії, економія становитиме 1075,2 грн/год.

За якістю готового продукту «Бакор» також мають перевагу. Нове обладнання подає концентрат зі вмістом вологи 8,2–8,4% (у порівнянні з граничним показником ДОО-100 – 9,4%). Порівняння кількісних показників також на стороні «кераміки». Тканинні фільтри видають 30–40 т концентрату на годину, нові КДФ-90 - від 80т до 120 т. Конструкційні відмінності фільтруючих елементів дозволяють знизити також і експлуатаційні витрати. Так, заміна тканини на ДОО-100 проходила щомісяця, на КДФ-90 доведеться міняти фільтруючі секції раз на півтора року. Поточні витрати також зменшаться: на тканинні фільтри потрібно подавати суспензію густиною 1,6 кг/л, щоб обладнання могло просушити концентрат. У результаті використовується багато технічної води, вартість якої постійно збільшується (на 113% за останній рік). Керамічні фільтри добре справляються і з більш густою масою - від 2,2 кг/л [4]. Для завершення нової лінії на ПрАТ «ЦГЗК» введено грохоти Derrick Stack Sizer, за допомогою яких можна отримати більш дрібну фракцію сировини, з якою тканинні фільтри не можуть видати необхідний процент вологи у концентраті, саме тому і введені нові керамічні фільтри. Новий грохот має продуктивність 600–700 т/год, що більше на 200 т/год у порівнянні зі старим ДСТ-81, продуктивність якого 400–500 т/год. Derrick Stack Sizer складається з п'яти

окремих екранних сит, розташованих одне над іншим і працюючих паралельно, що забезпечує унікальну комбінацію високої продуктивності та ефективності за рахунок зменшення площі обладнання майже вдвічі [3, 5].

Висновки. Упровадження лінії нового обладнання – чашовий огрудкувач SCARABAEUS-7500, фільтри «Бакор» та грохоти Derrick Stack Siz – дозволить вийти ПрАТ «ЦГЗК» на рівень виробництва окатишів за технологією DRI (Direct Reduction of Iron), які мають кращий попит на міжнародному ринку. Обумовлення комплексного введення полягало в тому, що у разі запровадження тільки однієї нової ланки вона працювала б не на повну потужність і в цілому не змогла б забезпечити найвищу якість кінцевого продукту, а також значно знизити собівартість.

Список літератури.

1. URL: <https://haverniagara.blog/tag/pelletizing/>
2. Юсфин Ю.С., Гиммельфарб А.А., Пашков Н.Ф. Новые процессы производства металла. М.: Metallurgiya, 1994. 320 с.
3. URL: https://www.uralmash.ru/production/metallurgicheskoe_oborudovanie/
4. . Фильтры будущего. *Авангард*. Газета ЧАО «ЦГОК», Група Метинвест 2020. 30 января. №3. С. 3.
5. URL: <https://derrick.com/Products/stack-sizer/>

УДК 631.162:658.153

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ МІСТОРЕГУЛЮВАННЯ

Кадол Л.В., к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Кадол О.М.**, к. істор. н., доцент кафедри педагогіки та мовної підготовки, **Лашкун Г.А.**, асистент кафедри економіки, організації та управління підприємствами. Криворізький національний університет

Вступ. Сучасний історичний етап ринкових умов господарювання потребує створення нової моделі управління містом та ефективних методів місторегулювання, які забезпечать рівні можливості та інтереси учасників містобудівної діяльності [1; 2].

Метою роботи є визначення основних історичних етапів та принципів управління розвитком міста.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового пізнання – методи узагальнення та конкретизації.

Результати. Стрімкий розвиток міст у XIX–XX ст. було різко призупинено в період революції, в результаті чого практично всі системи міського господарства було зруйновано, а всі місторегулюючі питання перейшли у ведення органу внутрішніх справ та державної безпеки – ВЧК, котрий поряд з основною діяльністю – боротьбою з ворогами революції – адміністративними заходами перерозподіляв усі ресурси. Безпосередньо в цей час почалося заселення бідних у квартири більш забезпечених. Квартирну плату було відмінено. Міське господарство функціонувало за законом «військового комунізму» та самовиживання.

У 20-і роки при переході країни до нової економічної політики (НЕП) з'явилися елементи товарно-грошових відносин, і почалося поновлення міст та міського господарства. Період НЕП був нетривалим, усього 4 роки, але досить продуктивним. Він дозволив оновити міське господарство та міста. У кінці 20-х років були прийняті рішення по впровадженню обґрунтованої системи оплати за житло та комунальні послуги, які враховували рівень доходів населення. Почали розвиватися децентралізовані системи комунального управління, створюватися житлові кооперативи та товариства, котрі займалися житловим будівництвом.

У кінці 20-х років почалося формування нового аспекту державного управління, в основу якого було покладено принципи жорсткої централізації та галузевого управління. Було створено орган державного управління Держплан, наркомати, систему планових органів і систему директивних п'ятирічних та річних планів розвитку галузей народного господарства.

У кінці 30-х років держава взяла курс на розвиток адміністративно-командної системи, в якій товарно-грошові відносини і плюралізм форм власності було зруйновано. У формулі товарно-грошових відносин за основу було визначено матеріальні ресурси, вартісна оцінка яких стала співставною

величиною. Усі матеріальні ресурси були зосереджені в руках держави, а оперативне управління було передано на рівень союзних міністерств, основною задачею яких став розвиток промислової бази.

Управління таким складним організмом як місто в умовах централізованої економіки здійснювалося міською Радою та її виконавчим органом – виконкомом, функції якого зводилися до дублювання розпоряджень вищих органів влади, так як система розселення розвивалася як додаток до розвитку промисловості.

Основні принципи управління розвитком міста було сформовано в 30-ті роки, коли стратегічним завданням стало проведення індустріалізації. Територія міста була представлена підприємствами, розвиток яких місто повинно було забезпечити. Створення та розвиток галузі важкої промисловості на довгі роки визначило основні напрями розвитку міста та методів їх управління.

У системі методологічних принципів управління містом було встановлено основний принцип – пріоритет галузевої системи управління. Соціально-економічний розвиток територіальної системи, яким є місто, було підпорядковано розвитку виробничої інфраструктури.

Життєдіяльність системи управління містом базувалася на директивному централізованому плануванні та розподілі матеріальних ресурсів у відповідності до нього. Її можна представити як військово-мобілізаційну, що дозволяла концентрувати зусилля на визначених головних напрямках використання ресурсів країни. Ця система забезпечила на певних етапах розвитку радянського суспільства (в період індустріалізації, відбудови після війни, розвитку нових галузей народного господарства в 60–70-і роки: аерокосмічної, нафтогазової, біологічної, освоєння цілинних земель тощо) поступовий розвиток системи розселення та процесів урбанізації.

Задачі та функції управління містом значно перевищували можливості органів влади міста і навіть регіону. Можливості вирішення таких задач були у міністерств і відомств. У результаті діючого механізму управління ресурси (земля, вода, міська інфраструктура) включалося у вартість виробленої продукції тільки частково, і відповідно економічна основа їх відтворення не створювалася.

Висновки. Перехід до ринкових умов господарювання принципово змінює механізм формування матеріально-фінансових ресурсів, які забезпечують процес відтворення міських фондів, і потребує створення нової моделі управління містом. Держава перестала бути єдиним власником нерухомості та фінансових ресурсів, до містобудівного процесу залучилося безліч фізичних та юридичних осіб, активізувався оборот нерухомості та земельних ділянок. Таким чином, основною задачею управління містом є створення умов, що забезпечать рівні можливості та інтереси учасників містобудівної діяльності. Ефективність такої системи підтверджена досвідом розвинутих країн, в яких місторегулювання – одна із важливих функцій органів державної влади і місцевого самоврядування.

Список літератури.

1. Асаул А.М., Брижань І.А., Чевганова В.Я. Економіка нерухомості: підручник. Київ: Лібра, 2004. 304с.
2. Кадол Л.В., Тімченко Р.О. Економіка містобудування: навч. посібник. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2013. 317с.

УДК 631.162:658.153

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ

Кадол Л.В., к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Левіна Л.Ю.**, здобувач. Криворізький національний університет.
Вітько Д.О., учениця 10-А класу. КЗШ №32

Вступ. Ринкові моделі господарювання формують таку важливу свою складову, як ринок нерухомості, який тісно пов'язаний з іншими секторами національної економіки: житловою нерухомістю, ринком факторів виробництва, нерухомістю інвестиційного напрямку (промисловою, комерційною та земельною нерухомістю). Ринок нерухомості завжди виступав важливою складовою національної економіки, без якої не може бути ринку взагалі, так як ринки праці, капіталу, товарів та послуг потребують для своєї життєдіяльності як необхідні приміщення, так і нерухомість інвестиційного плану.

Метою роботи є визначення особливостей ринку нерухомості України, що дають підставу характеризувати його як специфічний сектор національної економіки.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового пізнання – методи порівняння та конкретизації.

Результати. Механізм функціонування та дослідження теоретичних питань, пов'язаних з особливостями ринку нерухомості, знайшли відображення у працях Ю. Белінського, Н. Верхоглядової, Є. Воробйова, В. Галасюк, В. Гейця, І. Геллера, А. Даниленка, А. Дронь, І. Іванова, О. Каплій, О. Кашенка, В. Кудрявцева, Н. Лебідь, І. Малого, В. Лагутіна, Я. Маркуса, А. Моченкова, А. Пересади, Б. Семененка, С. Сивець, Л. Симонова, А. Третьак, О. Щеглової та інших.

Учених ще з давнини цікавили питання сутності, визначення та особливостей функціонування об'єктів нерухомості. Ще за часів римського права визначено, що майно поділяється на рухоме та нерухоме.

У світовій практиці теоретики надають різноманітні поняття нерухомості. Згідно Оксфордського тлумачного словника по бізнесу нерухоме майно – це будь-яке майно, яке складається із землі, а також будівель і споруд на ній. Розенберг Д. трактує, що майно є нерухомим або за його природою, або в силу його призначення, або внаслідок предмета, належність до якого воно становить. У 1914 році в Російській імперії нерухомим майном визначалися за законом землі та всякі угіддя, будинки й пусті дворові місця, а також залізниці. Існує і така думка, що теоретично під об'єктом нерухомості розуміється земельна ділянка (ділянка земної поверхні) з усією нерухомістю, яка є над нею і під нею. Тобто об'єкт нерухомості можна визначити як матеріальний конус, що бере початок у центрі Землі і закінчується в безповітряному просторі. Таке тлумачення на теоретичному рівні можна розглядати як всеохоплююче визначення об'єкта нерухомості [1, с.10]. Існує тісний взаємозв'язок ринку нерухомості з економічним, інвестиційним та іншими циклами (валютним, фондовим). При зниженні дисконтної ставки, прибутковості цінних паперів, темпів інфляції національної валюти, підвищенні її курсу щодо інших валют ціни на об'єкти нерухомості, які формуються на основі

співвідношення попиту і пропозиції, зростають. Про зростання державного впливу на функціонування ринку нерухомості України свідчать і затверджені у 2019 році «Методологічні положення щодо організації державного статистичного спостереження за змінами цін на ринку житла» (наказ Державної служби статистики України від 06.02.2019 року №48). Метою його проведення є формування інформації щодо індексів цін на житло для інформаційного забезпечення моніторингу впливу на економічну активність та фінансову стабільність, системи національних рахунків, потреб користувачів.

2019 рік виявився досить плідним у сфері законодавчих змін нерухомості України. Запровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (Закон України № 199-ІХ від 17.10.2019 набув чинності 01.12.2019, проте норми щодо створення електронного кабінету почали діяти лише з 01.01.2020) надасть прозорості та зручності в операціях з нерухомістю. Ринок України має свої численні особливості, що дають підставу характеризувати його як специфічний сектор національної економіки. Стан ринку нерухомості є своєрідним індикатором тенденцій в економіці: якщо на ринку нерухомості ситуація погіршується, то незабаром настане погіршення ситуації і у національній економіці, і навпаки – за поліпшенням ситуації на ринку нерухомості настане підйом у національній економіці [2, с. 24–26].

Висновки. До особливостей ринку нерухомості в Україні можна віднести циклічний характер, незбалансованість попиту та пропозиції, зростання вартості об'єктів нерухомості, низьку ліквідність, високий рівень трансакційних затрат, обмежену кількість продавців і покупців, низький рівень досліджень.

Список літератури.

1. Асаул А.М., Брижань І.А., Чевганова В.Я. Економіка нерухомості: підручник. Київ: Лібра, 2004. 304с.

2. Кадол Л.В., Лашкун Г.А. Особливості оцінки ринку нерухомості України. *Менеджмент, фінанси та підприємництво – стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 24 лютого 2018р.)*. Львів: ЛЄФ, 2018. С. 24–26.

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Кадол Л.В., к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Кравчук Л.М.**, асистент кафедри економіки, організації та управління підприємствами. Криворізький національний університет. **Рябцева Є.С.**, учениця 10-А класу. КЗШ №32

Вступ. Будівельна галузь будь-якої країни завжди була індикатором економічного розвитку регіонів країни. Капітальні кошти у вигляді інвестицій, спрямовані на відтворення об'єктів основних засобів різних галузей, реалізуються будівельною галуззю та посилюють конкурентоздатність суб'єктів господарювання на різних рівнях, визначають рівень економіки країни в цілому.

Метою роботи є підтримка поглядів щодо визначення термінової необхідності оновлення та перегляду нормативно-правової бази регулювання діяльності будівельних організацій.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового пізнання – методи статистичного аналізу, порівняння та узагальнення.

Результати. Згідно статистичних даних у 2017–2018 роках обсяг виготовленої будівельної продукції, у т.ч. будівельно-монтажних робіт, у вартісному вираженні значно збільшився, незважаючи на негативну динаміку кількості осіб, працюючих у будівництві (простежується значне їх зменшення із 836,4 тис. осіб у 2012 році до 665,3 тис. осіб у 2018 році), що пояснюється виїздом фахівців за кордон у пошуку роботи (рис. 1 та рис. 2) [1].

При такій важливій ролі в економічному розвитку країни будівельні організації мають досить низький рівень прибутковості, який постійно обмежує темпи та перспективи їх розвитку.

Науковці та практики вже тривалий час вказують на необхідність реформування будівельної галузі як в напрямках нормування, так і в напрямках право-дозвільних процедур. Це підтверджується і в працях Адаменко Г., Гнатченко Е., Гойко А., Демчак І, Петрик В., Гончарова О., Юр'євої С., працівників науково-виробничої фірми «Інпроект» та інших, які вказують на

термінову необхідність оновлення та перегляду нормативно-правової бази регулювання діяльності будівельних організацій.

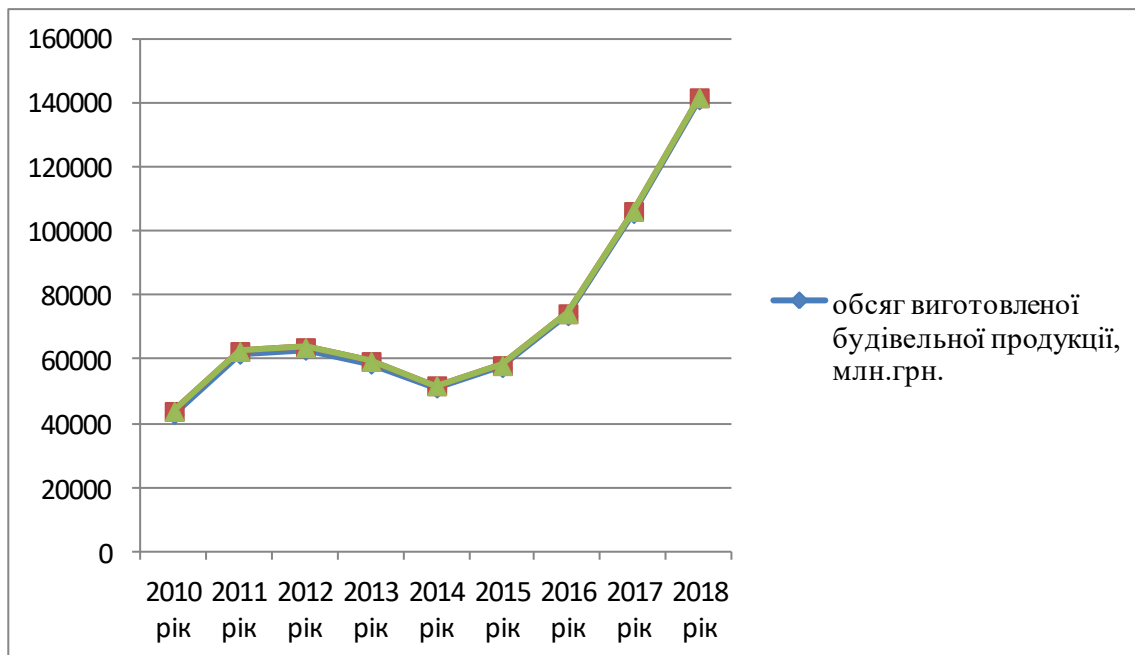

Рис. 1. Динаміка обсягу виготовленої будівельної продукції за 2010–2018 роки

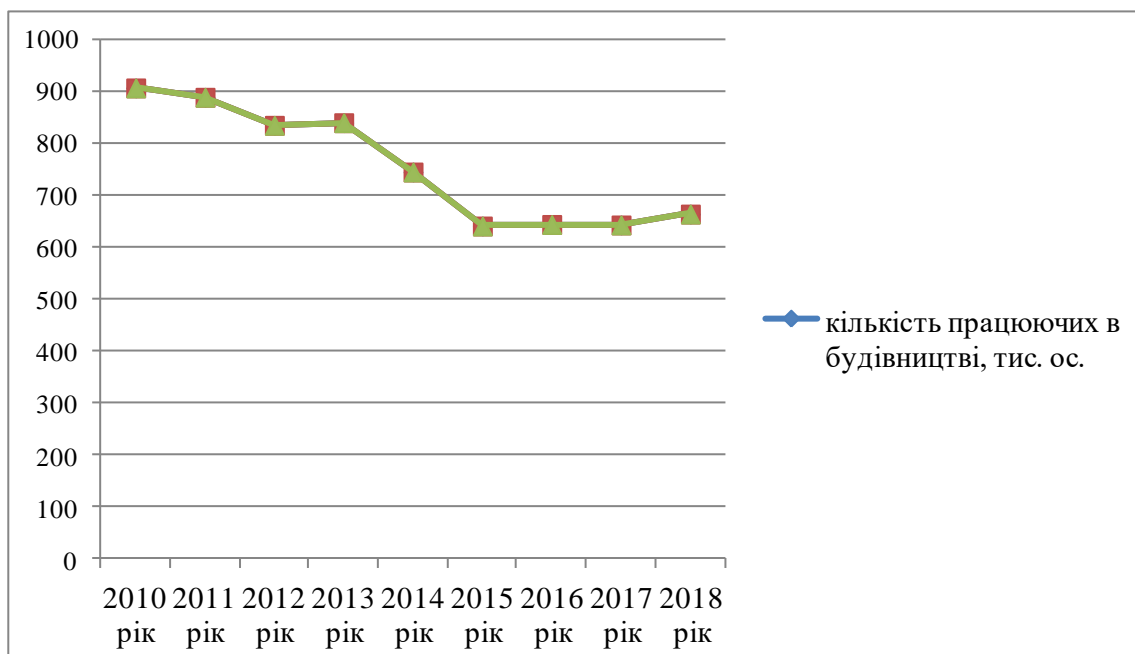

Рис. 2. Динаміка кількості працюючих у будівництві за 2010–2018 роки

Окремо потрібно відмітити дослідження Юр'євої С. та Гнатченко Е., які встановили, що рівень зростання кошторисної заробітної плати пропорційний

рівню зміни вартості будівельних робіт, але різняться з ним у бік зменшення, і співвідношення між цими показниками наближається до розміру кошторисного прибутку. Твердження авторів щодо сучасної кошторисної заробітної плати, яка скорочує рівень прибутку, надає широке коло для роздумів та рішучих законодавчих дій [2, с. 215–220].

Висновки. Відповіддю на державному рівні стали прийняті Верховною Радою України 11 вересня 2019 року законопроекти №1081 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» та № 1052 «Про внесення змін до Закону України «Про будівельні норми» щодо удосконалення нормування у будівництві». Будівельники очікують позитивних змін і, не зважаючи на сумні події, пов'язані з пандемією корона-вірусу у світі, надіються на оновлення економіки України, в тому числі і будівельної галузі.

Список літератури.

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Юр'єва С.Ю., Гнатченко Є.Ю. Вплив заробітної плати на тенденцію до перерозподілу фінансів між статтями витрат у будівництві у 2016–2018 рр. *Бізнес Інформ*. 2018. №10. С.215–220.

УДК 553.041:334.716

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Капігула С.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку, **Наджіб Фергас**, аспірант кафедри менеджменту і адміністрування. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах пандемії корона-вірусу та, як наслідок, фінансово-економічної та політичної кризи, яка охопила практично увесь світ та

всі галузі економіки, особливого значення набуває аналіз ресурсного потенціалу підприємств та дослідження перспектив їх розвитку. Останні події в групі сировинних ринків доводять, що подальший розвиток вітчизняного гірничо-металургійного комплексу як одного з флагманів вітчизняної економіки можливий. Однак він буде відбуватися з урахуванням кризових обставин, трансформації світової економіки та фінансово-кредитної системи.

Мета роботи. Метою роботи є висвітлення актуальності, важливості та необхідності проведення аналізу ресурсного потенціалу підприємств.

Матеріали та методи. Матеріалами для проведення даного дослідження є відповідні статистичні дані. Під час роботи використовувалися такі методи: системно-аналітичний метод, метод статистичного аналізу, проблемно-орієнтований метод, метод експертних оцінок, економіко-математичні методи.

Результати. Аналіз статистичних даних щодо стану економіки України показує не досить втішні результати, що, на перший погляд, не є позитивними практично для всіх галузей економіки. Щодо сировинних галузей економіки, то на сьогодні Україна вийшла з топ-10 найбільших світових виробників сталі. Вітчизняні металургійні заводи виробили її на 10% менше, ніж у відповідному періоді минулого року.

Ситуація на ринку залізорудної сировини України також є не досить позитивною. Причиною цього є, в першу чергу, нестабільність цін на сировину, а зниження цін на нафту у подальшій перспективі може призвести до суттєвого зниження цін на інші види сировини і, в тому числі, на залізну руду. Тому виникає проблема можливого зниження доходів цілої галузі, вирішити яку шляхом підвищення цін у найближчі роки не вдасться. Дана проблема може бути частково або повністю вирішена шляхом збільшення обсягів видобутку та переробки залізорудної сировини (хоча тут є зрозумілі ринкові обмеження) та зниження собівартості виробництва. Саме для цього й необхідний аналіз ресурсного потенціалу.

Нами вже було доведено, що ресурсний потенціал слід розраховувати не як просту арифметичну суму наявних ресурсів, а як комплексну сукупність ресурсів,

що будуть використовуватися комплексно на умовах взаємодоповнюваності та можливої взаємозамінності у процесі виробництва. Можна сказати, що ресурсний потенціал характеризує потенційну можливість застосування та споживання ресурсів в процесі господарської діяльності підприємства. Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, що є в наявності та які гіпотетично можливі до реального залучення, які використовуються та будуть використовуватися з метою досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та ефективності діяльності [1].

У більшості суб'єктів господарювання ресурси є обмеженими. Ефективне та раціональне їх використання є необхідною умовою виживання та подальшого розвитку підприємств. В умовах фінансової кризи, що охопила вже практично весь світ, фінансові ресурси стають обмеженими. З дефіцитом якісних трудових ресурсів економіка України стикнулася вже давно – декілька останніх років цей дефіцит відображається на діяльності підприємств. Нематеріальні ресурси також зараз є важкодоступними. Єдиним найменш дефіцитним видом є матеріальні ресурси, від раціонального використання яких суттєво залежить прибутковість та ефективність господарювання кожного суб'єкта підприємницької діяльності.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити такі висновки. Економіка України, як і всього світу, зараз знаходиться у передкризовому стані. Більшість суб'єктів господарювання вже відчули на собі вплив негативних факторів зовнішнього середовища. Тому в сьогоденних умовах особливого значення та важливості набуває аналіз ресурсного потенціалу підприємств як один з методів забезпечення ефективної та прибуткової їх діяльності та успішного подальшого розвитку.

Список літератури.

1. Наджіб Фертас. Визначення сутності ресурсного потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Підприємництво та інновації*. Випуск № 7. 2019. С. 126–132.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рябикіна Н.І., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Рябикіна К.Г.**, к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Чумаченко Д.Г.**, здобувач.
Криворізький національний університет

Вступ. Важливе місце в управлінській діяльності суб'єктів господарювання належить управлінню оборотними активами та створенню таких його механізмів, які б відповідали ринковим умовам господарювання та забезпечували достатній рівень платоспроможності, ліквідності, прибутковості суб'єктів підприємницької діяльності, тобто забезпечували підприємству фінансову стійкість.

Якість управлінських рішень залежить від чіткого уявлення про роль оборотних активів у виробничому процесі, факторів, що впливають на їх використання та від досконалості методики аналізу їх стану. Управління оборотними активами покликане допомогти підприємствам позбавитися нестачі оборотних активів та сповільненого руху їх потоків. Тому вирішення проблем оцінювання рівня забезпеченості підприємств оборотними активами, вибору джерел їх фінансування, визначення ефективності використання, їх якісного нормування та планування є досить актуальним.

Мета роботи. Незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, проблеми дослідження теоретичних засад, закономірностей руху, класифікації, удосконалення управління оборотними активами потребують подальшого дослідження теоретичних, методичних аспектів та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання.

Матеріали та методи. Вагомий внесок у дослідження оборотних активів внесли як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, наукові праці та методичні розробки яких, а також об'єктивні закони і фундаментальні положення економічної теорії, теорії управління оборотними активами підприємства стали теоретичним та методологічним підґрунтям дослідження.

Для досягнення поставленої мети використані методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу; системного і комплексного підходу; статистичні та графічні. Інформаційну базу дослідження становлять дані Державного комітету статистики України, матеріали фінансової, статистичної та бухгалтерської звітності підприємств, а також власні розрахунки авторів і результати їх обробки. Правову базу дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання в Україні.

Результати. Оборотні активи обслуговують процес виробництва та реалізації продукції підприємства. У кожний момент вони перебувають одночасно як у сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів), так і у сфері обігу (готові вироби та грошові кошти), забезпечуючи неперервність цих процесів.

Єдиного підходу щодо визначення економічної сутності оборотних активів немає. Найчастіше їх трактують як механічне поєднання різних за роллю у процесі кругообігу економічних категорій, або як активи, які упродовж одного виробничого циклу можуть бути перетворені на гроші.

Оборотні активи виконують дві функції – виробничу функцію (грошове забезпечення безперервності процесу виробництва) і платіжно-розрахункову функцію, завдяки якій здійснюють вплив на сферу обігу, стан розрахунків та рух грошових потоків на підприємстві.

Щоб забезпечити ефективне цілеспрямоване управління оборотними активами, встановити їх оптимальний склад і структуру, визначити потреби в них та віднайти більш вигідні для підприємства джерела формування, їх необхідно чітко класифікувати. Розподіл елементів оборотних активів підприємства на групи за класифікаційними ознаками є важливою умовою здійснення та удосконалення процесу управління ними [1].

Склад та структура оборотних активів не є сталими. Їх зміна залежить від характеру виробничої діяльності, особливостей формування запасів і витрат на підприємстві. Щоб поліпшити структуру, необхідно, в першу чергу, відродити виробництво, сформувавши відповідні обсяги оборотних активів та їх

співвідношення. Адже їх нестача, так як і надлишок, негативно впливають на виробничо-господарську діяльність підприємств і держави.

Джерелами формування оборотних активів служать інвестиційні кошти засновників підприємства, отриманий прибуток, кошти які прирівнюються до власних: мінімальна заборгованість з оплати праці працівників підприємства; резерви на покриття майбутніх витрат; мінімальна заборгованість перед бюджетом та позабюджетними фондами; кошти кредиторів, отримані в якості передплати за продукцію; кошти покупців; позичені кошти, які являють собою в основному короткострокові кредити банку; банківський кредит, який в сучасних умовах надається під великі відсотки; кредиторська заборгованість як позапланові залучені кошти інших підприємств та організацій.

Система управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу та складу оборотних активів, їх фінансуванні та оптимізації структури. Вона включає аналіз, визначення принципів підходів та оптимізацію обсягу оборотних активів; оптимізацію співвідношення їх постійної та змінної частин; забезпечення необхідної ліквідності, підвищення рентабельності, забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання; формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів та оптимізацію структури джерел їх фінансування.

Методика оцінювання ефективності управління оборотними активами полягає у розробці системи показників ефективності використання оборотних активів у цілому та окремих елементів; визначенні факторів, які впливають на зміну оборотності, резервів прискорення оборотності, економічного ефекту від прискорення чи сповільнення оборотності оборотних активів.

За результатами цих дій розроблені заходи, які забезпечать упровадження визначених резервів прискорення оборотності оборотних активів, збільшення обсягу реалізації продукції, а також прийняття оптимальних рішень з управління оборотними активами:

- встановлення оптимального співвідношення оборотних активів сфери

виробництва та сфери обігу, зниження питомої ваги активів обігу;

- скорочення тривалості операційного циклу за рахунок упровадження новітніх технологій, механізації та автоматизації виробничих процесів;

- удосконалення організації складського господарства, безперебійне постачання матеріальних ресурсів, збільшення оборотності активів у запасах;

- збільшення швидкості відвантаження продукції та процесу оформлення розрахункових документів;

- скорочення часу перебування активів у дебіторській заборгованості;

- прискорення руху товарів від виробника до споживача тощо [2, с. 103].

Кожне підприємство має самостійно формувати механізм управління оборотними активами та визначати напрями підвищення ефективності його функціонування.

Висновки. Наукове та практичне значення отриманих результатів визначається тим, що на основі вивчення й узагальнення наукових досліджень вчених-економістів та інформаційних даних про результати роботи підприємства були виявлені резерви обґрунтованого управління оборотними активами підприємства в умовах розвитку ринкового середовища, підвищення ефективності використання оборотних активів, що дозволить покращити основні техніко-економічні показники діяльності підприємства, буде корисним при удосконаленні вибору стратегії подальшого розвитку підприємств, плануванні їх поточної господарської діяльності.

Список літератури.

1. Донін Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*, 2018. № 1 (29). С. 75–85.

2. Стоянова-Коваль С.С., Стоянова О.М. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(2). С. 100–105.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рябикіна К.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Антон С.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Ефективність відноситься до унікальних економічних категорій. Поняття «ефективність» є ключовим поняттям не тільки теоретичної, але й практичної економіки. Саме через ефективність розкривають сутність економіки як науки, яка «...досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів...» [1]. Від розуміння категорії «ефективність» залежить правильність побудови системи управління ефективністю роботи суб'єкта підприємницької діяльності. На сьогоднішній день управління ефективністю – багатогранна проблема, яка потребує використовувати різні управлінські підходи та концепції. Тому завдання керівників, які спрямовують діяльність підприємств на підвищення його ефективності, полягає у виборі саме такого підходу, який у найбільшій мірі відповідав би сучасним умовам функціонування організації та не порушував загальної концепції її управління.

Мета роботи. Об'єктивна необхідність переходу на наукові методи управління [2], широке застосування досвіду провідних технологій управління ефективністю діяльності підприємства визначають мету роботи – узагальнення теоретичних знань, дослідження теоретично-методичних підходів до управління ефективністю діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання, обґрунтування механізму, чинників, напрямів, резервів та розробка практичних рекомендацій щодо покращення системи управління ефективністю діяльності суб'єктів господарювання.

Матеріали і методи. Теоретичною та методологічною основою наукових розробок є праці вітчизняних і зарубіжних учених щодо сутності та методів оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання та системи управління нею. Інформаційну базу дослідження становлять дані Державного комітету статистики України, статистична та бухгалтерська звітність суб'єктів

господарювання. Правове поле дослідження складають чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання.

Для реалізації поставлених задач у роботі використано діалектичний метод, методи аналізу й синтезу, статистичного та системного аналізу, економіко-математичного моделювання, кореляційно-регресійного, техніко-економічного, факторного аналізу, абстрактно-логічного підходу.

Результати. Питання ефективності господарювання займають ключове місце в управлінні діяльністю підприємств різних форм власності. Зацікавленість нею виникає на всіх рівнях управління народним господарством. Сучасному етапу економічного розвитку притаманні високий рівень невизначеності, наявність систематичних кризових явищ та, відповідно, нестабільність розвитку як економіки в цілому, так і кожного суб'єкта господарювання, тому першочергового значення набуває активізація дій із підвищення ефективності їх функціонування та вирішення проблем управління й оцінювання ефективності діяльності підприємства на основі використання нових підходів та методів оцінювання, оскільки існуючі підходи не забезпечують повного відображення результатів господарювання підприємств.

Нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов функціонування підприємств з урахуванням нових чинників, що впливають на їх ефективність, потребують подальшого дослідження та визначення адекватних вимогам сучасності шляхів удосконалення системи управління ефективністю їх роботи. Ця проблема у сучасних умовах розвитку економіки набуває особливої актуальності, оскільки наслідки неправильно обраної стратегії і тактики управління в умовах висококонкурентного середовища стають критичними та загрожують їх існуванню. Ефективне управління сприяє формуванню довгострокових конкурентних переваг, що визначає стійкі лідерські позиції підприємства в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

Управління ефективністю забезпечує інтеграцію економічних процесів на підприємстві, пов'язує внутрішні ресурси суб'єкта господарювання та зовнішнє середовище, підсилює його адаптованість і конкурентоспроможність.

Аналіз науково-теоретичних підходів до визначення сутності ефективності діяльності підприємства, концептуальних положень системи управління ефективністю діяльності підприємства як невід'ємної частини його розвитку, умов конкурентоспроможності на ринку, критеріїв, основних техніко-економічних показників та показників ефективності діяльності суб'єкта господарювання, виявлені резерви дають можливість сформулювати практичні рекомендації з удосконалення управління ефективністю діяльності підприємства.

Висновки. Ураховуючи важливість системи управління ефективністю та процесів її удосконалення, пропозиції та рекомендації сприятимуть формуванню такого рівня управління їх ефективністю, який дозволить досягати максимального значення ринкової вартості, що в наш час є досить актуальним. Запропоновані заходи сприятимуть отриманню реальної економії коштів підприємства.

Список літератури.

1. Макконел К.Р., Брю С.А. Экономикс: Принципы, проблемы, политика. М. : Республика, 1992. Т.1. 399 с.
2. Лизунова О.М., Пуханов О.О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 12. Частина 1. С. 187–190.

УДК 338.2:004

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІТ-СФЕРИ

Кутова Н.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Козир А.А.**, магістрант. Криворізький національний університет

Вступ. З року в рік розвиток інформаційних технологій непинно набирає обороти, а ІТ-сфера інтегрується в усі галузі світової економіки та суспільного життя (науку, освіту, економіку, фінанси тощо). Вона безпосередньо впливає на загальне зростання технічних, економічних та соціальних показників різних країн світу та підприємств, у т. ч. й вітчизняних. Розуміння стану та перспектив української вітчизняної ІТ-сфери за умови надання відповідної державної

підтримки відкриває безмежні можливості для збільшення конкурентоспроможності вітчизняних компаній.

Мета роботи. Метою роботи є здійснення аналізу перспектив розвитку ІТ-сфери, а також виявлення наявних проблем.

Матеріали та методи. Велика кількість вітчизняних та зарубіжних учених приділяла увагу дослідженню ринку ІТ-технологій, зокрема Дж. Бойєтт, С.В. Войтко, В.Г. Герасимчук, Ф. Котлер, Н.М. Розанова, О.Н. Романов, В.І. Соловійов, Б. Твісс та інші.

ІТ-сектор в останній час переважає за темпами розвитку над іншими галузями, але потребує подальшого її дослідження.

Результати. У сучасному світі одним із ключових аспектів, який визначає рівень розвитку держави, є рівень її інформатизації. З кожним роком компанії ІТ-сфери набувають все більшого значення. На щастя Україна є великим гравцем на світовій технологічній арені, а ринок розробки програмного забезпечення демонструє надзвичайне зростання з темпом у 20%, стаючи провідним сектором економіки. Кількість спеціалістів становить майже 200000 осіб, високий рівень професійних навичок яких визнається по всьому світу та відзначається багатьма міжнародними галузевими нагородами. Вони є найбільшим активом галузі. Найкращим показником є становлення інформаційно-комунікаційних технологій третіми за розміром у галузі експортних послуг, на яку припадає приблизно 20% всього українського експорту послуг [2].

Майже 60% працівників вітчизняної галузі працюють в ІТ-аутсорсингових компаніях, що становлять більшу частину українського ринку ІТ-послуг і на даний момент є пріоритетним напрямом розвитку.

Сьогодні також відбувається зростання кількості стартапів, дослідницьких центрів (у тому числі міжнародних) і розробок особливо в таких містах, як Київ, Львів та Харків, на які припадає майже дві третини спеціалістів країни. Зокрема понад 68 тисяч фахівців працюють у Києві, понад 20 тисяч фахівців – у Львові, майже стільки ж – у Харкові, понад 10 тисяч фахівців – у таких містах, як Дніпро та Одеса [2].

На даний момент, незважаючи на кризу, існує підвищений попит на робочу силу з боку роботодавців, що в купі з існуючими економічними умовами в країні породжує бажання людей до зміни сфери своєї діяльності на користь інформаційних технологій.

Основними мотивами є:

високий рівень зарплат серед спеціалістів галузі з досвідом роботи більше трьох років та можливість прив'язки заробітної плати до іноземної валюти при роботі над закордонним проектом;

можливості для кар'єрного та професійного зростання через участь у цікавих проектах;

можливість працювати віддалено з будь-якого зручного місця, що є особливо актуальним в сучасних умовах поширення корона-вірусної інфекції та обмежень у переміщенні, спричинених нею;

уважне ставлення роботодавців до працівників та створення максимально сприятливих робочих умов;

потенційна можливість еміграції до інших країн через роботу.

Ці фактори формують стабільне приплив нових співробітників до українських компаній поряд майже з 14 тисячами випускників університетів за профільним спрямуванням. Це породжує високий рівень конкуренції та дає можливість компаніям на старті отримувати найкращих фахівців. Для нормального розвитку ІТ-сфери держава має забезпечити компаніям такі умови роботи:

належний рівень безпеки ведення економічної діяльності та захист прав підприємців, у тому числі інтелектуальних прав у разі виникнення будь-яких суперечливих ситуацій;

зменшення податкового навантаження на підприємства галузі;

забезпечення підготовки фахівців для галузі у вітчизняних університетах;

налагодження діалогу між усіма суб'єктами в галузі інноваційної діяльності, стимулювання розвитку внутрішнього ринку інформаційних послуг [1];

фінансування профільних дослідницьких центрів.

Висновки. Отже, для якісного розвитку ІТ-сфери в Україні керівництво країни має тісно співпрацювати з представниками галузі, отримувати від них інформацію про існуючі проблеми та перспективні напрями діяльності, формувати точне уявлення про поточний стан справ, допомагати стійкому розвитку через належний рівень державного стимулювання та підтримки.

Список літератури.

1. Довгань Л.Є., Козинец А.В. Розвиток ІТ-сфери : проблеми та шляхи вирішення в забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/24607/1/2018-12_2-02.pdf.

2. Software development in Ukraine :2019-2020 IT market report. N-iX : веб-сайт: URL : <https://www.n-ix.com/software-development-in-ukraine-2019-2020-market-report/> (дата звернення 30.03.2020).

УДК 336.7

МЕТОДОЛОГІЯ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОГО БАНКУ ДЛЯ КРЕДИТНИХ ТА ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ У КРИЗОВИЙ ЧАС

Турило А.А., д.е.н., професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Ртищев С.А.**, к.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування, **Нікітін Я.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Банківська система – одна з найважливіших складових фінансового ринку. Її стабільність та розвиненість – необхідною умовою розвитку національної економіки.

Матеріали та методи. Серед вітчизняних та зарубіжних авторів можна виділити праці О. Васюренко, В. Вітлінський, Д. Гладких, Ю. Головін, О. Дзюблюк, Ю. Заруба, Б. Івасів, О. Лаврушин, І. Лютий, Ю. Масленченков, В. Міщенко, А. Мороз, О. Олійник, П. Роуз, М. Савлук, В. Усоскін, Е. Уткін, котрі висвітлюють проблеми адаптації банківських операцій серед споживачів. Суть методу полягає у виборі оптимального комерційного банку за такими

параметрами: процентні ставки по кредитах і депозитах, показники величин кредитного та депозитного портфелів.

Результати. На сьогоднішній день кредитно-банківська система відіграє важливу роль у підвищенні ефективності економіки країни. Вона мобілізує та перетворює в активно діючий капітал тимчасово вільні кошти, заощадження і доходи юридичних та фізичних осіб. Тому виникає необхідність у створенні сприятливих умов для її сталого функціонування. Основою фінансової стабільності та ринкової стійкості комерційних банків є правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями. З огляду на це особливої актуальності набуває питання щодо забезпечення повноти відображення в бухгалтерському обліку кредитних і депозитних операцій (відсотків та активів, за якими проценти й нараховуються) та складання банками фінансової звітності, яка забезпечує усіх зацікавлених осіб правдивою інформацією стосовно якісних та кількісних характеристик діяльності банківських установ.

У кризовий час комерційні банки зменшують відсотки по депозитах і підвищують по кредитах, бо грошей в економіці не вистачає (дефіцит ліквідності), попит серед бізнесу та звичайних громадян на них зростає, ставки дещо підвищуються. Фінансові установи заробляють достатньо коштів та залишаються «при своїх», а звичайний вкладник ризикує своїми грошима на депозиті. Якщо банк «лопне», то обсягу коштів по гарантуванню вкладів не вистачить на всіх. Другим негативним моментом є виплата його (боргу звичайним людям) частинами, що значно розтягує цей процес у часі, поступово знецінюючи грошовий ресурс (грошову масу), адже інфляцію ніхто не відміняв. Ось і постає питання – не втратити останнє при кризі. Тому необхідно вміти аналізувати становище банків, не беручи відразу рекламні тиражовані відсотки на сайті фінансової установи, а відповідально підходити до інструментів аналізу та суті процесів, що в них протікають. Тут бажано б відмітити головне – що доходи йдуть рука по руці з ризиком неповернення коштів клієнтів! Адже на них банк заробляє відсоткову маржу, і цього не треба ніколи забувати. Ми прийшли до

висновку, що велика маржа (з позиції клієнта-вкладника) – це не головне. А важливим чинником виступає баланс між доходами (прибутками, ефектами) і сукупними ризиками. І це є золотим правилом фінансів. Концепція бізнесу визначається постійністю в отриманні прибутків, утриманню постійної кількості клієнтів (а не коли вони розбігаються при кризових станах). Все наведене вище досягається при збалансованих ризиках з фінансовими результатами. У банківському бізнесі це виглядає таким чином: кредитний відсоток для підприємців повинен бути стерпним щодо погашення. Адже, якщо фірма вчасно не виплатить тіло кредиту, відсотки та комісію, вона втратить свій бізнес (нехай не відразу, але труднощі будуть спіткати її постійно, доки вона не припинить свого існування). Далі йдемо ланцюгом руху фінансів: гроші на кредити дає населення через депозити. Їх достатність буде розвивати бізнес в даному регіоні, тому величина коштів та їх постійна циркуляція залежать від депозитної ставки. Вона не повинна бути низькою, бо населення не принесе грошей у банк, у подальшому їх не отримає фірма в достатній кількості, а ще й висока плата за кредит. Тобто, кредитний відсоток не повинен бути дуже високим, а депозит для людей – не сильно низьким. Якщо фінансова установа жорстко дотримується цих вимог, то успіх і багатство їй гарантовані. Цей момент дуже гостро відчувається у кризові часи, коли коштів недостатньо. Як наслідок – бізнес зупиняється, люди менше заробляють або ж зовсім втрачають роботу (свій заробіток), економічні процеси гальмуються. Це погано для всіх учасників процесу, адже ми живемо та працюємо в одній системі.

Висновки. Таким чином, треба намагатися дивитися на комерційні банки очима звичайного споживача, який приносить свій депозит і хоче не втратити свої кошти. Особливо це актуально в кризовий час, коли відсотки за позиками високі, а гарантії повернення низькі.

Доводиться ретельніше підходити до аналізу процентних ставок і кредитних резервів щодо сегментування позичальників на «добрих» (котрі платять кредит) та «поганих» (ті, що не повертають вчасно позику) з використанням технології фінансового аналізу «АБВГД».

Список літератури.

1. Корецька Н.І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування. *Економічний форум*. 2014. № 1. С. 196–204.
2. Пурій Г.М. Активізація інвестиційної діяльності банківської системи в контексті розвитку глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць*. 2009. Випуск 19.12. С. 255–263.

УДК 658.15:338.242.2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Сипченко Т.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макрорівнях значною мірою залежать від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. В умовах постійної зміни факторів зовнішнього фінансового середовища та внутрішніх умов здійснення фінансової діяльності збільшується ймовірність періодичного виникнення кризи підприємства, яка може набувати різних форм. Нестабільність економіки обумовлює необхідність для кожного суб'єкта господарювання постійно шукати шляхи підвищення ефективності своєї діяльності. Якщо зупинити розвиток економіки, то підприємства зазнають краху й збанкрутують [1, с. 185].

Метою роботи є обґрунтування шляхів покращення фінансово-економічної діяльності підприємств в сучасних кризових умовах.

Матеріали та методи. У зв'язку з нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні постає необхідність пошуку нових підходів, які сприятимуть виходу підприємств із кризи та забезпечать їх належний фінансово-

економічний стан. Значна частка підприємств України має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. Розробка та впровадження нових методів аналізу та шляхів покращення фінансового стану дозволить підприємствам збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість [2, с. 220].

Проблемам пошуку шляхів покращення фінансового стану підприємств присвячено багато робіт вітчизняних та закордонних вчених, серед яких треба виділити праці Е. Альтмана, І. Бланка, Д. Городинського, І. Данильчука, Л. Кириченко, Г. Карпенко, О. Крайник, Е. Мороз, Т. Обущак, Ж. Рішара, О. Рудницької, В. Смачило, В. Фридинського, Е. Хелферта, А. Череп та інших.

Результати. Аналізування фінансового стану підприємства дає змогу вчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій сфері, прийняти ефективні управлінські рішення для покращення та забезпечення фінансового стану підприємства в кризових умовах, що сприятиме уникненню банкрутства.

Важливе значення в реалізації завдань оцінки стану підприємства має його інформаційне забезпечення. Однією з найважливіших характеристик економічного стану є фінансова стійкість. Вона формується упродовж всієї господарської діяльності.

Таким чином, можна стверджувати, що фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства, а пошук шляхів покращення фінансового стану – це важлива складова управлінської діяльності. Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами:

прибутковість роботи підприємства;

оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;

наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально-необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції на підприємстві;

раціональне розміщення основних і оборотних фондів;

платоспроможність та ліквідність.

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств [3]. Для покращення фінансового стану підприємства повинні нарощувати обсяги виробництва, підвищувати продуктивність праці працівників, захопити якомога більшу частку на ринку, розширювати асортимент продукції та підвищувати її якість, зменшувати витрати на виробництво, з максимальною віддачею використовувати усі види ресурсів, грамотно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями, вести раціональну цінову політику.

Для українських підприємств у кризових умовах досить важливим є пошук оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик. В умовах функціонування та розвитку соціально-економічних систем в сучасних ринкових умовах з високою часткою ймовірності можливе виникнення кризового стану. Одним із важливих методів покращення стану є прогнозування. На формування показників фінансової діяльності активно впливає керування виробництвом. Тому, безумовно, управління кожним економічним суб'єктом у визначеній мірі повинне бути антикризовим.

Опрацювання наукових джерел дало нам змогу визначити головні напрями покращення фінансово-економічної діяльності підприємств у кризових умовах, а саме: створення системи постійного моніторингу зовнішнього і внутрішнього стану підприємства, розробка заходів зі зниження зовнішньої вразливості підприємства; забезпечення фінансового стану підприємства в середньостроковій перспективі, яке виявляється в стабільному надходженні виручки від реалізації, в достатньому рівні ліквідності активів, підвищенні рентабельності продукції, установленні призупинення штрафних санкцій за прострочену кредиторську заборгованість, забезпеченні достатності фінансових ресурсів для покриття нових поточних зобов'язань; поступовому погашенні старих боргів, скороченні витрат до мінімально допустимого рівня, проведенні енерго- та ресурсозберігаючих заходів; створення стабільної фінансової бази та забезпечення стійкого фінансового становища підприємств у довгостроковій перспективі; пошук оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, яке забезпечило б

мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу; розробка методики комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників та коефіцієнтів тощо [1; 3].

Для ефективнішого збільшення обсягів реалізації треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Саме за таких умов можна забезпечити покращення фінансово-економічного стану підприємства в кризових умовах.

Висновки. Отже, аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для того, щоб зрозуміти ефективність праці підприємства та покращити його якнайшвидше.

Перелік заходів з покращення фінансового стану є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери, в якій ведеться бізнес, груп продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво та управління, техніко-технологічних особливостей та інших факторів.

Це приводить до необхідності постійного, систематичного ведення фінансового аналізу на підприємстві та вдосконалення методів його проведення, побудови економіко-математичних моделей та формування прогнозів перспективного розвитку.

Список літератури.

1. Ладунка І.С., Кучеренко Є.А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С.185–188.

2. Юрій Є.О., Руснак Т.В. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С.560–565.

3. Комариця Л.Л., Кіцак Ю.Г. Аналіз фінансового стану підприємства у кризових умовах економіки. URL:

http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61392.doc.htm

ШЛЯХИ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК КЛЮЧОВОГО АСПЕКТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Єпик О.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. За умов ринкового господарювання актуальність дослідження шляхів зростання продуктивності праці на підприємстві є ключовим аспектом підвищення конкурентоспроможності підприємства. Продуктивність праці є одним із пріоритетних напрямів зростання ефективності національної економіки та одним із способів виходу країни на новий глобальний рівень. Світовий досвід показує, що ті країни, які є лідерами в економіці, досягли значних результатів завдяки високій продуктивності праці людського капіталу. Продуктивність праці є одним із найважливіших якісних показників роботи підприємства, вираженням ефективності витрат праці. Формування інноваційної моделі розвитку економіки України неможливе без створення умов для якісної, ефективної праці з гідною оплатою, що сприятиме розвитку творчості, підвищенню компетентностей та реалізації людського капіталу [1].

Метою роботи є дослідження факторів, які впливають на продуктивність праці, та визначення головних шляхів її зростання як ключового чинника підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Матеріали та методи. Проблема підвищення продуктивності праці стала предметом уваги багатьох зарубіжних науковців, зокрема: Г. Беккера, М. Блауга, Д. Сінка, Ф. Тейлора, Г. Емерсона, Б. Генкіна, Р. Колосової, Р. Яковлева та інших. Серед українських дослідників істотний внесок у вивчення цієї проблеми внесли Д. Богиня, Ю. Буц, О. Герасименко, О. Грішнова, В. Єременко, Т. Заяць, А. Колот, Г. Куліков, Т. Олійник, А. Ревенко, Р. Янковий та інші.

Результати. Економічне зростання країни залежить від розвитку людського капіталу, який є головним чинником конкурентоспроможності національної економіки та сприяє підвищенню продуктивності. Від рівня й динаміки продуктивності праці залежать рівень та якість життя населення, соціально-економічний розвиток країни, формування конкурентних переваг та позиція на

світовому ринку, оскільки в результаті її підвищення зростає кількість створених споживчих вартостей та оплата праці, підвищується роль інноваційної праці [2].

Підприємство, яке ефективно та правильно використовує свої трудові ресурси, є лідером на ринку. Головним аспектом удосконалення господарської діяльності підприємства є підвищення продуктивності праці. Продуктивність праці – це показник, що характеризує ефективність використання трудових ресурсів на підприємстві.

На продуктивність праці впливають матеріальні та нематеріальні фактори. До матеріальних факторів відносять премії, підвищення заробітної плати, винагороди тощо. До нематеріальних факторів відносяться, перш за все, сприятливий соціальний клімат на робочому місці, спілкування та ставлення керівництва до персоналу тощо. Зростання продуктивності праці показує збільшення кількості продукції, виробленої за одиницю часу на підприємстві. Рівень та динаміка продуктивності праці визначаються складною взаємодією матеріально-технічних, природно-кліматичних, структурних, організаційних та економічних чинників.

Варто зазначити, що запорукою підвищення продуктивності праці та зростання ефективності підприємства є перспективні кадри [3, с. 90]. Якщо працівники цього підприємства є висококваліфікованими, творчими, мають організаційні навички, прагнуть до покращення та підвищення продуктивності праці на підприємстві, то це означає, що ці кадри принесуть успіх підприємству. Підвищення продуктивності праці на підприємстві залежить не тільки від ресурсів, матеріальних вкладень та інвестицій, а ще й від професіоналізму працівників, їх здатності їх інноваційної праці, що сприяє підвищенню конкурентних переваг підприємства.

Проаналізувавши та розглянувши фактори, які впливають на підприємство, можна сказати, що ці фактори є невід'ємною частиною підвищення продуктивності праці. В умовах ринкової економіки та прискорення процесів глобалізації для підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств необхідно застосувати такі шляхи зростання продуктивності праці:

підвищення технічного рівня виробництва (заміна діючих технічних засобів більш прогресивними);

механізація та автоматизація виробництва, застосування прогресивних технологій, використання економічних видів сировини, матеріалів та енергії [1, с. 25];

підвищення кваліфікації працівників та керівництва підприємства;

удосконалення управління та організації підприємства;

забезпечення ефективного використання робочого часу через максимальне зниження простоїв і прогулів на виробництві;

удосконалення мотиваційного механізму, що впливатиме на високопродуктивну, інноваційну працю людського капіталу;

раціональне використання природних, матеріальних та трудових ресурсів;

підвищення якості продукції тощо.

Висновки. Отже, проаналізувавши фактори, які впливають на продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємства як неодмінну умову розвитку виробництва, можна стверджувати що продуктивність праці є основним показником ефективності використання трудових ресурсів. Створення умов для продуктивної та творчої праці – головне завдання кожного роботодавця, адже це прямий шлях до економічного зростання.

Список літератури.

1. Янковий Р.В., Харченко Т.С. Шляхи підвищення продуктивності праці та результативності праці на підприємстві. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 1(6). URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2013/No1/23-26.pdf>

2. Шахно А.Ю., Короленко О.Б., Марендич Р.С. Проблеми та перспективи зростання продуктивності праці людського капіталу в умовах глобалізації. *Економіка. Управління. Інновації. Серія, Економічні науки*. 2016. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_20

3. Муха Р. Продуктивність праці на підприємствах та основні напрями її підвищення. *Галицький економічний вісник. ТНТУ*. 2015. Т. 48. № 1. С. 82–92. URL: <http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/48/135.pdf>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Царенко В.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Діяльність підприємства залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює необхідність переходу до оптимальної системи управління витратами. Існує декілька основних причин, які змушують підприємства постійно працювати над оптимізацією своїх поточних витрат та шукати шляхи економії ресурсів: створення додаткових грошових резервів для інвестування у власний розвиток, необхідність зменшення собівартості продукції або послуг для зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку, а також збільшення обсягів виробництва продукції. Актуальність та висока соціально-економічна значущість проблеми управління витратами зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження та визначення оптимальної структури граничних витрат, їх ролі в розширенні виробництва та максимізації прибутку [1, с. 118].

Мета роботи – дослідження та вивчення теоретичних та практичних засад управління витратами, визначення напрямів їх оптимізації.

Матеріали та методи. У сучасній практиці жодне підприємство не залишає без уваги управлінський облік. Тому проблеми, пов'язані з управлінням витратами, є досить актуальними та висвітлені у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців.

Значний внесок у дослідження управлінського обліку та системи управління витратами зробили Бланк І.О., Гордієнко В.М., Гусарова Л.В., Давидович І.Є., Загородній А.Г., Карпова Т.І., Кузьмін О.Є., Лень В.С., Мельник О.Г., Нападовська Л.В., Попов О.О., Портер М., Чумаченко М.Г. та інші.

Результати. Витрати є грошовим вираженням витрачених за певний період чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничої та реалізаційної діяльності, тобто витрат різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, розподілу продукції та обігу. Також до витрат варто відносити

втрачені економічні вигоди, пов'язані з упущеною можливістю найоптимальнішого застосування своїх ресурсів.

Під поточними витратами зазвичай розуміють ті витрати підприємства, що пов'язані безпосередньо із виконанням підприємством своєї основної функції – виготовлення продукції. До них відносять витрати на придбання сировини, основних та допоміжних матеріалів, оплату праці, загальновиробничі та накладні витрати. Поточні витрати майже завжди здійснюються в натуральній та грошовій формах. Але для оцінювання результатів діяльності підприємства вирішальною є грошова оцінка витрат, оскільки лише вона виражає собівартість виготовленої продукції [1, с. 119].

Управління витратами – це система цілеспрямованого впливу на структуру, склад і поведінку витрат та їх чинники на всіх етапах формування й розподілу витрат, що ґрунтується на використанні економічних законів для підвищення ефективності діяльності підприємства на базі оптимізації рівня витрат, забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та досягнення стратегічної мети й поточних завдань його розвитку. Метою управління витратами є мінімізація витрат на одиницю виробленої продукції, зменшення частки непродуктивних витрат у загальних витратах підприємства тощо. Тому основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме – оптимізація витрат й залежить від прийнятої стратегії розвитку підприємства на ринку та його цілей [2, с. 231].

Процес оптимізації діяльності підприємства – це шляхи пошуку найефективніших методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами. Оптимізація витрат – це безперервний процес планування, аналізу, обліку й контролю витрат, а також прийняття рішень щодо подальшої економічної стратегії та політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури, у якій планування здійснюється з метою визначення необхідного рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку, який буде отримано за певного рівня

та структури витрат. Всебічний аналіз виконується з метою визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень. Організація та контроль полягають у визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності з метою виявлення причин відхилень та відповідальних за це осіб, а прийняття рішень у сфері витрат здійснюється з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, вибору техніки та технології виробництва, формування оптимального товарного асортименту підприємства тощо.

Для управління витратами та комплексного здійснення їх оптимізації необхідно забезпечити керівників важливою інформацією та організувати комунікації між ними, що вимагає створення інформаційної системи управління витратами. У ринкових умовах функціональною підсистемою інформаційної системи управління витратами виступає управлінський облік. Він виконує функції надання апаратові управління спеціально підготовленої інформації для прийняття рішень та її руху між рівнями управління [2].

Під час проведення аналізу витрат підприємства варто враховувати обсяги та структуру випуску продукції, ефективність використання персоналу підприємства та основних засобів, а також рівень собівартості продукції, що дозволить чітко встановити джерела покриття та ефективність використання грошових коштів підприємства і визначити основні заходи для їх оптимізації. Для того, щоб визначити структуру та облік витрат, їх розподіляють на дві основні групи: перша група витрат включається до собівартості реалізованої продукції, а друга – обліковується відокремлено. До першої групи відносять витрати на оплату праці, витрати на придбання сировини і матеріалів, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати. До другої ж відносяться витрати на збут, адміністративні витрати та інші операційні витрати.

Облік витрат – це відображення витрат, що здійснюються на підприємстві упродовж певного періоду, пов'язаних з процесами постачання, виробництва і реалізації в розрізах, що формують собівартість готової продукції. Таке відображення забезпечує отримання вичерпаної інформації, необхідної для того,

щоб управляти витратами підприємства, оцінювати його діяльність шляхом визначення фінансових результатів, визначати оптимальну структуру витрат та упроваджувати методи по їх зниженню.

Існують три загальні методи обліку витрат, які забезпечують досягнення визначеної мети та вирішення конкретного завдання: нормативний, оперативного контролю та фактичної собівартості. Сучасні методи оптимізації витрат мають бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. З нашої точки зору, головними напрямками оптимізації витрат на підприємстві є:

налагодження системи управління витратами на підприємстві за рахунок скорочення управлінського апарату, підвищення ефективності його діяльності та організації детального обліку витрат;

оптимізація витрат на оплату праці працівників;

постійне підвищення кваліфікації працівників підприємства;

оптимізація чисельності працівників підприємства;

побудова ефективної системи мотивації персоналу підприємства;

удосконалення роботи відділів постачальницької та збутової логістики;

застосування новітніх технологій;

вивчення причини браку на підприємстві для своєчасного виявлення, усунення та запобігання його з метою зниження собівартості продукції за рахунок скорочення витрат [3].

Тільки комплекс означених заходів зниження витрат, а не окремі дії, забезпечать підприємству максимальний ефект.

Висновки. Таким чином, оптимізація витрат підприємства – це ціла самостійна система, і вона може більш ефективно працювати у тому випадку, коли наявні ресурси використовуються економно та раціонально. Зменшення та оптимізація витрат завжди буде залишатися актуальною проблемою на будь-якому підприємстві. Раціонально функціонуюча система управління витратами, в результаті роботи якої приймаються рішення, спрямована на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, здобуття конкурентних

переваг та підвищення прибутковості підприємства й сприятиме його успішності та процвітанню.

Список літератури.

1. Чубірка Г.І. Методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2016. № 2(6). С. 118–124. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/12/2-6-2-2016-20.pdf> (дата звернення: 05.03.2020).

2. Колісник Г.М. Сутність системи стратегічного управління витратами підприємницьких структур в умовах конкуренції. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.16. С. 227–239.
file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D1%91%D0%BD%D0%B0/Downloads/nvnltu_2013_23.16_38%20(2).pdf (дата звернення: 09.03.2020).

3. Омельниченко О.С. Напрями оптимізації витрат в системі управління. *Ефективна економіка*. №4. 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4901> (дата звернення: 11.03.2020).

УДК 331.108.3:658.3

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Шипіна В.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. В умовах розвитку ринкової економіки та підвищення вимог до зростання конкурентоспроможності підприємств важливого значення набуває комплексний процес управління персоналом, до складу якого відносяться такі складові елементи, як моніторинг потреби організації в персоналі, найм, підбір, вивільнення, розвиток, оцінка, атестація персоналу. Значну увагу підприємства приділяють процесу підбору персоналу, тому що від цього залежить ефективність та прибутковість на ринку товарів та послуг.

Сучасні економісти вважають, що трудові ресурси є найціннішими та найвагомішими серед усіх видів ресурсів будь-якого підприємства. Так як людські ресурси на підприємстві, що здатні професійно виконувати поставлені цілі та необхідні завдання, постають його істотним чинником забезпечення ефективної діяльності, підвищення конкурентних переваг та сталого розвитку.

Сьогодні існує безліч запропонованих фахівцями різних методів підбору персоналу підприємства, вибір яких, в першу чергу, залежить від загальної чисельності співробітників і, в останню – від галуззі господарства, в якій працює організація [1].

Метою роботи є дослідження методології підбору персоналу та визначення можливих проблем цього процесу на сучасних українських підприємствах.

Матеріали та методи. Відповідно до сучасних тенденцій розвитку економіки, вміння швидко реагувати на зміни на ринку та адаптуватися до них – це вагома засада для ефективного функціонування підприємства. Це є основною причиною змін концептуальних підходів і до набору кадрів також.

Процеси набору та відбору кадрів повинен ґрунтуватися на наукових засадах, оскільки помилки, допущені у їх здійсненні, негативно позначаються на ефективності роботи організації, на соціально-психологічному кліматі всього колективу [1].

Проблема підбору персоналу давно цікавить науковців та HR-менеджерів, адже від їх ефективної праці залежать результати фінансово-економічної діяльності підприємства. Дослідження підбору персоналу висвітлено у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: Єськова О., Іванової С., Кібанова А., Козачука Н., Колота М., Короткова М., Крушельницької О., Савельєва В., Скляра А., Хміля Ф. та інших.

Результати. Розвиток в Україні ринкової моделі господарювання, рух у напрямі євроінтеграції та включення у світову економіку ставлять перед вітчизняною економічною наукою і практикою принципово нові завдання, серед яких вагоме місце належить підвищенню конкурентоспроможності людського капіталу. Значимість цієї проблеми надзвичайно посилюється в умовах

прискорення процесів глобалізації, входження України у міжнародний конкурентний простір.

Конкурентні позиції підприємств все більше визначає персонал, орієнтований на здобуття конкурентних переваг в освіті, результатах праці, здатний до інтелектуально-професійного розвитку, створення конкурентоспроможної продукції, розробки та упровадження інновацій на рівні світових стандартів [2].

У процесі підбору персоналу при неможливості закриття вакансії за допомогою внутрішніх джерел підприємство звертається до таких більш сучасних джерел, які дозволяють залучати нових співробітників ззовні.

До інноваційних методів підбору персоналу належать рекрутингові технології, зокрема скрінінг, хедхантинг, аутстафінг тощо. Head hunting – виявлення та залучення в організацію сильних кандидатів, які самостійно не шукають перспективну роботу, тому що працюють в інших компаніях. Цей прийом застосовують, якщо мова йде про професіоналів, що володіють рідкісною спеціальністю, або винятковим рівнем майстерності [1].

В Україні ж поширений адаптований хедхантинг, який більше схожий на рекрутинг, коли зацікавленість для кадрових працівників представляють фахівці середньої ланки, у той час як за класичного хедхантингу відбувається «полювання» за працівниками, які займають певні керівні позиції в організації.

Окрім цього, в роботодавців є можливість звернутися до ВНЗ із приводу пошуку персоналу. У роботі HR-менеджерів такий метод називається прелімінарінгом та дозволяє підготувати спеціалістів згідно з потребами підприємства, відібрати найбільш мотивованих та обдарованих кандидатів. Але він потребує розробки програми роботи зі студентами, є здебільшого ефективним для підприємств зі стабільним іміджем, репутацією та значним фінансовим становищем [3].

На відміну від перерахованих вище методів, скрінінг проводиться шляхом надсилання запитів у службу зайнятості, розміщення вакансій в Інтернеті та засобах масової інформації. Ці джерела надають зручність контролю за резюме,

які надходять до відділу з персоналу, та не потребують значних фінансових витрат.

На жаль, це спричиняє надходження значної кількості резюме від кандидатів, які завідомо не задовольняють висунутим вимогам, та призводить до необхідності у значних витратах часу на перегляд та відбір резюме.

На даний момент не існує універсального методу підбору персоналу. Тому при виборі методу пошуку необхідно виходити з позиції і посади, з положення справ підприємства, з терміновості вакансії і ситуації на ринку праці.

Висновки. Отже, на основі проаналізованих джерел підбору персоналу, можна стверджувати значимість та рівень вимог до підбору персоналу в сучасних умовах господарювання, адже від того, наскільки він буде професіональним, залежить репутація та економічне становище організації.

Підприємствам України необхідно поступово упроваджувати у процес підбору персоналу нові високоефективні технології, що включають, в першу чергу, удосконалення оцінки кандидатів.

Повноцінне використання всіх переваг сучасних методів підбору персоналу в контексті існуючих вимог з кадрового забезпечення дасть можливість вітчизняним підприємствам бути більш конкурентоздатними в умовах розвитку інноваційної економіки.

Список літератури.

1. Назарова Г.В. Технології підбору персоналу на базі сучасних програмних продуктів. *ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії*. 2012. № 1 (26). С. 162–165.

2. Шахно А.Ю. Оцінка впливу кадрових факторів на рівень підвищення конкурентоспроможності людського капіталу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. №14. С.107–110.

3. Бармакова Н. Сучасні методи підбору персоналу. *HR-Portal*. 2014. URL: <http://hr-portal.ru/article/sovremennye-metody-podbora-personala>

ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА СИСТЕМУ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «КРИВБАСЗАЛІЗРУДКОМ»

Кутова Н.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Дем'яненко К.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. На нинішньому етапі розвитку України вирішення задач, які стоять перед підприємством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємства до ефективної діяльності. Одним із головних факторів, що забезпечує розвиток підприємства, в сучасних умовах стає оптимізація системи мотивації праці персоналу. У практиці вітчизняних підприємств переважають традиційні матеріальні стимули, здійснюється механічне перенесення елементів зарубіжних систем мотивації, що в цілому формує недостатньо ефективні її системи. Тому проблеми, пов'язані з розвитком та удосконаленням систем мотивації праці, набувають в сучасних умовах особливої актуальності.

Мета роботи. Метою роботи є визначення чинників впливу, за допомогою яких можна управляти системою стимулювання на підприємстві.

Матеріали та методи. Вагомий внесок у процес дослідження теорії та практики мотивації праці зробили відомі зарубіжні та вітчизняні вчені, такі як В. Абрамов, К. Альдерфер, Д. Богиня, В. Врум, Ф. Герцберг, А. Грішнова, Г. Дмитренко, М. Дороніна, А. Єськов, І. Завадський, М. Карлін, А. Колот, Д. Мак-Грегор, Д. Мак-Клелланд, А. Маслоу та інші. У роботах цих авторів досліджено теоретичні та практичні проблеми мотивації праці. Проте недостатньо висвітленими досі залишаються проблеми побудови системи стимулювання персоналу як елементу підвищення конкурентоспроможності підприємства. Відсутність цілісного уявлення про мотиваційні фактори трудової діяльності обумовлюють необхідність подальших досліджень щодо удосконалення системи стимулювання персоналу на підприємствах [1].

Результати. При розробці ефективних методів стимулювання персоналу підприємства необхідно оцінити вплив деструктивних та демотивуючих факторів.

Визначення даних чинників можливе за допомогою співбесід, опитувань, анонімних анкетувань працівників, скриньок пропозицій та побажань тощо.

Оцінка факторів, що впливають на стимулювання персоналу підприємства, відбувається за такими методиками [2; 3; 4]:

техніка S.T.A.R. (Situation, Task, Action, Result) (побудова відкритих питань, що надають інформацію як складається ситуація, з якою стикнувся працівник, виконуючи свої обов'язки);

методика кейс-питань (розробка певних ситуацій, після чого працівнику пропонується описати модель своєї поведінки або розв'язати певну ситуацію);

проектне інтерв'ю (побудова питання так, щоб запропонувати працівнику оцінити не себе, а якийсь персонаж);

тестування (надання інформації про визначення трудової мотивації).

Проведені дослідження у ПАТ «Кривбасзалізрудком» (ПАТ «КЗРК») виявили, що система стимулювання може бути побудована через експрес-опитування, після чого будуть виявлені фактори, що впливають на дану систему.

Отже, отримаємо фактори, заявлені працівниками, до яких частіше за все відносять матеріальний стимул, соціальне забезпечення після завершення трудової діяльності, перспективу кар'єрного зростання, оцінювання праці. Найважливішим при застосуванні цього методу – за всіма одержуваними відповідями розпізнати діючий фактор впливу.

Проведене експрес-опитування персоналу ПАТ «КЗРК» дозволило визначити фактори впливу на систему стимулювання персоналу. Мотивуючими чинниками виявлено високий рівень заробітної плати; матеріальну винагороду, надбавки, доплати; медичне та соціальне страхування; недержавне пенсійне страхування; надання безвідсоткових позик на придбання житла; підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації; стажування й формування кадрового резерву; забезпечення соціальних пільг та гарантій; кар'єрне зростання; відповідність оплати праці отриманим результатам праці; гігієнічні фактори (умови праці); самореалізацію, стабільність; відношення, колектив, мікроклімат;

владу та вплив; соціальні контакти; корисну, цікаву роботу; невідворотність покарання за негативні вчинки та результати праці.

Серед низки демотивуючих факторів впливу на систему стимулювання працівники підприємства виділили недостатній рівень заробітної плати; відсутність недержавного пенсійного страхування; ігнорування професійних навичок і знань, складності виконуваної роботи, освіти; відсутність критеріїв оцінки діяльності працівників; однобічний порядок перегляду умов оплати і стимулювання праці; відсутність кар'єрного зростання; невідповідність роботи кваліфікації; відношення керівництва; відносини в колективі; постійні стресові навантаження; шкідливі умови праці; проблеми особистого життя; бажання займатися власною справою.

Отже, можна зробити висновки, що у ПАТ «КЗРК» переважна більшість працівників (майже 87% опитуваних) віддає перевагу матеріальному стимулюванню (збільшенню суми заробітної плати, матеріальній винагороді, надбавкам, доплатам). Не менш важливе місце, на думку працівників, займає медичне та соціальне страхування, недержавне пенсійне страхування, надання безготівкових позик на придбання житла – у сукупності близько 78% опитуваних. При цьому, якщо медичне та соціальне страхування, надання безготівкових позик на придбання житла реалізуються на підприємстві відповідно до Колективного договору, то недержавне пенсійне страхування як засіб стимулювання відсутнє.

Основним недоліком існуючої системи стимулювання персоналу на підприємстві є те, що працівники не відчують на собі діючої системи мотивації взагалі, що зумовлює, як визначалося раніше, високу плинність кадрів. Результати опитування щодо демотивації такі: 78,3% опитуваних не бажають працювати на підприємстві через недостатній, на їх думку, рівень заробітної плати, особливо на фоні ігнорування професійних навичок і знань, складності виконуваної роботи, отриманої освіти (53,3%); відсутність критеріїв оцінки діяльності працівників (50%); однобічний перегляд умов оплати праці і стимулювання (48,3%). Це потребує перегляду градацій оцінки кваліфікації персоналу та відповідно діючих тарифних ставок.

Причини демотивації діяльності персоналу свідчать про порушення соціально-психологічного клімату на підприємстві. Це може призвести до таких наслідків:

негативного ставлення персоналу до керівництва та підприємства в цілому при виникненні проблем;

відмови працівника від участі в неформальних зборах, що свідчить про емоційну роз'єднаність у колективі, наступним кроком якої може стати відкритий протест – небажання виконувати обов'язки, прихований саботаж, негативне сприйняття працівниками змін у діяльності підприємства [5].

Після опитування на підприємстві були впроваджені заходи щодо удосконалення системи стимулювання персоналу, що врахували найвагоміші фактори впливу. Так у ПАТ «КЗРК» відбулися позитивні зміни за факторами мотивації: «Високий рівень заробітної плати» на 0,4; «Матеріальна винагорода, надбавки, доплати» на 0,1; «Недержавне пенсійне страхування» на 0,6; «Підвищення кваліфікації» на 0,1; «Оплата праці за результатами» на 0,3.

Кваліметричні значення факторів, що впливають на систему стимулювання, на підприємстві ПАТ «КЗРК» подано у табл. 1.

Таблиця 1

Кваліметричні значення значимості факторів, що впливають на систему стимулювання, та їх задоволеності на підприємстві ПАТ «КЗРК»

Фактор мотивації	Номер фактору	Значимість фактору	Ступінь задоволеності	
			до впровадження заходів	після впровадження заходів
1	2	3	4	5
Високий рівень заробітної плати	1	1,0	0,4	0,7
Матеріальна винагорода, надбавки, доплати	2	1,0	0,5	0,6
Медичне та соціальне страхування	3	0,9	0,6	0,6
Недержавне пенсійне страхування	4	0,9	0,1	0,7
Надання позик на придбання житла	5	0,9	0,6	0,6
Підвищення кваліфікації	6	0,8	0,7	0,8
Стажування за кордоном	7	0,7	0,6	0,6
Забезпечення соціальних пільг та гарантій	8	0,7	0,7	0,7
Просування по службі	9	0,6	0,7	0,7
Оплата праці за результатами	10	0,5	0,5	0,8

1	2	3	4	5
Умови праці	11	0,5	0,7	0,7
Самореалізація, стабільність	12	0,4	0,9	0,9
Мікроклімат в колективі	13	0,3	0,8	0,8
Уповноваження	14	0,2	0,8	0,8
Соціальні контакти	15	0,2	1,0	1,0
Цікава робота	16	0,2	0,6	0,6
Штрафи за невиконання виробничого плану	17	0,1	0,4	0,4

Джерело: сформовано авторами

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновок, що система стимулювання персоналу не зовсім відповідає потребам і вимогам працівників, а саме: працівники мають недостатню інформацію щодо усіх можливих засобів їх стимулювання; мотивація працівників здійснюється в умовах негативного стану соціально-психологічного клімату; механізм стимулювання надієвий та неефективний – мотивація персоналу здійснюється не систематично та існує велика кількість незадоволених працівників.

Список літератури.

1. Колот А.М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 251 с.
- Мильнер Б. Системный поход к организации управления. М.: Экономика, 2011. 224 с.
2. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower. New York: Harper Business, 1997.
3. Дудукало Г.О. Механізм забезпечення ефективності діяльності персоналу підприємств машинобудування: методичні підходи до побудови *Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: збірник наук. статей*. Полтава. 2014. С. 91–96.
4. Єлісеєва О.К., Кутова Н.Г. Методологічні аспекти удосконалення механізму стимулювання персоналу підприємств сфери послуг *Моделювання та інформаційні системи в економіці. Збірник наук. праць*. № 92. Київ: ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана», 2016. С. 175–188.

ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ВЕЛИЧИН ПОКАЗНИКІВ ВИЛУЧЕННЯ ЗАЛІЗНИХ РУД ШЛЯХОМ АВТОМАТИЗОВАНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЇХ ВИДОБУТКУ

Попов С.О., д.т.н., професор кафедри автоматизації, комп'ютерних наук і технологій,
Колосовський Д.В., аспірант. Криворізький національний університет

Вступ. Залізорудна гірничодобувна промисловість відіграє важливу роль в економіці України. Ця галузь виробляє до 9% валового внутрішнього продукту країни та є одним з найбільш потужних джерел поповнення її бюджету. В останній час перед цією промисловістю виникла низка серйозних проблем, пов'язаних із досягненням великих глибин розробки (кар'єри – 400–500 м, шахти – 1400–1500 м). Це призвело до суттєвого зменшення економічної ефективності розробки.

Мета роботи. Розглянути необхідність визначення оптимальних величин показників вилучення залізних руд шляхом оптимізації процесу їх видобутку.

Матеріали та методи. Необхідність підтримки подальшого функціонування цієї галузі та її сталого розвитку в перспективі потребує розв'язати низку складних завдань з використанням раніше відомих методів та створення нового, більш сучасного підходу, який передбачатиме використання таких елементів, як широка механізація та автоматизація основних та допоміжних процесів; упровадження дистанційного та автоматичного управління технічними засобами і процесом виробництва; перехід на застосування високопродуктивних систем розробки, методів розкриття та підготовки до відпрацювання рудних покладів; покращення техніки безпеки гірничих робіт; профілактика професійних захворювань; зменшення втрат руди у надрах при розробці та підвищення якості видобутої рудної маси; забезпечення режиму ритмічного (безперебійного) потоку видобутої рудної маси; удосконалення методів управління гірським тиском на великих глибинах та упровадження нових методів і засобів створення безпечних умов розробки за умовами геомеханіки її здійснення; розробка та упровадження нових технологій видобутку руди.

Серед вказаних завдань задля забезпечення економічності розробки особливо важливе місце займає завдання оптимізації втрат руди та засмічення рудної маси. Сутність цього питання полягає в тому, що у процесі здійснення видобутку руди природно втрачається частина її балансового запасу, а також виникає засмічення видобутої рудної маси пустими породами, що призводить до зниження її якості (вмісту заліза). У комплексі все це призводить до суттєвих негативних економічних наслідків для гірничодобувних підприємств.

Слід зауважити, що втрати й засмічення хоча і є неминучими явищами, але їх параметрами можна управляти технологічними, технічними та організаційними методами. Це управління ґрунтується на визначенні та забезпеченні на практиці таких величин втрат і засмічення руди, щоб прибуток, отриманий від зниження їх величин, перевищував за необхідним показником рентабельності виробництва витрати на реалізацію заходів зі зниження втрат і засмічення руди.

Результати. Для розв'язання поставленого завдання необхідно, у першу чергу, розробити методику визначення оптимальних величин показників вилучення руди (втрат і засмічення) за економічними критеріями забезпечення ефективності розробки. На даний час більшість методик, які спрямовані на визначення втрат і засмічення залізної руди, мають значні недоопрацювання, а саме: відсутність чіткості по відношенню до деяких видів втрат та засмічення – до тих, що підлягають нормуванню, та тих, що нормуванню не підлягають; відсутність єдиних методичних положень стосовно визначення планових показників втрат та засмічення; відсутність методичних положень стосовно достовірності оцінки нормативних втрат і засмічення руди з урахуванням даних, які випереджають експлуатаційну розвідку; зроблена низка припущень у схемах розрахунку нормативів втрат та засмічення в «приконтрактній зоні», а саме – положення геологічного контуру, приймалась за середньою лінією, тобто не враховувала складності морфології контуру рудних тіл.

Висновки. На основі вище викладеного, авторами розроблена методика визначення оптимальної величини показників вилучення руди, яка комплексно враховує всі фактори, що на них впливають, та має важелі управління для

забезпечення їх корегування в період здійснення розробки запасів виїмкових одиниць. Ця методика реалізована у вигляді програмного забезпечення системи моделювання процесу розробки запасів виїмкових одиниць. Вона була перевірена у лабораторних умовах шляхом здійснення моделювання виїмкових одиниць, які вже були відпрацьовані на залізорудних шахтах. На даний час ця система проходить випробування у промислових умовах шахт Криворізького залізорудного басейну. У перспективі планується розширення цієї системи засобами моделювання процесу розробки уранових родовищ.

УДК 338.2:351

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ: СУТНІСТЬ І МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Поліщук І.Г., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Козир А.А.**, магістрант. Криворізький національний університет

Вступ. Економічна безпека країни є основою для формування та належного функціонування всіх складових національної безпеки, а в сучасних кризових умовах української економіки та війни на сході країни особливої гостроти набуває проблема економічної безпеки окремих її регіонів, вплив яких на суспільно-економічний розвиток країни починає зростати в умовах децентралізації. Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів громадянина, суспільства, держави через виявлення, запобігання та нейтралізацію загроз національним інтересам. Гарантування безпеки є однією із базових з функцій держави. Економічна безпека являє собою складову національної безпеки, що забезпечує не тільки захист національних інтересів, але й формуючий механізм їх реалізації та захисту, підтримки соціально-економічної стабільності суспільства. Окрім цього, вона покликана контролювати хід реформ у країні, стратегію соціально-економічного розвитку, що забезпечить стійкий стан економіки.

Метою роботи є обґрунтування шляхів формування економічної безпеки в сучасних кризових умовах.

Матеріали та методи. Для економічної безпеки важливо виділяти такі категорії, як граничні значення та загрози. Граничні значення відображають максимально допустимі рівні зниження економічної безпеки, рівня та якості життя населення, витрати на підтримку й відтворення економічного потенціалу. Їх перевищення призводить до появи загроз, що стримують розвиток економіки, оскільки загроза розглядається як фактор, що створює небезпеку та наносить збиток економіці, руйнуючи її. Граничні значення визначають виходячи зі специфіки досліджуваного явища. Їх можна визначити за допомогою експертів та їхнього досвіду.

Економічну безпеку як складову національної безпеки розглядали такі дослідники, як О.С. Власюк, Н.П. Сисоліна, В.І. Ткачук, О.А. Прокопчук, М.І. Яремова, Л.С. Шевченко, О.В. Ареф'єва, Т.В. Кузенко, К.О. Утенкова [3] та інші.

Головні показники економічної безпеки з погляду сучасної науки виступають інструментом оцінки стану економіки, а з точки зору важливості процесів відображають сутність економічної безпеки.

До них відносять:

зростання економіки, що включає показники валового внутрішнього та національного продукту, національного доходу, обсягу й темпу промислового виробництва, галузевої структури національного господарства і динаміки окремих галузей тощо;

показники, що відображають стан ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу країни;

показники динамічності й адаптивності господарського механізму, а також його залежність від зовнішніх факторів;

показники, що відображають рівень життя населення [1].

Результати. У глобальному плані економічну безпеку може гарантувати лише конкурентоспроможна економіка. Тому основним завданням керівництва держави є створення ефективного економічного, політичного та правового середовища. До конкретних заходів можна віднести аналіз галузей економіки

країни та їх здатності до конкуренції на світовому ринку, вибір найбільш пріоритетних сфер для розвитку та створення умов для виходу їх продукції на світовий ринок, активну участь у їх підтримці через державні програми галузевого розвитку.

Окремо слід наголосити на врахуванні місця країни в сучасному світі в контексті якості людського капіталу, стану рівня освіти в країні і ступеня використання науково-технічних розробок у виробництві. Достатня кількість робочої сили та сировинних матеріалів все менше розцінюється як конкурентна перевага, що демонструють такі країни, як Японія, Сінгапур, Південна Корея [2].

Забезпечення ж регіональної безпеки потребує вдосконалення територіальної організації суспільства, створення умов для збалансованого та стабільного соціально-економічного розвитку регіонів країни, формування в них можливостей до саморозвитку.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день актуальним залишається питання забезпечення економічної безпеки, що гарантує незалежність країни та є умовою для подальшого її розвитку та зростання рівня життя її громадян.

У стратегічному плані економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка, розвиток якої є основним завданням нашої держави.

Список літератури.

1. Клімова Г.П. Економічна безпека у системі забезпечення національної безпеки держави. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3 (30). С. 207–210.

2. Клімова Г.П. Економічна безпека України: поняття та шляхи забезпечення. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2015. № 3 (26). С. 222–224.

3. Утенкова К.О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. Вип.9. С. 133–144.

ВИСОКА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ – ЗАПОРУКА УСПІШНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Лашкун Г.А., асистент кафедри економіки, організації та управління підприємствами,
Нікітін Я.О., здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. На сьогодні головною запорукою успішності підприємства є висока якість продукції, підвищення якої – головний пріоритет для будь-якого підприємства. Висока якість продукції гарантує збільшення попиту на даний товар, зростання конкурентоспроможності підприємства на ринку та збільшення прибутку, оскільки якість продукції є однією зі складових формування ціни. Висока конкуренція серед підприємств підштовхує підприємців замислюватися про вподобання споживачів та намагатися відповідати їх сподіванням про продукт.

Мета роботи. Виявити проблеми зростання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом підвищення якості продукції та з'ясувати принципи управління якістю, які необхідно використовувати для вирішення означених проблем.

Матеріали та методи. Проблемою підвищення якості продукції та впровадження системи управління якістю на підприємстві займалися такі вчені, як Безродна С.М., Бесараб С.О., Большаков В.І., Валявський С.М., Зайцева Л.О., Осадчук О.П., Соколовський Е.В., Тубольцев Л.Г. та інші.

Під час роботи над тезами були використані загальнонаукові методи пізнання та такі методи, як порівняльного аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування й конкретизації.

Результати. На жаль, якість продукції в Україні бажає бути кращою. Вже сьогодні ми отримуємо дефіцит робітників та спеціалістів найвищої кваліфікації. За оцінками вчених, унаслідок низького технологічного рівня виробництва на металургійних підприємствах на виготовлення однієї тонни сталі в Україні витрачають 52,8 людино-години, тоді як у Росії цей показник становить 38,1 людино-години, у Німеччині – 16,8 людино-години. Витрати коксу на

підприємствах України для виплавляння однієї тонни чавуну перевищують 500 кг. На металургійних підприємствах технічно розвинених країн Європи, а також Японії та США цей показник не перевищує 350 кг [1, с. 7].

На підприємствах України застосовують киснево-конвертерний спосіб виплавки сталі, проте на деяких підприємствах ще використовують нерациональний та екологічно небезпечний доменно-мартенівський спосіб. Це такі підприємства, як ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Запоріжсталь». При цьому у наш час лише 7% підприємств в усьому світі використовують даний спосіб, що говорить про інноваційне суспільство, яке дбає про природу та екологію.

На жаль, найякісніший та екологічний електродуговий спосіб використовує невелика кількість підприємств через його вартість. Такі підприємства працюють у Дніпрі та Запоріжжі, в той час як 52% підприємств в усьому світі надають перевагу саме цьому способу [2, с. 5].

Для того, щоб отримати якісний продукт, який принесе вигоду підприємцю, потрібно виконати низку завдань. Зокрема, оптимізувати організацію виробництва, тобто скоординувати дії всього персоналу, який відповідає за виготовлення продукції. Це можуть бути робітники, інженери, начальники цехів і дільниць, які при мінімальних затратах на сировину та матеріали забезпечать якісну продукцію.

До таких дій необхідно віднести управління якістю на кожному з етапів виробництва продукції та зменшення ризику отримання бракованого товару. Проте, неможливо отримати якісну продукцію без певних затрат. Зараз багато підприємств виділяють значні кошти на розвиток інтелектуалізації праці, адже ринок не залишається місці. Постійно оновлюються способи організації виробництва, поступово впроваджується роботизація виробництва і зменшується кількість робочих місць. Для того, щоб покращити ефективність діяльності підприємства керівникам необхідно використовувати принципи управління якістю, такі, як координація всіх цехів і дільниць та використання найшвидшого способу отримання інформації; кожен працівник повинен мати єдину мету –

виготовлення продукції найвищої якості; прийняття рішень на основі методу дедукції; підвищення кваліфікації та професійний розвиток кожного працівника. Взаємовигідні стосунки з постачальниками також є необхідним принципом управління якістю, оскільки його використання підвищує конкурентоспроможність обох сторін [3, с. 8].

Висновки. Таким чином, якість продукції є необхідною складовою управління підприємством, яка потребує постійного контролю та вирішення завдань для забезпечення продукції високої якості та конкурентоспроможності. Якість готової продукції можна розглядати з двох сторін: зі сторони споживача та зі сторони виробника.

Для споживача необхідно, щоб продукція відповідала всім параметрам та задовольняла споживчі потреби, а для виробника – щоб продукція була конкурентною на ринку і приносила прибуток.

Якість продукції залежить від професійності та інтелектуального рівня персоналу, а також матеріально-технічної бази підприємства. Проблема якості продукції в Україні потребує негайного вирішення задля забезпечення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Список літератури.

1. Большаков В.І., Тубольцев Л.Г. Проблеми і роль наукових досліджень у розвитку металургії України [Електронний ресурс]. 2017. URL: [http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/62584/01-](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/62584/01-Bolshakov.pdf?sequence=1)

[Bolshakov.pdf?sequence=1](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/62584/01-Bolshakov.pdf?sequence=1)

2. Бесараб С.О. Сучасні тенденції розвитку підприємств металургійної галузі України [Електронний ресурс] / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ. 2016. URL:

http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2016/15.pdf.

3. Осадчук О.П. Якість продукції як об'єкт управління [Електронний ресурс] / Національний університет харчових технологій. 2011. Київ. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15643/1/1.pdf>.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ ПРОДУКЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Кадол Л.В., к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Федоренко Т.В.**, здобувач. Криворізький національний університет.
Хімченко А.В., учениця 10-А класу. КЗШ №32.

Вступ. Дослідження проблем формування ціноутворення продукції підприємств будівельної галузі є актуальним, бо їх вирішення забезпечить достовірність формування кошторисної документації інвестора на різних стадіях інвестиційного циклу із застосуванням досягнень науки й техніки, вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Метою роботи є розгляд особливостей ціноутворення продукції підприємств будівельної галузі.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового пізнання – методи статистичного аналізу та узагальнення.

Результати. Питання ціноутворення на будівельну продукції, особливо будівельно-монтажних робіт, винесено як практиками, так і теоретиками-дослідниками на активне дискусійне поле. Дослідженнями проблем реформування ціноутворення в будівництві займалась ціла низка науковців, котрі залишили достатню кількість публікацій на цю тему. Такими вченими є: А. Беркута, А. Гойко, Н. Куденко, Ю. Суровцева, В. Резниченко, С. Юр'єва та інші, активно залучені працівники фірм-розробників програм з формування документації інвестора.

До основних завдань кошторисного нормування та ціноутворення в будівництві традиційно відносять визначення кошторисної вартості будівництва на всіх етапах інвестування; підвищення ефективності капітальних вкладень; забезпечення економії фінансових та трудових ресурсів; залучення при реалізації інвестиційних проектів у будівництві досягнень науки, техніки, вітчизняного та зарубіжного досвіду. У практичній діяльності самі об'єкти будівництва не є типовими. Навіть при типовій архітектурі прив'язки до різного роду джерел постачання, електро-, водо- та газомереж будуть індивідуальними, в чому і є одна із відмінностей будівельної галузі.

Суровцева Ю.В. відмічала, що застосування системного підходу до вдосконалення ціноутворення та управління вартістю в будівництві забезпечить її зниження та може складати до 30% від кошторисної вартості об'єкта. Однак, в силу особливостей будівельної продукції в галузі неможливо реалізувати принцип єдиної ціни на однорідну продукцію. У зв'язку з цим ціна кожної окремої будівлі та споруди визначається кошторисною вартістю, розрахованою на основі індивідуального проекту [1, с. 278].

Так, для відкриття фінансування Мінрегіонбуд дозволяє використовувати укрупнені показники вартості за типовими проектами об'єктів різного призначення, але для остаточних розрахунків потрібні по-елементні розрахунки складових за видами робіт. Недосконалість розрахунку договірної ціни, алгоритм формування якої не забезпечує необхідного рівня прибутку підрядників при виконанні будівельно-монтажних робіт; недоліки розрахунку заробітної плати працівникам навіть до рівня, рекомендованого Мінрегіонбудом, не забезпечують здорового конкурентного середовища та призводять до критичного рівня фінансового стану суб'єктів капітальних вкладень в будівництві. На дискусійному полі вже досить тривалий час постає питання щодо перегляду підходу як самого нормування будівельно-монтажних робіт, так і питань дозвільних процедур.

Висновки. Прийняті Верховною Радою України 11 вересня 2019 року законопроекти – проект закону №1081 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» та проект № 1052 «Про внесення змін до Закону України «Про будівельні норми» щодо удосконалення нормування у будівництві» подають надію будівельним підприємствам у вирішенні чималих проблем ціноутворення на будівельно-монтажні роботи.

Список літератури

1. Суровцева Ю.В. Синергетичні підходи до систем ціноутворення будівельної продукції в умовах ринку. *Комунальне господарство міст : науково-технічний збірник*. Харків. 2008. № 85. С. 277–281.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Астаф'єва К.О., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Тхоренко Д.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Розвиток малого та мікробізнесу як самостійних елементів ринкової економіки позитивно впливає на структурні зрушення у країні, а саме сприяє розвитку конкурентного середовища та раціональному використанню всіх видів ресурсів; забезпечує потужні стимули до високоефективної праці та інноваційних процесів. Підприємництво формує можливості не тільки для розв'язання економічних і соціальних проблем, а й задовольняє потребу внутрішнього та зовнішнього ринків.

Питання становлення та розвитку підприємництва розглядалися такими науковцями, як А. Хоскінг, Й. Шумпетер, О.І. Амоша, В.Є. Вортиним, Я.А. Жаліло, В.І. Мердешева, В.М. Геєць, Л.Г. Безчасний та іншими.

Мета роботи. Розглянути перспективи та тенденції розвитку підприємництва, враховуючи потреби суспільства та сучасної соціально-економічної ситуації в Україні.

Матеріали та методи. Проблема визначення місця та ролі малого бізнесу на будь-якому етапі розвитку суспільства є актуальною, і її слід розглядати у взаємозв'язку з економічними, соціальними і політичними аспектами, а також у взаємовпливі на відповідні елементи суспільної структури в конкретних умовах.

Аналізуючи статистичні дані, доцільно зазначити, що в країні спостерігається тенденція зменшення кількості всіх суб'єктів господарювання з 2010 року по 2018 рік.

Так, кількість малих підприємств зменшилася за цей період на 339328 одиниць, з них мікропідприємств – на 328951 одиниць, середніх – на 4867 одиниць, а великих – на 140 одиниць. Відповідно зменшилася кількість зайнятих та найнятих працівників на цих підприємствах. Хоча обсяг реалізованої продукції за цей період збільшився на 6370,2 млн. грн. До того ж фізичні особи-підприємці також збільшили обсяг реалізованої продукції на 530,3 млн. грн [1].

Результати. Згадане вище свідчить, з одного боку, про позитивні тенденції – підвищення якості праці, збільшення механізованого обладнання, а, з іншого – говорить про можливість наявності «тіньових» працівників. Це потребує додаткового дослідження, активізації роботи контролюючих органів та вдосконалення політики сприяння розвитку підприємницької діяльності. Динаміка кількості підприємств малого та мікропідприємництва в період з 2010 року по 2018 рік представлена на рис. 1.

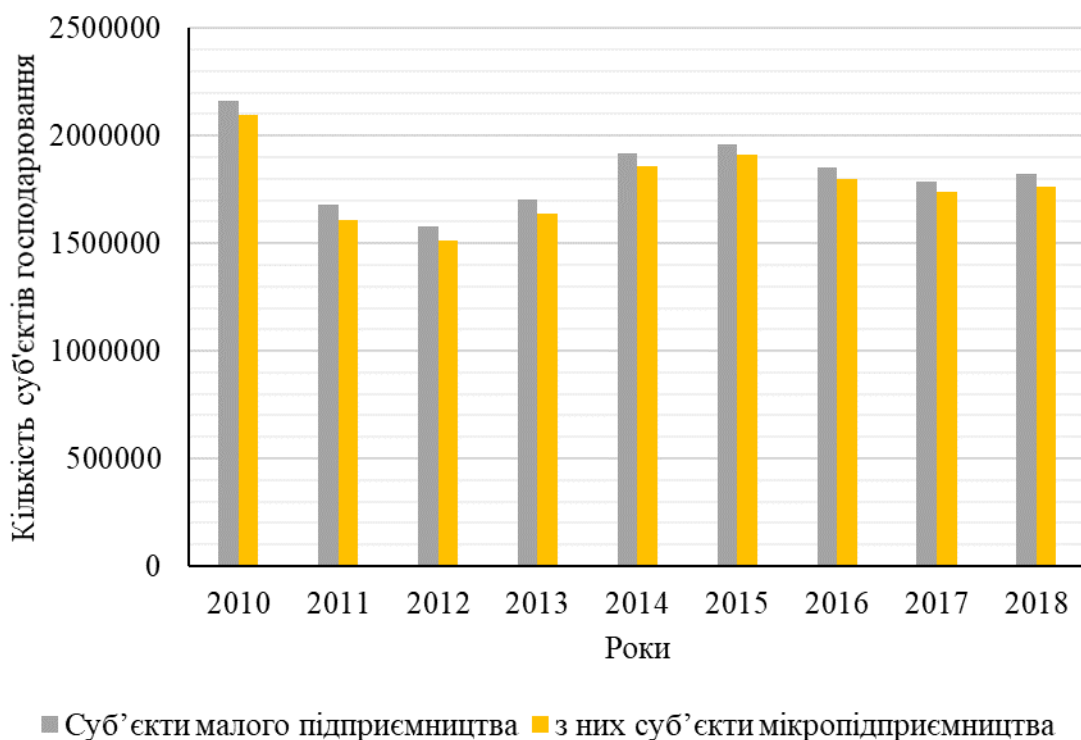

Рис. 1. Кількість підприємств за їх розмірами у 2010–2018 роках [1]

Так, найвагоміша частина середніх підприємств при реалізації продукції в промисловості складає 4966 підприємств (добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, водопостачання); в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 3196 підприємств. Частина малих підприємств в оптовій та роздрібній торгівлі складає 814886 підприємств; у ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, професійній, науковій та технічній діяльності – 125540 підприємств; у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 89391 підприємств.

Висновки. Для розвитку діяльності середніх та малих підприємств, що є найуразливішими економічними суб'єктами ринкової економіки, вкрай необхідна стабільна соціально-економіко-політична ситуація у країні. Будь-які кон'юнктурні коливання можуть бути небезпечними для їх фінансово-економічної діяльності. З метою поліпшення стану та розвитку малого бізнесу необхідно:

удосконалити структуру освітніх програм з питань підприємницької діяльності. Це допоможе залучити широкі верстви населення до здобуття знань, необхідних для започаткування та ведення власної справи, знизити рівень безробіття в регіоні, підвищити ефективність діяльності суб'єктів підприємництва;

поширити практику проведення конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, форумів, міжнародних зустрічей, визначення Дня підприємця із залученням суб'єктів малого підприємництва. Це допоможе сформувати позитивну суспільну думку про підприємництво, підвищити рівень поінформованості громадськості про проблеми підприємництва, сприяти розвитку економічного співробітництва суб'єктів господарювання;

створити умови для ефективного розвитку мережі регіональних і місцевих фондів підтримки підприємництва для запровадження прогресивного механізму кредитно-гарантійної та фінансової підтримки;

розробити механізм створення у регіонах бізнес-центрів, ресурсних, консультаційних центрів тощо. Це допоможе створити умови для розвитку підприємництва, зменшити рівень безробіття шляхом залучення незахищених верств населення до підприємницької діяльності;

запровадити проведення виставок і ярмарок продукції, що виробляється суб'єктами малого підприємництва, з метою стимулювання випуску конкурентоспроможної продукції вітчизняних підприємств;

удосконалити функціонування «гарячої лінії» для підприємців у місцевих органах влади. Це допоможе співробітництву між ними;

сприяти розвитку міжнародного співробітництва у сфері підприємництва. Це дозволить удосконалити систему державної підтримки підприємництва на

основі використання зарубіжного досвіду, створити позитивний імідж представників українського підприємництва, встановити ділові контакти між суб'єктами господарювання.

Таким чином, проведене дослідження свідчить про можливість перспективного розвитку підприємництва в Україні. Означені рекомендації дозволять створити сприятливі умови для розвитку підприємництва.

Список літератури.

1. Кількість підприємств великого, середнього та малого підприємництва за видами економічної діяльності. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення : 16.03.2020)

УДК 334.72

STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF THE KPNZ «FAMILY OF A CHILD AND YOUTHFUL CREATIVITY»

Astafieva K., PhD, Associate Professor Department of Enterprise Economics, Organization and Management, **Prihova Y.**, student. Kryvyi Rih National University

Introduction. KPNZ «Family of a child and youthful creativity» (FCYC) – institution of extracurricular education in different directions and educational activities. It is very important that the activity and functioning of KPNZ «FCYC» makes a significant contribution to the development of sports, culture, creativity in the youth in our city. This out-of-school facility provides an opportunity for self-expression, knowledge of their abilities, talents and the realization of their ideas to all students and visitors [1]. The system of educational process of KPNZ “FCYC” is: a holistic, purposeful, continuous process aimed at creating conditions for children’s creative activity, cooperation and independent creativity.

Aims. Create development strategy of KPNZ «Family of a child and youthful creativity».

Methods. The paper used the following methods: deduction, analysis and synthesis. Development strategy tool used SWOT-analysis.

Results. Using the tool SWOT-analysis, identified strengths and weaknesses, potential opportunities and threats development KPNZ «Family of a child and youthful creativity» [2]. The following development strategy KPNZ «FCYC». This strategy is focused on strengths and opportunities:

advanced training of personnel. The staff is part of the competitive advantage of the institution. For skills development necessary create special courses and training for teachers and trainers, in particular, should be implemented online training (courses, seminars), use foreign experience;

development of international relations. We can invite foreign colleagues, well-known figures of culture, art and sports for workshops, concerts, competitions, events and exhibitions. Such activities will promote the institution and attract the attention of new students and those wishing to learn new skills and competences;

expanding the range of services. To accomplish this, you need to recruit new teachers who will open new circles. This will enable to increase the flow of new visitors and students. This will improve the competitiveness of the whole institution;

need to find new sources of funding for the institution. This organization can let free, unused space to solve the financial problems of the institution and raise funds. For example, the assembly hall and showroom can be rented out for concerts and exhibitions.

Also, it should be noted that the main advantage of this educational institution is the adherence to the policy of democratic prices, which has a positive social effect.

Conclusion. Summarizing all of the above, we conclude that our strategic directions of development (which are based on the SWOT-analysis of KPNZ «FCYC») are realistic enough and easy to implement them in practice.

In our opinion, the strategy recommended by us will really improve the situation of this institution and help to unlock its potential. This will have a positive economic and social impact.

References.

1. Ofitsiynyy sayt KPNZ «FCYC». Kryvyy Rih, 2020.
URL:<http://pdyut.dnepredu.com/> (дата звернення 17.03.2020).

2. Sukhova O.V, Churkina V. Application of the SWOT-analysis method in the study of the organization management system. Society and Civilization: Trends and Prospects for the Development of Modern Society in the 21st Century: Mater. Research Practice Conf. 2016. P. 72–76.

УДК [303.833.5(083.71):378.147-057.21]:33

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДЕФІНІЦІЙ СФЕРИ ТА ВИРОБНИЧИХ БАЗ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПІДПРИЄМНИЦТВО,
ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ВЕЛИКИХ ПРОМИСЛОВИХ
РЕГІОНАХ**

Ковальчук В.А., д.т.н., професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Ковальчук Т.М.**, к.т.н., доцент кафедри вищої математики.
Криворізький національний університет

Вступ. Підготовка фахівців за різними спеціальностями передбачає їх подальше використання у різних секторах економіки. Зокрема постає питання у реалізації набутих знань таких споріднених спеціальностей, як «економіка» та «підприємництво, торгівля та біржова діяльність» (ПТБ). Взагалі економіка як сфера суспільного життя включає всі аспекти всіх спеціальностей (за виключенням оборони, прикордонної служби, розвідки тощо), в яких на основі використання різних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, розвиток продуктивних сил. У цьому контексті постає лише питання у визначенні суб'єктів та форм прикладання набутих знань, зокрема при виконанні кваліфікаційних робіт різного рівня та подальшої сфери їх економічної діяльності як фахівців.

Якщо підготовка фахівців зі спеціальності «економіка» і подальша їх реалізація на підприємствах будь-яких форми власності та господарювання, розмірів, видів діяльності, сфер господарювання тощо та рівнів відповідальності (різні форми товариств, унітарні та комерційні) є однозначно зрозумілими, то для підготовки здобувачів зі спеціальності «ПТБ» є певні різночитання.

Мета роботи полягає в уточненні трактувань щодо вибору суб'єкта та форми підприємницької діяльності в частині їх використання як базових при написанні кваліфікаційних робіт.

Матеріали та методи. Закон України «Про підприємництво» дає визначення підприємництву як самостійній ініціативній на власний ризик діяльності із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і заняття торгівлею задля одержання прибутку [1]. З іншого боку, у Стандартах вищої освіти МОН України зі спеціальності «ПТБ» зазначається перелік компетенцій і програмних результатів навчання бакалаврів і магістрів, де суб'єктами підприємницької, торговельної та біржової діяльності виступають якісь структури. Для цих структур прописана переважна кількість компетенцій, що перекликається з компетенціями для економістів. Зокрема, це питання використання ресурсів, інвестицій та упровадження інновацій, методів управління структурами, формування та використання їх потенціалу, застосування ефективних форм мотивації праці тощо.

Результати. За класифікаційними ознаками правових форм підприємництва дозволяється за базові обирати підприємства за видами, зокрема: приватні; державні; корпоративні; колективні; комунальні; надвеликі; великі; середні; малі; акціонерні; виробничі; промислові тощо [2, с. 54–55]. Заклади вищої освіти (ЗВО), які розташовані у великих промислових регіонах і які готують фахівців зі спеціальності «ПТБ» перш за все для потреб функціональної економіки, повинні обирати ці підприємства як базові для проходження різних видів практик та виконання кваліфікаційних робіт. Показовим у цьому плані є Криворізький залізорудний басейн, а у м. Кривий Ріг є декілька ЗВО, де готують бакалаврів і магістрів зі спеціальності «ПТБ». У цьому регіоні налічується багато базових підприємств гірничо-металургійного комплексу України, що є переважно монопродуктовими та містоутворюючими. Це, перш за все, публічні акціонерні, приватні акціонерні, товариства з обмеженою відповідальністю та іншими формами власності, що є обслуговуючими для базових підприємств та соціальної інфраструктури міст регіону.

Усі підприємства гірничо-металургійного комплексу займаються торговельною діяльністю як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, що також є однією зі сфер реалізації набутих знань здобувачами зі спеціальності «ПТБ» у підрозділах маркетингової та збутової діяльності.

Висновки. Таким чином, подекуди звужене розуміння компетенцій фахівців у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності як банального комерсанта або дрібного підприємця, є неправомірним і має значно більшу область розповсюдження як на малі, середні, так і надвеликі підприємства.

Список літератури.

1. Закон України «Про підприємництво» із останніми змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 18 жовтня 2005 р. №2984-IV, від 23 лютого 2006 р. № 3502-IV.

2. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І.М. Сотник, д.е.н., проф. Л.М. Таранюка. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.

УДК 659:123

БРЕНДИНГ ЯК МАРКЕТИНГОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У ТОРГІВЛІ

Короленко О.Б., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Король А.С.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах перерозподілу світових ринків, глобалізації фінансово-економічних відносин, посилення конкуренції, поглиблення спеціалізації країн та зміни джерел забезпечення конкурентоспроможності підприємств все більшої необхідності та актуальності набуває виділення, ідентифікація та впізнання товару із загальної товарної маси. Від вітчизняних підприємств вимагають пошуку нових ефективних інструментів подальшого розвитку та підвищення конкурентоспроможності товарів через їх диференціювання. Одним із таких інструментів є брендинг.

Мета роботи. Бренд є ключовим інструментом довгострокового успіху

компанії на ринку. Це обумовлює необхідність створення ефективного маркетингового управління таким процесом, що починається з вибору цільового ринку й закінчується головним результатом – прийняттям бренда споживачами, а отже, і зростанням прибутків. Тому метою роботи є виявлення пріоритетів розвитку брендингу як маркетингового інструменту у торгівлі на основі узагальнення його теоретично-організаційних засад та аналізу практики застосування.

Матеріали та методи. Бренд як і брендинг пройшли довгу історію створення та формування. Зважаючи на те, що бренд перекладається як «ставимо клеймо», з давніх часів і до сьогодні збереглася практика відмічати товари визначеними марками. За допомогою знаків, символів чи маркування та інформації досягається реалізація політики формування та представлення на ринку «обличчя» товару [1].

У вітчизняній чи світовій теорії брендингу на сьогоднішній день не існує єдиної класифікації брендів, проте можливим є узагальнення, доповнення основних поглядів щодо визначення типів брендів. Зарубіжні вчені притримуються позиції, що брендинг є технологією послідовного надання товару атрибутів, які перетворюють його в улюблену купівлю, підвищуючи тим самим конкурентоспроможність самого товару.

Брендинг у сучасному суспільстві – більше, ніж створення імені, логотипу, упаковки, торгової марки підприємства чи самого продукту. Завдяки правильному використанню та управлінню брендом може стати не лише товар широкого вжитку, а й безпосередньо самі корпорації, юридичні компанії, лікарні, музеї, ресторани, країни, чи навіть окремі люди (персональний бренд). Бренди впливають на світосприйняття, поширене у соціальних прошарках, формування стереотипів та на поведінку як покупців, так і споживачів як членів суспільства. Крім того, бренд може визначати і фінансову складову, формувати фінансові активи [2].

В умовах жорсткої конкурентної боротьби за клієнта перед брендингом постає важливе завдання завоювати увагу, прихильність та відданість

потенційних споживачів товару. Такий підхід підвищує значущість складової брендингу в забезпеченні ефективного функціонування й розвитку підприємства, оскільки завдяки ефективному брендингу споживач обере товар даного підприємства зі значної кількості аналогічних товарів, а, отже, і збільшить прибутковість діяльності (рис. 1).

Оцінка ефективності використання бренду є необхідною, оскільки сигналізує про рівень та успішність управління брендом, чи є він дієвим щодо споживачів та їхнього сприйняття.

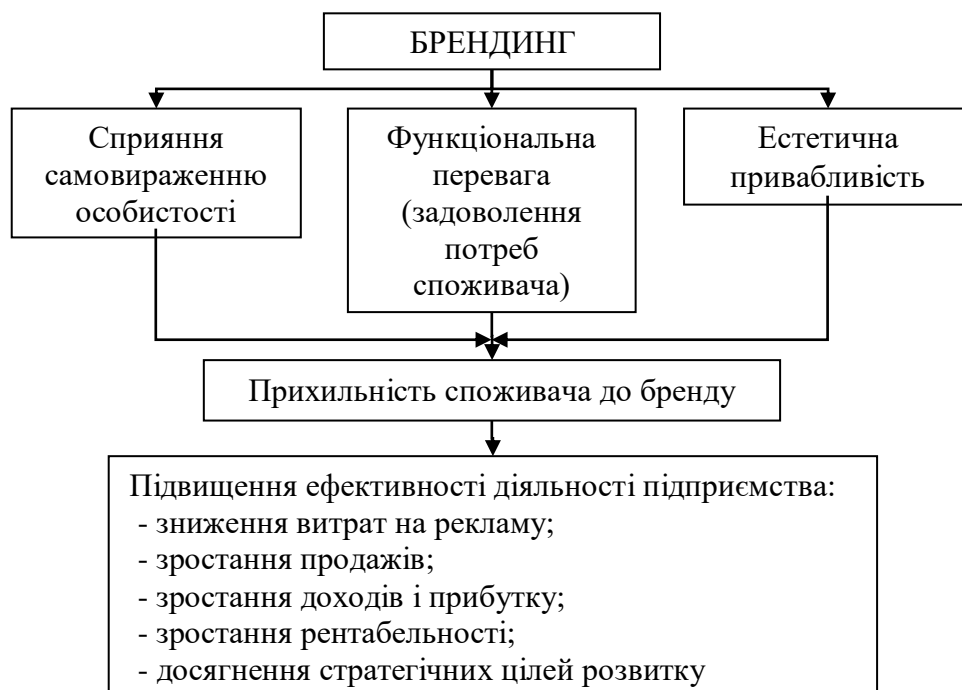

Рис. 1. Схема впливу брендингу на ефективність діяльності підприємства [3, с. 45]

Результати. Брендинг є системним, обґрунтованим, виваженим процесом, що передбачає планування та упровадження комплексу заходів від початкового етапу створення торговельної марки, розроблення плану перетворення торговельної марки на бренд, до етапу підтримки та розвитку бренду, формування постійної лояльності споживачів.

Висновки. На сьогоднішній день бренд і брендинг в Україні є невід’ємною частиною успішного бізнесу. Брендинг покликаний збільшити прибутковість компанії і характерний тим, що формує стабільний попит на продукцію; забезпечує впізнання продукції серед товарів інших компаній; створює

привабливий образ та імідж компанії і викликає довіру у покупців; сприяє підвищенню лояльності споживачів.

Список літератури.

1. Оберемчук В.Ф. Формування та реалізація ефективних стратегій розвитку бренда як засіб підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Агросвіт*. 2012. №1. С. 17–21.

2. Королюк Н.Я. Обґрунтування необхідності оцінки ефективності використання бренду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 13. Ч.4. С. 43–46.

3. Трофимов Я.И. Брендинг и идентификация настоящего и будущего. Одесса : Пласке, 2009. 96 с.

УДК 339.137

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Пасічник Н.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Гусак А.С.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. На даному етапі розвитку промисловість залишається провідним видом економічної діяльності країни. Частка продукції добувної промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції становить 13%, що свідчить про вагоме значення гірничодобувної галузі та зумовлює важливість поглибленого дослідження її конкурентоспроможності в умовах уповільнення промислового розвитку України.

Мета роботи – дослідження основних тенденцій ринку продукції добувної промисловості та конкурентних позицій гірничодобувних підприємств України.

Матеріали та методи. Основними матеріалами дослідження є річна фінансова звітність добувних підприємств, статистичні матеріали, монографічні дослідження, періодична економічна література. У роботі застосовані методи

теоретичного узагальнення, статистичних досліджень, системного аналізу і синтезу, порівняння, графічний метод.

Результати. Гірнична галузь продемонструвала у 2018 році порівняно з 2017 роком приріст доданої вартості на 1,4%, але суттєво сповільнила зростання промислового виробництва (з 5,1% до 2,3%), будівництва (з 27% до 5,5%) і транспорту (з 4,3% до 1,6%), що свідчить про погіршення інвестиційних настроїв та зовнішньої кон'юнктури. Підтвердженням такої думки є динаміка обсягів виробництва окремих видів продукції добувної промисловості (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги виробництва окремих видів продукції добувної промисловості
України за 2011–2018 роки, млн. т

Найменування продукції	Рік							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Руди залізні неагломеровані, млн. т	173,00	176,00	185,00	184,00	175,00	168,00	166,00	161,00
Концентрати залізородні неагломеровані, млн. т	66,50	67,10	70,40	68,30	66,90	62,90	60,60	60,50
Концентрати залізородні агломеровані, млн. т	64,40	64,60	67,60	60,20	55,20	56,70	50,80	53,10

Розроблено авторами на основі [2].

Можна спостерігати існування тенденції зменшення обсягів виробництва у гірничодобувній промисловості, спричиненої торгівельною блокадою непідконтрольних територій у 2014–2018 роках і нестабільною економічною ситуацією в цілому, що безпосередньо впливає і на довіру інвесторів (інвестування в основний капітал сповільнилося на 6,6% у 2018 році).

Основними конкурентами-виробниками залізної руди в Україні є ПАТ «Криворізький залізородний комбінат», ПрАТ «Суша Балка», ПрАТ «Запорізький залізородний комбінат». На основі показників табл. 2, можна стверджувати про більшу конкурентоспроможність підприємства ПАТ «Кривбасзалізрудком» серед інших гірничодобувних підприємств України, оскільки показники виробництва та реалізації продукції за 2018 рік є найвищими серед досліджуваних добувних підприємств галузі. При цьому ціна є найвищою, а

витрати на 1 гривню продукції становлять 0,54 грн, що менше, ніж у найбільшого конкурента на 0,15 грн при найбільшій собівартості реалізованої продукції. Підприємство надає 7995 робочих місць. Майже 70% продукції підприємства зорієнтовано на експорт.

Таблиця 2

Основні показники діяльності підприємств-конкурентів виробників залізної руди в Україні за 2018 рік

Показник	Од. виміру	ПАТ «КЗРК»	ПрАТ «Суша Балка»	ПрАТ «ЗЗРК»
Обсяги виробництва	тис. грн	4945536,00	3030103,00	3548307,90
	тис. т	4581,00	2743,20	4552,00
Обсяг реалізації	тис. грн	4990167,00	3370115,00	3518206,00
	тис. т	4320,59	3166,00	4464,63
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн	2695067,00	1680204,00	2442223,00
Середня ціна 1т руди	грн	1154,97	1064,47	788,02
Витрати на 1 грн	грн	0,54	0,50	0,69
Середньооблікова чисельність працівників	осіб	7 995	2955	4627
Експорт продукції	%	69,00	36,40	46,00

Розроблено авторами на основі [1].

Таким чином, проаналізувавши загальний стан галузі, основні тенденції та показники підприємств-конкурентів добувної промисловості можна стверджувати, що рівень конкуренції на ринках збуту залізорудної сировини оцінюється як стабільно помірний у зв'язку з тим, що споживання та виробництво залізорудної сировини є мало динамічним з точки зору виникнення нових суб'єктів як з боку виробників, так і з боку споживачів, і є орієнтованим на довгострокові стосунки.

Але при цьому слід зауважити, що існують ризики як на вітчизняному, так і на зовнішньому ринках залізорудної сировини. До них відносяться специфічність товару, який є чистим додатком як сировина для діяльності тільки металургійних комбінатів; нестабільність ціни та попиту на ринку залізорудної продукції; коливання курсу гривні до іноземних валют; зростання ціни на енергоносії, цін на матеріали та послуги; відтік трудових ресурсів; зниження рівня надійності проведення контрагентами господарської діяльності; невизначеність майбутнього

світової економіки, що призводить до подорожчання кредитних ресурсів та відповідно до зниження активності в галузі будівництва та машинобудування.

Перелічені фактори негативно впливають на розвиток підприємств галузі та є чинниками незапланованих витрат.

Висновки. У подальшому позитивний вплив на підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі матиме зростання цін на сировинні товари на зовнішніх ринках та, відповідно, покращення умов торгівлі. Оскільки у гірничодобувній промисловості пріоритетним є виробництво сировини з найвищою якістю, необхідним є підвищення інвестиційної привабливості підприємств України та здійснення заходів щодо своєчасного обслуговування, оновлення обладнання, механізації та автоматизації виробничих процесів.

Список літератури.

1. Електронна звітність. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00191307>.
2. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html.

УДК 338.2:658

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Боднар І.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Організація та розвиток малого бізнесу в Україні є тією складовою, якої потребує країна на сьогоднішній день. Підприємці, які знаходяться на початковому етапі створення власної справи або лише починають розвивати свій бізнес, чудово розуміють, що саме упровадження подібних заходів на підприємстві та прийняття правильних рішень здатні покращити соціально-економічне становище держави задля подальшого розвитку економіки України.

Оскільки економіка України перебуває в умовах ринкової трансформації, то розвиток підприємництва має стати одним з найважливіших факторів її соціально-економічного зростання. Але на сьогодні в Україні відсутній дієвий

механізм підтримки, захисту і розвитку підприємництва. Тому перед Урядом постає актуальне завдання паралельного розвитку як державної системи підтримки бізнесу, так й ініціативи самих підприємців [1].

Упродовж багатьох століть не тільки досвід нашої країни, а й досягнення та помилки зарубіжних держав доводили, що найпопулярнішим типом ведення бізнесу було і є мале підприємництво. Перевага малого бізнесу над іншими існуючими видами його ведення дає можливість усвідомити велику вірогідність впливу на соціально-економічний розвиток країни та його важливість. Саме це може допомогти країні вийти на світовий ринок, наблизитися до встановлених стандартів передових держав і бути на конкурентоспроможному рівні.

Мета роботи – розкрити роль малого підприємництва у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та запропонувати комплекс заходів щодо забезпечення умов ефективного розвитку підприємництва в Україні.

Матеріали та методи. Сучасні проблеми й тенденції розвитку підприємництва та його ролі як важливого фактору підвищення конкурентоспроможності національної економіки досліджуються в працях вітчизняних науковців-економістів, серед яких можна виокремити Б.М. Андрушківа, Л.М. Васильєву, З.С. Варналія, О.В. Захарова, А.П. Кісельова, І.Г. Костирка, В.В. Липчука, М.Й. Маліка, С.В. Мочерного, С.Ф. Покропивного, Г.О. Поліщук, С.О. Полковниченко, В.О. Сизоненка, Л.М. Фокас, О.Г. Череп та інші, серед зарубіжних – С.С. Беляєву, І.В. Зікунову, Р. Кантільйона, А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, А. Маршалла, Д. Шумпетера та інших.

Результати. На сучасному етапі розвитку українського підприємництва малий бізнес займає недостатній сектор, що негативно впливає на економіку країни. Рентабельність значної кількості малих підприємств не на високому рівні через ряд причин. Зокрема, це макро- чи мікроекономічні кризи або нестабільність економічних явищ. Подібні явища призводять до несприятливих умов, які впливають на якість товарів чи послуг, що надає певне підприємство. Відповідно, рентабельність та прибутковість організації падають, що не дає ефективно розвиватися малому бізнесу [2, с. 61]. Також негативно впливає

недосконалість інституту права в аспекті розвитку підприємництва, значне податкове навантаження на малий бізнес. На даний момент Україна перебуває в умовах розвитку ринкових відносин, а тому соціально-економічний механізм, що дозволяє оптимально вести й активно розвивати підприємництво, потрібно контролювати з боку держави. Ситуація, що склалася в країні на сьогоднішній день, пов'язана з недостатньо сприятливим ринковим кліматом, що призводить до проблем із фінансуванням.

Тому необхідно упроваджувати заходи щодо поліпшення соціально-економічної ситуації вже зараз. Фінансування та підтримка малого бізнесу – це те, що зможе забезпечити Україні не тільки омріяне місце серед розвинутих країн, а й допомогти їй здобути високий потенціал та бути вагомою частиною міжнародного поділу праці. Інвестування держави у сферу освіти та здоров'я здатне вплинути на збільшення кількості нових організацій, що призведе до суцільних позитивних наслідків. Наприклад, до можливих результатів можна віднести збільшення кількості робочих місць, що однозначно призведе до покращення фінансового стану [1]. Розвиток малого бізнесу практично неможливий без розуміння того, як важливо упроваджувати інновації, які викликані безперервним процесом науково-технічного прогресу. Кожна країна повинна слідкувати за тим, що відбувається в світі та якими інформаційними технологіями прославилися інші держави. Відомо, що Європейський союз цілковито підтримує ідею впровадження новинок, а тому це може стати чудовим рішенням задля запоруки підтримки передовими країнами. Робити ідею з інноваціями провідною та витратити досить немаленький обсяг державних коштів – саме на це є доцільною думкою, яка здатна дати культові результати. Зрозуміло, що інноваційний успіх також може бути стимулом для організацій, які займаються схожою діяльністю. Компанії, які будуть брати приклад з передових підприємств, забезпечать високе конкурентне середовище.

Для успішного розвитку малого бізнесу також слід звернути увагу на податкову систему країни. В Україні панує ситуація, яка не дає підприємству існувати ефективно ні власникам, ні споживачам. Перш за все, організаціям

потрібна підтримка, що може заручити їх від корупційного ведення бізнесу. На сьогоднішній день частина українських підприємців намагається уникнути сплати справедливої та реальної суми податків, що негативно впливає на економіку країни та гальмує розвиток підприємництва. Державі слід удосконалити механізм розвитку підприємництва, посилити свій контроль та регулювати правову ситуацію [3, с. 42].

Висновки. Таким чином, досвід індустріально розвинутих країн з ринковою економікою підтверджує те, що підприємництво відіграє особливу роль у національному господарстві будь-якої країни та є необхідною умовою досягнення економічного зростання. Україна не є виключенням. У сучасних умовах вона потребує упровадження комплексу заходів для підвищення ефективності економіки. Один із дієвих способів – підтримка малого бізнесу з боку держави, що є запорукою успішного розвитку національної економіки. Упровадження таких заходів для покращення ситуації країни, як достатнє фінансування, використання інновацій та передових технологій, регулювання податкової системи, можуть вивести Україну на більш високий рівень та забезпечити гідні умови для розвитку підприємництва, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

Список літератури.

1. Шахно А.Ю., Короленко О.Б., Лашкун Г.А. Розвиток підприємництва як важливий фактор підвищення якості людського капіталу. *Сталий розвиток економіки*. 2018. №2 (39), С. 173–181.

2. Дикань О.В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. №57. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D1%91%D0%BD%D0%B0/Downloads/rozvitok-malogo-b-znesu-v-ukra-n-problemi-ta-shlyahi-zabezpechennya.pdf (дата звернення: 10.03.20).

3. Жуков С.А., Дюгованець О.М., Балко О.Ю. Мале підприємництво в Україні: роль, стан і перспективи розвитку в період соціально-економічних потрясінь. *Вісник економічної науки України*. 2019. №1. С. 40–43.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Шахно А.Ю., д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Нікітін Я.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. Інтеграція України в міжнародне середовище актуалізує питання зростання конкурентних переваг національної економіки, де ключовим фактором виступає розвиток людського капіталу. У сучасних умовах формування інноваційної економіки головною складовою парадигми розвитку людського капіталу є освітня складова. Розбудова національної системи освіти з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя вимагає критичного осмислення досягнутого та зосередження зусиль і ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі.

Досі в практиці господарювання України не вироблено ефективного механізму управління інвестиціями в людський капітал, який би відповідав сучасним ринковим перетворенням. Управління інвестиціями в людський капітал не сформоване в цілісну систему. Теоретико-методологічні підходи до формування системи управління інвестиціями в людські ресурси не охоплюють комплексу проблем, пов'язаних з управлінням конкурентоздатністю людського капіталу та розвитку інтелектуального потенціалу. Процес упровадження інновацій в освіту повинен проходити не стихійно й хаотично, він потребує системного, послідовного й цілеспрямованого впливу органів державної влади, тому проблема державного управління інноваційним розвитком освіти набуває особливої уваги. Актуальність нашого дослідження визначається тим, що освіта має значний вплив на всі аспекти життя й діяльності країни, соціуму, людської цивілізації загалом. В умовах сучасної науково-технічної та інформаційної революції освіта функціонує як складний соціально-економічний організм, який відіграє важливу роль у прогресі людства.

Метою роботи є визначення головних напрямів модернізації освіти, орієнтованої на інноваційний розвиток людських ресурсів, оскільки освіта

безпосередньо впливає на формування особистості та сприяє впровадженню перетворень у суспільстві.

Матеріали та методи. Основою парадигми сучасної інноваційної освіти може бути проблемно-вирішальний метод, суть якого полягає в уяві про науку як безперервну діяльність з вирішення специфічних емпіричних і концептуальних проблем; науковий пошук, що йде шляхом емпірико-теоретичного просування, вирішуючи проблеми як емпіричної адекватності, так і внутрішньої теоретичної зв'язності; доказ того, що прогрес у науці залежить не лише від поточної проблемно-вирішальної ефективності наукових теорій і традицій, але й від їх внутрішнього потенціалу розвитку [1].

Вагомий внесок у висвітлення питань підвищення конкурентоспроможності вищої освіти зробили такі вітчизняні вчені, як А. Амоша, Я. Берсуцький, Л. Безчасний, В. Бобров, В. Гриньова, М. Долішній, А. Колот, Л. Колешня, В. Кремень, В. Лагутін, Є. Лібанова, Т. Оболенська, І. Сазонець та інші. Концепція людського капіталу та особливе значення освіти як детермінанти його розвитку розглядаються в працях вітчизняних науковців, зокрема, Д. Богині, О. Грішнєвої, Б. Данилишина, В. Куценко, Л. Семів, С. Вовканича та інших. Проте ринкові умови функціонування вищої освіти вимагають напрацювання нових механізмів регуляторної діяльності держави в сфері її управління, які б створювали передумови для формування та розвитку людського капіталу.

Результати. Розвиток інноваційної економіки вимагає розробки нової концепції підготовки кадрів, в основу якої покладений принцип ставлення до професійного навчання персоналу на виробництві не як до витрат, а як до довгострокових інвестицій у людський капітал, необхідний для розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Інвестування у формування людського капіталу визначається як інвестування в економічний розвиток, оскільки має довгостроковий стратегічний характер і закладає основи економічного зростання через людський розвиток [2, с. 98].

Сьогодні освіта розглядається як стратегічний пріоритет держави, а тому проблема її формування потребує особливої уваги. Державна політика в галузі

освіти є невід'ємною складовою загальнодержавної політики. Оскільки наука активно розвивається, передові країни ставлять за мету прискорення переходу від постіндустріального етапу розвитку до інформаційного. Освоєння новітніх технологій – це, по-перше, шлях до комп'ютерної грамотності, без якої молодій людині сьогодні важко знайти гідну роботу; по-друге, це засіб до індивідуалізації та інтенсифікації навчальної діяльності, адже, комп'ютер у майбутньому може призвести до зміни її класно-урочної форми; по-третє, комп'ютер підключений до Інтернету та інших систем, а це є шляхом до пізнання та ключем до знань з усього світу; по-четверте, комп'ютер відкриває шлях до нової форми навчальної діяльності – дистанційного навчання, яке є важливим у сьогоденні, особливо з урахуванням необхідності навчання дорослих упродовж життя.

Сьогодні освітня політика України спрямована на світовий ринок і формується з урахуванням інтеграційних процесів, зокрема виступає одним із напрямів руху України до Європи, одночасно наближуючи освітню систему України до європейських освітніх систем. Тому формування освітньої політики вимагає й зосередження уваги на глобальних проблемах у цій галузі.

Згідно Указу Президента «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» вже запроваджено державні освітні стандарти, модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти тощо. Залишається критичним стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, низький рівень оплати праці працівників освіти і науки [3].

Пріоритетом розвитку освіти є упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, відповідність з європейськими та світовими стандартами. Головними напрямками модернізації змісту освіти, орієнтованої на інноваційний розвиток людських ресурсів, є: забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також доступу навчальних закладів до світових інформаційних ресурсів; розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях

освіти; створення системи дистанційного навчання; забезпечення пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу закладів вищої освіти шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти й скорочення кількості розпорядників бюджетних коштів у сфері науки; створення системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розроблення нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти; фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти яке повинно створити передумови для надання громадянам якісної освіти відповідно до сучасних запитів кожної особистості і потреб інноваційного розвитку держави.

Висновки. Отже, інноваційні технології мають позитивний вплив на процес навчання і виховання, так як змінюють схему передачу знань і методології навчання. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті.

Список літератури

1. Матеюк О.П., Матеюк Ю.О., Матеюк О.А. Інноваційна освіта як соціально-культурний феномен, ціннісне надбання особистості та основа розвитку соціально-професійної компетентності майбутнього фахівця. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. №1. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D1%91%D0%BD%D0%B0/Downloads/Vnadped_2016_1_5.pdf (дата звернення: 16.03.2020).
2. Шахно А.Ю., Буханець В.В., Козлова О.О. Роль держави в підвищенні якості освіти та професійного навчання як фактора формування людського капіталу України. *Економіка та держава*. 2015. №5. С. 97–103.
3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 11.03.2020).

АНАЛІЗ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКУ

Короленко Р.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку, **Поліщук А.С.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах функціонування банківської системи України суттєвими залишаються обсяги проблемних активів, передусім неякісних кредитів та резервів для відшкодування можливих втрат по них, що негативно впливає на ліквідність та фінансову стійкість банків.

Тому якість активів та кредитного портфеля вітчизняних банків залишається вкрай низькою та неоднорідною. Це зумовлює потребу в аналізі якості активів як окремих банків, так і системи загалом. Якщо банк має якісні активи, то навіть при мінімальному розмірі власного капіталу він може стабільно й ефективно функціонувати.

Мета роботи. Висвітлення сучасних методичних підходів до аналізу та оцінки якості активів банку на основі використання комплексу аналітичних процедур з урахуванням системи показників та критеріїв їх оцінювання.

Матеріали та методи. При оцінюванні та аналізі стану банківських активів застосовують в основному чотири методи: балансової вартості; ринкової вартості; регламентацій; експертний. Два останніх є змішаними, тобто поєднують методи балансової і ринкової вартості. Вибір методу залежить від мети аналізу та деяких інших факторів.

Результати. Актив – це будь-який об'єкт бухгалтерського обліку, право контролю якого закріплене за банком, який дає дохід; може бути обмінаний на інший об'єкт, який, у свою чергу, даватиме дохід банківській установі, або дозволяє банку здійснювати свої операції [1, с. 58]. При оцінюванні якості активів враховується багато факторів. Наприклад, слід розглянути питання про те, чи правильно диверсифікований портфель, які норми чи правила прийняті для обмеження кредитних ризиків та ефективного використання операцій.

Метод балансової вартості застосовується для оцінки активів банківської установи загалом та її структурних одиниць зокрема. Базується на виявленні

динаміки обсягу та структури активів у цілому, окремих портфелів, показників прибутковості та дохідності. Проте є недоцільним для застосування в кризових умовах [2, с. 45].

Метод ринкової вартості – більш прийнятний з позицій впливу активів на фінансову стійкість банку, зокрема в кризових умовах. Вимір активів банку згідно з цим методом дає більш динамічну та більш обґрунтовану їх оцінку. Але разом з тим є витратним і суперечливим, оскільки ринкова вартість активів та їх знецінення в банках встановлюються в залежності від різних підходів. Це негативно впливає на результати оцінювання якості та вартості активів банківського сектору загалом.

Метод регламентацій передбачає оцінювання стану банківських активів відповідно до рекомендацій органів банківського нагляду, що стосуються переважно обмеження кредитних й інвестиційних операцій і ризиків, які супроводжують їх, і використовується при аналізі якості активів з дотриманням вимог чинного законодавства.

Експертний метод полягає в комплексному використанні сукупності кількісних і якісних показників, що характеризують стан активів, та передбачає здійснення факторного аналізу, який є доволі складним і потребує високого професійного рівня аналітиків.

Потрібно зазначити, що якість активів перебуває в прямій залежності від доцільності й оптимальності їхньої структури, рівня диверсифікації операцій, від обсягу активів із різними ознаками проблемності.

Основні напрями аналізу якості активів банку можна представити таким чином [3]:

аналіз та оцінювання активів банку з погляду їхньої відповідності якісним вимогам ліквідності, що дозволить оцінити можливість банку швидко й без втрат перетворити свої активи в грошову форму.

аналіз та оцінювання активів банку з погляду їхньої відповідності вимогам дохідності та прибутковості. Даний аналіз є найважливішим напрямом аналізу якості управління активами банку, оскільки ефективний стан активів (з позиції

реальної віддачі) забезпечує одержання банком необхідних доходів і прибутку, що, у свою чергу, є основною метою його діяльності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, доцільно зробити висновки, що аналіз та оцінювання якості активів банку відноситься до найважливішої стадії аналізу банківської діяльності, тому що саме комплексна оцінка якості активів банку дозволить зробити обґрунтовані висновки та сформулювати пропозиції щодо подальшого розвитку банківської установи, її конкурентоспроможності та фінансової стійкості, а на результативність такого оцінювання буде впливати використання вище наведених методів.

Список літератури.

1. Соколинская Н.Э. Оценка и анализ состояния активов кредитной организации. *Экономика и экономические науки*. 2010. №3. С. 56–61.

2. Музичка О.М. Сучасні методичні підходи до аналізу та оцінки якості активів банку. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2013. № 2. С. 45–53.

3. Єріс Л. М. Комплексний аналіз якості активів банку. *Вісник Дніпропетровського університету*. URL: <http://vestnikdnu.com.ua>.

УДК 338.512

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЗАГАЛЬНУ СОБІВАРТІСТЬ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ПП «МЕТИЗНИЙ ЗАВОД»

Кутова Н.Г., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет. **Желтуха Т.В.**, вчитель-методист, **Киричик О.Р.**, учениця 11-А класу, природничо-математичний факультет. Криворізький Покровський ліцей

Вступ. В умовах ринкового господарювання однією з основних проблем підприємства стає раціональне витрачання ресурсів, яке неможливе без цілеспрямованого впливу на формування витрат, контролю за їх рівнем та економічного стимулювання їх зниження. При інтенсивнішому використанні виробничих ресурсів, успішному удосконаленні техніки, технологій і організації

виробництва рівень собівартості виробництва знижується. Зниження собівартості промислової продукції є однією з основних умов підвищення ефективності промислового виробництва, тому питання управління собівартістю завжди було, є і буде актуальним.

Мета роботи. Метою роботи є аналіз факторів, за допомогою яких можна управляти собівартістю продукції на підприємстві.

Матеріали та методи. Собівартість – це одна з основних частин господарської діяльності підприємства. Питанням аналізу собівартості продукції займалися такі науковці, як Г.В. Савицька, О.В. Грищенко, К.В. Ізмайлова та інші. Визначити вплив факторів на її приріст і на цій основі надати оцінку роботи підприємства та встановити резерви зниження собівартості продукції дозволяє проведений аналіз собівартості продукції. Значний внесок у розгляд цих питань факторного аналізу собівартості продукції зробили наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких О. Андронова, І. Белоусова, Т. Зарєвчацька, Н. Іщенко, Е. Крилов, Г. Мисака, А. Череп, М. Чумаченко, Л. Шик та інші. [1,2].

Для оцінки діяльності підприємств у практиці управління широко використовуються математичні методи, а саме методи трендів та кореляційно-регресійного аналізу. Питання щодо прогнозування діяльності підприємств за допомогою вищеописаних методів досліджені науковцями, серед яких слід виділити А.М. Гольдберг, М.А. Корольов, О.С. Кравець, Н. Дрейпер, Г. Сміт, О.М. Гострик, Ю.О. Борох, Л.О. Бойко, Л.С. Стригуль, В.М. Степанишин, Л.О. Тисовський та інші.

Результати. Собівартість продукції є комплексним поняттям, і вона залежить від впливу багатьох різноманітних факторів, а саме: зміни ціни на матеріальні цінності; зниження витрат на оплату праці; підвищення та покращення продуктивності праці персоналу; зниження витрат матеріалів на виготовлення продукції; усунення браку та втрат від нього тощо [1]. Забезпечення зниження собівартості продукції на підприємстві вимагає підвищення вимог щодо управління витратами виробництва, що передбачає упровадження комплексу заходів щодо зниження собівартості продукції [2].

Проведемо аналіз собівартості продукції ПП «Метизний завод», що являється підрядною організацією ТОВ «Кривбасремонт» і займається постачанням метизних виробів на підприємства Кривого Рогу та, частково, інших міст України. Аналіз загальної собівартості ПП «Метизний завод» дозволив зробити такі висновки: у 2019 році собівартість товарної продукції порівняно з 2018 роком майже не змінилася, в той час як різниця між значеннями суми витрат у 2017 році та 2019 році складала 6,997 млн. грн. Проаналізувавши витрати на одну гривню продукції, отримали такі результати: у 2016 році вони склали 0,93 грн/грн, у 2018 році – зменшилися на 2,3% і склали 0,88 грн/грн, а у 2019 році – 0,9 грн/грн. За аналізом елементів витрат можемо зробити висновок, що упродовж 2016–2019 років найбільшу відсоткову частку складають витрати на матеріали (у 2019 році – 41,1%), витрати на електроенергію (у 2019 році – 25,53%) та витрати на оплату праці, які у 2019 році склали 6716,42 млн. гривень. Отже, найбільшим чином собівартість залежить від витрат на матеріали і електроенергію та оплату праці робітників.

Важливим фактором прогнозування фінансової діяльності підприємства на наступний період є оцінка його собівартості [3]. Проаналізувавши дані, наведені на рис. 1 і зміну показників загальної собівартості, враховуючи стабільність роботи підприємства і незмінних тенденцій розвитку, можемо обчислити плановані витрати на 2020 рік у діючих цінах 2016 року з урахуванням інфляції.

Рис. 1. Аналіз динаміки загальної собівартості ПП «Метизний завод»
Джерело: сформовано автором

Зміна собівартості на підприємстві описується рівнянням

$$y = -1,8973x^2 + 9361,9182x - 11139763,2678. \quad (1)$$

Для визначення впливу різних факторів на загальну собівартість побудуємо такі моделі кореляційно-регресійного зв'язку (табл. 1).

Таблиця 1

Залежність собівартості виробництва ПП «Метизний завод» від факторів впливу

Фактор впливу	Модель кореляційно-регресійного зв'язку	Коефіцієнт детермінації R ²
Обсяг товарної продукції (X ₁)	$y = 3,41x_1^2 - 6851,48x_1 - 25236,9$	0,9792
Витрати на амортизацію (X ₂)	$y = 0,0128x_2^3 + 4,4392x_2^2 + 74765,3359x_2 - 106699637,6236$	0,9871
Матеріальні витрати (X ₃)	$y = 2150,52x_3 - 4,33 \cdot 10^6$	0,8489
Витрати на оплату праці (X ₄)	$y = 0,61x_4^2 + 1232,21x_4 + 8133,27$	0,9303
Витрати на електроенергію (X ₅)	$y = 625,91x_5 - 1,254 \cdot 10^7$	0,5388

Джерело: авторські розрахунки

З аналізу отриманих даних можемо зробити висновок, що на формування собівартості найбільш впливають наступні фактори: обсяг товарної продукції, витрати на амортизацію та витрати на оплату праці.

Аналіз залежності собівартості продукції ПП «Метизний завод» від матеріальних витрат за 2016–2019 роки дозволив отримати залежність

$$\hat{y} = -28,28 + 1,75x. \quad (2)$$

Величина R² приймає значення 0,8489. Врахуємо, що для рівняння парної регресії при рівні значущості 5% t_{крит} = 1,96, тоді ΔУ = 1578,4, що становить 8,5 % (1578,4/18545,39). Таким чином, остаточне рівняння регресії має вигляд

$$Y = -28,28 + 1,75x \pm 0,085\hat{Y}. \quad (3)$$

Отримане рівняння регресії можна використовувати для аналізу впливу зміни рівня матеріальних витрат на собівартість продукції, для прогнозування рівня собівартості при відомій тенденції рівня матеріальних витрат, а також для порівняльного аналізу собівартості за різними елементами.

Важливим резервом зниження собівартості продукції також є розширення спеціалізації та кооперування. На спеціалізованих підприємствах з масово-поточним виробництвом собівартість продукції є значно нижчою, ніж на підприємствах, що виробляють цю ж продукцію в невеликих обсягах. Розвиток спеціалізації вимагає встановлення найбільш раціональних кооперованих зв'язків між підприємствами [4].

Найбільш ефективним шляхом зниження собівартості продукції є упровадження економних технологій виробництва, переймання світового досвіду зі зменшення собівартості.

Унаслідок оптимізації роботи підприємства було прийнято рішення придбати новий транспортний засіб, який упродовж місяця використовує на 180 літрів палива менше, ніж існуючі основні засоби, що кожного місяця економить підприємству 4737,6 грн. Також, використовуючи новий транспортний засіб замість трьох інших машин, можна заощадити до 196,8 тис. грн на витратах на оплату праці водіїв і близько 43,3 тис. грн на відрахуваннях у соціальний фонд. Через два роки після придбання нового транспортного засобу на заощаджені гроші підприємство може дозволити собі придбати ще один новий транспортний засіб.

Таким чином, працюючи на цих двох машинах замість шести запропонованих на початку, підприємство щорічно буде заощаджувати до 800 тис. грн, і за цей кошт може долучити до роботи вже 8 фахівців, що збільшить годинну продуктивність праці на підприємстві на 11%.

Висновки. Як висновок, слід зауважити, що матеріальні витрати порівняно із іншими складовими витрат підприємства можна зменшити найшвидше, тому для радикальних змін собівартості необхідно працювати саме з цим елементом витрат.

Окрім цього, стабільний розвиток підприємства залежить від значних інвестицій, отриманих завдяки виконанню всіх договірних умов та оптимального використання можливостей підприємства. Проведений аналіз дозволив сформулювати заходи, які слід вживати для зменшення витрат підприємства, а саме:

зменшення обсягів незавершеного виробництва; удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення з метою оптимізації виробничих запасів; активізація маркетингової діяльності; організація використання вторинних ресурсів.

Список літератури.

1. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2002. 656 с.
2. Лишенко М.О. Теоретичні аспекти вивчення резервів скорочення собівартості та підвищення ефективності виробництва зерна. *Ефективна економіка*. №2, 2010. URL: [https:// www.economy.nauka.com.ua](https://www.economy.nauka.com.ua)
3. Гайдаєнко О., Коваленко Л. Застосування кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування результатів діяльності підприємства. *Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки*. Випуск 1 (13). Частина 1. Луцьк, 2017, С. 16–23.
4. Кобилецький В.Р. Рентабельність. Сутність та показники. *Онлайн-журнал «Financial Analysis online»*. URL: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/229-rentabelnist>

УДК 658.8

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ДОМАШНІХ КОНДИТЕРСЬКИХ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Бондаренко Л.А., к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку. Криворізький національний університет. **Бондаренко Є.Р.**, учениця 11-А класу. Криворізький Центрально-Міський ліцей

Вступ. Виготовлення кондитерських виробів у домашніх умовах динамічно набирає популярності у споживачів. Орієнтуючись на креатив і нестандартні рішення в оформленні, домашня кондитерська успішно конкурує з магазинами. З метою спонукання споживачів купити потрібний їм товар домашні кондитери все частіше звертаються до оригінальних способів безпосереднього контакту з покупцем за допомогою комплексу маркетингових заходів у глобальній мережі

Інтернет. При сучасному рівні розвитку інформаційних технологій розповсюдженість і доступність користування Інтернетом піднімає питання забезпечення ефективності використання. Велике значення у маркетингових комунікаціях набувають соціальні медіа, використання яких дозволяє успішно просувати свій товар, залучати все більшої кількості споживачів, розширювати цільову аудиторію, покращувати, розвивати та захищати репутацію кондитера через формування лояльності споживачів до бренда.

Метою роботи є дослідження та обґрунтування сутності маркетингових комунікацій домашніх кондитерських, визначення їх видів, дослідження ефективності маркетингових комунікацій в соціальних медіа.

Матеріали та методи. Інформаційну основу складають існуючі розробки українських та зарубіжних науковців, рекламні оголошення в інтернет-ресурсах та соціальних мережах, дані періодичного друку, інші джерела інформації.

Методична основа роботи – системний аналіз, синтез, прийоми спостереження, групування, порівняння.

Результати. Вважається, що ідея виготовляти оригінальні торти прийшла до нас із США. Саме американці першими вирішили, що стандартна випічка не дуже цікава і почали замовляти кондитерські вироби незвичної форми. А оскільки у споживачів був попит, то знайшлися ті, хто вирішив перетворити своє захоплення кондитерською справою у прибутковий бізнес [1].

Як правило, бізнесом на солодощах в домашніх умовах починають займатися люди, які мають талант кондитера, але не мають достатніх фінансових можливостей. Це вигідна ідея, оскільки потребує мінімальних стартових інвестицій та достатньо швидко окупається. До того ж українці традиційно полюбляють солодощі, а значить є стабільний попит на продукцію.

Серйозна конкуренція – це те, з чим відразу ж стикається домашній кондитер. Аналіз кондитерського ринку Кривого Рогу показав, що лише на сайті <https://www.olx.ua> розміщено 75 оголошень [2]. Існують також спеціальні пропозиції. Так, більше 40 кондитерів спеціалізуються на виготовленні весільних тортів [3], 28 кондитерів – на капкейках [4].

Крім домашнього виробництва існують підприємства-кондитерські, які також пропонують виготовлення тортів за індивідуальними замовленнями.

За умов високої конкуренції важливо обрати ефективну стратегію маркетингових комунікацій.

Як правило, домашні кондитери спочатку реалізують свою продукцію через родичів, друзів та знайомих, користуючись так званим «сарафаним радіо». Потім намагаються розширити свій бізнес через соціальні мережі.

Просування в соціальних мережах SMM (Social Media Marketing), або SMO (Social Media Optimization) представляє собою комплекс заходів, що проводяться в соціальних мережах, блогах, на тематичних форумах і сайтах, щоб залучити нових відвідувачів на сайт, підвищити популярність та впізнання бізнесу, товарів або послуг [5; 6].

SMM представляє собою систему, яка забезпечує особисте спілкування домашнього кондитера з потенційними клієнтами. Вона створює можливість негайно отримати зворотній зв'язок у вигляді думок і коментарів від найбільш активних користувачів Інтернету, покращувати свою роботу, враховуючи негативні відгуки.

Оптимізація для соціальних медіа (SMO) – те ж саме, що і пошукова оптимізація (SEO), але призначена не для пошукових машин, а для соціальних мереж та блогів, щоб залучити трафік на сайт або сформувати співтовариство за інтересами всередині соціального ресурсу. Ще одна відмінність SEO від SMO – ефективність дій.

На відео-сервісі YouTube середня кількість переглядів звичайного відеоролика англійською мовою старше півроку становить 10–12 тисяч переглядів. Домогтися такої ж кількості засобами SEO набагато важче, ніж це доступно SMO-фахівцям, які намагаються запустити «сарафанне радіо», починаючи просувати відео в блогах і соціальних мережах. Часто це робиться за допомогою спеціальних сервісів. До початку 2010 року більшість компаній вже спробували соціальні медіа «на смак». На сьогоднішній день SMM є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку Інтернет-реклами [5; 6; 7].

Для успішного просування домашнього кондитерського бізнесу важливо домогтися, щоб його реклама стала вірусною. Це вид рекламних матеріалів, розповсюджувачем якої є сама цільова аудиторія, завдяки формуванню змісту, здатного залучити за рахунок яскравої, творчої, незвичайної ідеї або з використанням природного чи довірчого послання. Головне її завдання – це створення такого вірусного контенту, який би передавався з рук у руки самими користувачами Інтернету. У вигляді такої реклами виступають цікаві відеоролики, flash-додатки або просто текст, але головне, щоб цей контент викликав бажання розповсюдження, а для цього важливо робити якісні фотографії. Саме вони та дуже докладний і привабливий опис продукту під ними допоможуть продати кондитерські вироби. Рекомендовано переглянути фотографії професіоналів. Хорошим варіантом також є використання лайт куба, спеціальних фотофонів [8].

Висновки. На сьогоднішній день ринок з виготовлення оригінальних домашніх кондитерських виробів знаходиться на етапі становлення. Це перспективний бізнес, що не потребує великих інвестицій на початковому етапі та має короткий період окупності. Найефективнішою маркетинговою стратегією для домашніх кондитерських є просування через соціальні мережі, намагання зробити свою рекламу вірусною.

Список літератури.

1. Бизнес на тортах можно делать в домашних условиях. URL: <http://biznesprost.com/biznes-idei/biznes-na-tortah.html>
2. URL: <https://www.olx.ua/uslugi/krivoyrog/q-торт-на-заказ/>
3. URL: <https://wedplay.com/svadba-krivoy-rog/torty-na-zakaz-krivoy-rog/>
4. URL: <https://www.olx.ua/krivoyrog/q-капкейки/>
5. Маркетинг у соціальних мережах (SMM). URL: <http://team.ua/team-services/website-creation/smm/>
6. Маркетинг в соціальних мережах. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
7. Соціальні мережі – привабливий інструмент для маркетологів URL: http://addgroupua.blogspot.com/2012/06/blog-post_07.html.
8. С чего начинать бизнес домашнему кондитеру? URL: <http://homebaked.ru>

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГІРНИЧОРУДНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Варава Л.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування,
Марченко В.В., аспірант. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасних умовах задля забезпечення стійких конкурентних позицій підприємства в довгостроковій перспективі необхідним є удосконалення рівня розробки та подальшого упровадження інновацій, формування та оцінки інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал характеризується своєчасністю періодичного оновлення обладнання, зміною або удосконаленням технологій, розробкою нових підходів до організації виробництва, що визначає конкурентоспроможність підприємства в цілому.

Особливу увагу слід приділити зв'язку інноваційного потенціалу з виробничим. Адже саме він відповідає за модернізацію обладнання, упровадження нових технологій та технічного забезпечення виробничого процесу підприємства. У більшості випадків саме ці елементи удосконалення виробництва, які характеризують інноваційний потенціал, визначають конкурентоспроможність підприємства в умовах сучасної України. Стійкого розвитку інноваційного потенціалу у стратегічній перспективі і забезпечення на цих засадах конкурентних переваг можна досягти шляхом дослідження та управління окремими його складовими.

Метою даного дослідження є удосконалення інноваційного потенціалу гірничорудного підприємства за рахунок організаційної складової.

Матеріали та методи. Під реалізацією стратегічного інноваційного потенціалу (СІП) розуміємо досягнення певного результату (підвищення прибутковості) підприємства у довгостроковій перспективі за рахунок упровадження інноваційних заходів.

Практика показує, що у більшості підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК) України недостатньо фінансових можливостей для упровадження інновацій, навіть тоді, коли у них є власні розробки. Часто

керівництво зосереджується на реалізації поточних інвестиційних проєктів, які мають незначні терміни окупності (1 рік і менше) та швидкі результати. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває підвищення інноваційної активності підприємств за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

До основних факторів, що стримують інноваційну діяльність залізорудних гірничо-збагачувальних комбінатів (ГЗК), належать: нестача власних коштів; недостатня фінансова підтримка держави; великі витрати на інновації; недосконалість законодавчої бази; високий економічний ризик [1].

Активізація інноваційної діяльності в гірничодобувній промисловості пов'язана з плановими стратегічними етапами розвитку галузі (2016–2020 роки, 2021–2025 роки, 2026–2030 роки). До 2030 року українським ГЗК необхідно створити СІП на основі результативного використання не тільки природних ресурсів, а й інтелектуальних (ноу-хау, винаходів, інформаційних систем).

Удосконалення більшості складових стратегічного інноваційного потенціалу здійснюється за рахунок посилення мотиваційних можливостей персоналу щодо активізації інноваційної діяльності, а також з урахуванням розробки та реалізації організаційних заходів при упровадженні інновацій стратегічного спрямування.

Важливим етапом є вибір із множини потенційних інновацій за обраними підприємством критеріями тих, що можуть бути упроваджені упродовж стратегічного періоду.

Доцільно вибір інноваційних заходів стратегічного розвитку проводити за чотирма етапами у такій послідовності: аналіз функціональних зон; відбір за обмеженнями; відбір за критеріями; інтегральна оцінка на основі критеріїв та формування інноваційної стратегії.

Інновації, які не пройшли до наступного етапу на основі обмежень та критеріїв, необхідно зберігати в інформаційних базах даних для забезпечення впровадження в наступні періоди стратегічного розвитку. Комплекс обраних інноваційних заходів повинен бути узгоджений за строками та ресурсами СІП і забезпечувати високу результативність.

Дослідження інноваційної активності з урахуванням запропонованих заходів проведено на базі одного з провідних підприємств ГМК України ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «ЦГЗК»). Інноваційні заходи в сучасних умовах розвитку ГЗК повинні сприяти комплексному зростанню результативності, насамперед, у конкурентному виробничо-технологічному та еколого-соціальному напрямках. На основі результатів дослідження стратегічних перспектив інноваційного розвитку ПрАТ «ЦГЗК» розглянуто програму відповідних організаційно-технічних заходів по підвищення ефективності реалізації його інноваційного потенціалу (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст програми організаційно-технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності реалізації інноваційного потенціалу ПрАТ «ЦГЗК»

Найменування організаційно-технічного заходу	Спрямованість	Результат від упровадження
Організаційні заходи		
1. Реорганізаційні заходи в системі управління для вирішення питань інноваційного розвитку	Об'єднання відділів інвестицій та удосконалення виробничої діяльності в інноваційно-інвестиційний відділ	Підвищення обґрунтованості та ефективності інноваційних проектів, зменшення інвестиційного ризику, контроль за ефективністю реалізації інноваційного потенціалу
2. Упровадження програми збору раціоналізаторських та інноваційних пропозицій	Залучення працівників різних ланок до інноваційної діяльності. Підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів у різних підрозділах підприємства	Збалансований розвиток інноваційного потенціалу, підвищення зацікавленості працівників в ефективній реалізації інноваційних проектів, у тому числі стратегічного спрямування
3. Упровадження програмного забезпечення щодо моніторингу інноваційного потенціалу за допомогою багатofакторної моделі	Зміна аналітичних підходів щодо оцінки інноваційних проектів на основі використання комплексу системних програм. Економія витрат, пов'язаних з експлуатацією інформаційної системи	Підвищення ефективності використання кадрового та інформаційного потенціалів СП
Технічні заходи		
1. Технічне переозброєння комплексу обладнання фабрики огрудкування	Підвищення міцності обпалених обкотишів дозволяє розширити сегменти ринку	Поліпшення якісних характеристик обкотишів підвищує їх конкурентоспроможність на ринках

Результати. Реалізація попередньо розроблених пропозицій у вигляді системи взаємопов'язаних рішень потребує обґрунтування відповідних витрат на їх запровадження, а також оцінювання ефективності їх реалізації, розрахунку економічного ефекту. В сучасних умовах використовуються різні критеріальні показники для оцінки ефективності інноваційних заходів. Їх вибір визначається строками запровадження інновацій, особливостями здійснення інвестицій, періодом окупності.

Висновки. Спроможність до перетворень у перспективі буде залежати від ефективності СПП, відповідності інноваційної стратегії підприємства загальному стратегічному курсу, достатності обсягів фінансування запланованих заходів для реалізації економічної та соціальної політики підприємства як стосовно персоналу, так і зацікавлених сторін.

Список літератури.

1. Орлова А.А. Організація та здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в промисловості України. *Ефективна економіка*. 2014. № URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення 31.07.2019).

УДК 005.7:316.46

РОЛЬ ЛІДЕРСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Темченко Г.В., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Боднар І.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У наш час можна знайти немало організацій, що живуть за паперовим планом, за інерцією, без «вогника». На перший погляд, вони чітко слідують інструкції та порушень не спостерігається. Проте, якщо знайдеться людина або команда односторонців, здатних виявити суть і сенс у вимерлій системі, вдихнути нове життя у процеси роботи, організація може вийти на принципово новий рівень якості і продуктивності роботи. Такими людьми є лідери.

Проблемам лідерства та його ефективного використання в менеджменті приділяється особлива увага. Теорії лідерства прагнуть з'ясувати, які

характеристики лідерства виявляються найбільш ефективними та чому. Дослідники цієї проблеми справедливо підкреслюють, що для успішного виконання своїх функцій керівник-менеджер має бути обов'язково і лідером. Традиційне уявлення людей про лідерів зазвичай передбачає образ керівника, тобто людини, офіційно наділеної владою. Проте бути лідером – не завжди означає мати офіційну посаду, офіційне визнання і відповідний запис у трудовій книжці. У реальному житті лідерство потребує насамперед готовності виділятися й допомагати іншим людям досягати встановлених цілей. Але будь-яка дія в команді потребує участі не лише лідера, але й інших людей.

Мета роботи – спробувати встановити характеристику лідера майбутнього.

Матеріали та методи. Лідерство – здатність впливати на індивідуумів і групи людей, щоб спонукати їх працювати для досягнення цілей. Влада – не завжди лідерство. Зате зворотне, як правило, вірно завжди: лідерство породжує владу і в значній мірі забезпечує її. Лідерство не потребує застосування сили, хоча і має її. Саме лідер покликаний сформулювати таку ідею або систему ідей, яку готові прийняти ті, хто шукає пояснень. Управлінець повинен бути сильним, бо керівник не може бути слабким за визначенням [1, с. 312].

За останні роки в теорії та практиці роботи економіста співвідношення ефективності управління і лідерства є одним із самих ключових. Лідерство – найважливіший компонент якісного керівництва. Воно зустрічається скрізь, де є стійке об'єднання людей. При переході до ринку відбувається відхід від ієрархічного управління, жорсткої системи адміністративної дії, практично необмеженої виконавчої влади до ринкових взаємин, що базуються на економічних методах. Стає необхідним принципово новий підхід до пріоритетів. Головне у середині організації – працівники, а за її межами – споживачі продукції.

Феномен лідерства корениться в самій природі людини. Подібні явища спостерігаються в середовищі тварин, ведучих стадний, колективний спосіб життя. Тут завжди виділяється найбільш сильна, достатньо розумна, наполеглива і рішуча особина – ватажок, керівник стадом відповідно до його неписаних законів, які диктуються взаєминами із середовищем і є біологічно

запрограмованими. Саме лідер покликаний задовольнити певні потреби людей і їх об'єднання.

Теорія і дослідження лідерства починалися з ідеї, що в ефективних лідерах як людях є якась особлива межа, яка відрізняє їх від усіх інших. На зміну цій ідеї прийшла гіпотеза, що ефективне лідерство – це лише питання вибору «правильних» моделей поведінки. Ця ідея поступилася місцем погляду на лідерство як на процес взаємного впливу. У даний час концепції лідерства розвиваються, мабуть, у бік уявлення, що оптимальні лідери – це ті, хто відмовляється від своєї ролі, навчаючи підлеглих тому, як бути лідером для самого себе.

Отже, основна мета лідерства полягає в тому, щоб максимально використовувати можливості персоналу; свідомо керувати організацією (тобто самовизначатися); переборювати зовнішні обставини як на роботі, так і в особистому житті [2, с. 33].

Лідерство покликане забезпечити раціональне використання управління персоналом, а саме: або наявний час вжити для плідної й успішної діяльності (максимальний критерій); або досягти поставлених цілей з якомога меншою витратою часу (мінімальний критерій).

Л. Зайверт цілком обґрунтовано нагадує про те, що починати поліпшувати життя необхідно з самого себе: «Зміни себе – і ти зміниш світ навколо себе» [2, с. 204]. Доведено, що лідерство передбачає спрямованість його на здійснення управлінської професійно-педагогічної діяльності, оволодіння системою психолого-педагогічних і спеціальних управлінських знань, сукупністю вмінь (гностичних, прогностичних, проєктивних), сформованість управлінських якостей (організаторських, комунікативних, якостей самоменеджменту), необхідних для здійснення управлінської діяльності. На лідерство покладається виконання певних функцій, у вигляді яких представлено щоденне рішення різного роду завдань і проблем і які, як правило, реалізуються в певній послідовності.

Ведучи мову про нову економіку, маємо на увазі появу на світ нового покоління, що живе в оточенні цифрової інформації з її глобалізацією,

відвертістю та надшвидкістю передачі, інтернету, що докорінно змінили методи і характер нашої діяльності. Так який він, лідер нового часу?

Автори Ситрін і Нефф виділили шість характеристик лідера інформаційної епохи: пильна увага до інтересів клієнта; пом'якшення принципу ієрархічності в структурі організації; управління з використанням бізнес-моделі; створення та розповсюдження сприятливих для компанії установок та ідеології; готовність ризикувати; готовність працювати більш ефективно, ніж конкуренти [4, с. 108].

Лідерство, як і управління, є до деякої міри мистецтвом. Можливо це і є причина того, чому дослідникам не вдалося розробити й обґрунтувати єдину теорію. Ситуаційний підхід підійшов, на наш погляд, щонайближче до вирішення даної проблеми. Стиль лідерства безпосередньо залежить від ситуації. У деяких з них економіст добивається ефективності, структуруючи завдання, проявляючи турботу і надаючи підтримку, в інших – керівник допускає підлеглих до участі в рішеннях виробничих проблем, в третіх – безболісно міняє стиль під натиском керівництва або обставин. У будь-якому випадку стиль справжнього лідера повинен бути гнучким знярядям ефективного управління виробництвом.

Робота економіста пов'язана з багатьма науками, такими як психологія, соціологія, право, етика, економіка, менеджмент, маркетинг. Керівник повинен розбиратися в людях, розуміти їх потреби, уміти контактувати з різними людьми. Кожна людина унікальна і, розуміючи мотиви поведінки конкретного працівника або кандидата, тверезо оцінюючи його здібності і потенціал, можна застосовувати його найефективніше. Люди, що займаються економікою на своєму підприємстві, не тільки не знають про методи праці з людьми та цифрами, але часто їх підводить навіть єдине, що у них є – інтуїція. Унаслідок такої непрофесійної роботи з персоналом фірма може нести невиправні втрати і збитки. Багато людей, не оцінених гідно, йдуть з організації, а люди без щонайменшого уявлення про цілі організації працюють за зарплату, а не за ідею фірми [5, с. 41].

Результати. На лідера впливає його культура та освіта, здатність долати стереотипи, мати внутрішню зрілість. Він може і повинен підійматися над традиційними цінностями, повинен знати свій потенціал. Лідер – людина, яка

постійно навчається та працює над собою. Людина не народжується лідером, а створює себе такою сама. Цінності лідера входять до корпоративної культури та залишаються там навіть після того, коли він лишає цю організацію. Це соціальна відповідальність лідера. Він дійсно впливає на життя багатьох, людей, тому що вони живуть у системі, яка набула сенс та вектор розвитку завдяки йому.

Висновки. Отже, проблема лідерства ще з початку ХХ ст. дедалі частіше привертає до себе увагу, особливо в нестабільні періоди розвитку економіки та соціально-трудових відносин. На сучасному етапі в практиці роботи кращих підприємств під час оцінювання якостей праці керівника враховується рівень та якість виконання ним таких основних ролей, кожна з яких складається з комплексу лідерських функцій керівництва (організатора трудового колективу, наставника працівників, захисника інтересів членів колективу, споживача, генератора та розповсюджувача інформації). Лідерські якості керівника як захисника інтересів членів колективу вимагають від нього вмілого поєднання у своїй роботі власних і колективних інтересів. Він повинен турбуватися, щоб не було простоїв через неефективну організацію праці, щоб робота була справедливо розподілена між працівниками. Сучасні підприємства прагнуть максимально реалізувати свій бізнес-потенціал, але ефективно керувати системою, орієнтованою на досягнення високих показників, може тільки керівник-лідер.

Список літератури.

1. Завадський Й.С. Менеджмент. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. Т. 1. 543 с.
2. Гавкалова Н. Теоретичні засади ефективного менеджменту персоналу. *Україна: аспекти праці*. 2015. № 3. С. 31–37.
3. Данюк В.М., Петюх В. М. Менеджмент персоналу. Київ: КНЕУ, 2014. 398 с.
4. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 1997. 248 с.
5. Салига С.Я. Основи менеджменту: учбовий посібник. Київ: «ОКО», 2004. 140 с.

ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Темченко Г.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Царенко В.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. На сьогоднішній день відомо, що менеджери – це ті люди, що керують трудовим колективом у найрізноманітніших сферах діяльності та забезпечують вирішення всього комплексу завдань (економічних, соціальних, політичних, екологічних тощо), створюють умови для кращого життя співробітників [1].

І в кожному конкретному випадку все залежить від особистих якостей менеджера, від його вміння працювати з людьми, приймати правильні рішення і бути лідером та координатором в усіх життєвих випадках.

Мета роботи. Проаналізувати якості моральної культури, якими повинен володіти сучасний менеджер.

Матеріали та методи. Специфіка праці менеджера визначається тим, що він реалізує функцію керівництва. При цьому перед ним постає завдання – інтегрувати систему керування в єдине ціле, координувати дії її ланок.

Робота керівника надає більше можливостей для розвитку особистості, надає людині гідність, є захоплюючою. Менеджерові доводиться часто вирішувати складні завдання в умовах критичних ситуацій і невизначених перспектив.

Виконуючи цей обов'язок, сучасний менеджер виступає в декількох іпостасях [2, с. 69]:

як керуючий, обраний владою, що керує великим колективом людей;

як лідер, здатний вести за собою підлеглих, використовуючи свій авторитет, високий професіоналізм, позитивні емоції;

як дипломат, що встановлює контакти з партнерами та владою, успішно переборює внутрішні й зовнішні конфлікти;

як вихователь, що володіє високими моральними якостями, здатний створити колектив і вести його розвиток у потрібне русло;

як новатор, що розуміє роль науки в сучасних умовах, вміє оцінити й без зволікання упровадити у виробництво той або інший винахід;

як просто людина, що володіє високими знаннями, рівнем культури, чесністю, рішучістю характеру й у той же час розважливістю, здатна бути у всіх відношеннях зразком для навколишніх.

У процесі керування сучасний менеджер має володіти [3, с. 181]:

мистецтвом керівництва, навичками роботи з людьми, творчою уявою;

політичною культурою, сучасним економічним мисленням;

комплексним системним підходом до роботи;

здібністю генерувати ідеї, трансформувати їх у практичній дії;

комп'ютерною грамотою;

іноземними мовами, насамперед англійською.

Професіоналізм діяльності менеджерів залежить від рівня їх здібностей, від якості початкової професійної підготовки, а також від подальшої роботи з підвищення кваліфікації та самовдосконалення. Найвідомішими менеджерами сучасності є: Лі Якокка, Френсіс Роджерс, Джек Уелч, Акіо Моріта та інші; управлінськими консультантами – Уоррен Бенніс, Том Пітере та Філіп Кросбі; представниками сучасних шкіл бізнесу – Майкл Портер, Генрі Мінцберг та інші.

Сучасні підходи до портрету менеджера високого класу чітко виокремлюють такі складові його компетенцій: добре знає потреби клієнта та сприяє їх задоволенню; стимулює використання нестандартних підходів, зацікавлює своїми ідеями інших; бере на себе відповідальність тоді, коли інші собі цього не дозволяють; генерує нові ідеї, спрямовані на суттєві зміни; залучає у свою команду талановитих людей, вміє використовувати потенціал кожного члена команди та ставиться до нього як до партнера; не тільки активно поновлює свої професійні знання та вміння, а й створює умови для поновлення знань членами команди; сміливо упроваджує новітні технології; вміло усуває психологічні бар'єри між підрозділами підприємства та окремими його працівниками, створює умови для доброзичливих взаємин між ними; формує корпоративну культуру в організації.

Результати. Як бачимо, визначені засади управлінської діяльності компоненти професійної діяльності менеджера побудовані насамперед на вмінні досягати поставленої мети, творчо використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що успіх управління залежить як від суб'єктивних, так і від об'єктивних передумов у кожній конкретній ситуації.

Так, багато що залежить від особистих якостей та вмінь менеджера, від його розумових здібностей: уміння бачити, аналізувати ситуацію, знаходити рішення, а також від вольових якостей і сили духу. Наполегливість, сміливість та відповідальність у значній мірі впливають на досягнення кінцевих результатів у бізнесі.

Список літератури.

1. Бабенко О.А. Професійно важные качества личности менеджера
URL: <http://www.psi.lib.ru/statyi/sbornik/profklm.htm> (дата звернення: 09.03.2020).

2. Рахманов О.А. Поняття топ-менеджера у великому бізнесі: проблема категоріального виокремлення. *Український соціум*. 2013. № 2. С. 66–76.

3. Балабанова Л.В. Стратегічне управління персоналом підприємства: навч. посібник. Київ: Знання, 2011. 236 с.

4. Якокка Ли, Новак Уильям. Кар'єра менеджера / пер. с англ. Г.Р. Зусенков. Москва, 2017. 528 с.

5. Видатні менеджери про роль і значення культури спілкування в їхній професійній діяльності. URL:

http://pidruchniki.ws/16280414/menedzhment/vidatni_menedzheri_pro_rol_znachennya_kulturi_spilkuvannya_yihniy_profesiyiny_diyalnosti (дата звернення: 10.03.2020).

6. Скібіцька Л.І. Лідерство та стиль роботи менеджера: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 45 с.

7. Довгань Л.Є. Праця керівника, або практичний менеджмент. Київ: ЕксОб, 2002. С. 86–100.

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Темченко Г.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Єпик О.О.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У нашому сучасному суспільстві важливу роль у спілкуванні людей мають вербальні та невербальні аспекти спілкування. Вони є головною ознакою сучасного менеджера, показують професіоналізм тієї людини, яка займає посаду.

Мета роботи – дослідження вербального та невербального спілкування.

Матеріали та методи. Сфера спілкування в менеджменті представлена вербальним і невербальним спілкуванням. Вербальне спілкування – це контакт із партнером і взагалі з оточенням за допомогою мови як єдиної цілісної складної системи знаків, які служать засобом спілкування [1, с. 13]. Невербальне спілкування – це процес спілкування між людьми, що реалізується за допомогою знакових систем (міміки, жестів, пантоміміки, простору, кольору, одягу тощо) [2, с. 46]. Учені вважають, що мова є одночасно явищем фізичним, фізіологічним, антропологічним, суспільним. Умова його існування – людське суспільство. Мова є феноменом людської цивілізації, найважливішим знаряддям соціалізації людини. За допомогою мови людина щодня спілкується, пристосовується до свого оточення, зміцнює суспільні зв'язки, взаємодіє з різними соціальними групами [1, с. 13]. Але крім мови та мовлення існують й інші засоби комунікації. Люди також обмінюються інформацією за допомогою жестів, міміки, погляду, пози, рухів тіла, які називають невербальними (несловесними) засобами спілкування [3, с. 114]. На думку А. Герасимчук, О. Тимошенко, мова спрямована на те, щоб окреслити, дефініювати думки, почуття, предмети, явища, досвід тощо для обміну їх з іншими людьми; дати оцінку людям, почуттям відповідно до актуальної системи норм і цінностей; презентувати й обговорити результати власного життєвого та професійного досвіду, оцінювати події минулого та співставляти їх із сучасністю та з баченням майбутньої перспективи; дати можливість творити, підтримувати, змінювати середовище; бути джерелом

злагоди, продуктивної взаємодії. Подібні вимоги до ділового мовлення можна знайти в працях З. Мацюк, Н. Станкевич. Це ясність, недвозначність у формулюванні думки; логічність, смислова точність, небагатослівність; відповідність між мовними засобами та обставинами мовлення; співмірність стилю викладу та мовних засобів; різноманітність мовних засобів; виразність дикції, відповідність інтонації мовленнєвій ситуації тощо. Слід відзначити, що невербальні засоби спілкування у менеджменті є не менш важливими, ніж вербальні [1, с. 13].

Важливу роль у спілкуванні відіграють жести – виражальні рухи рук, що передають внутрішній стан людини. За призначенням і природою розрізняють ритмічні, емоційні, вказівні, зображувальні жести та жести-символи.

Ритмічні жести дублюють інтонацію, виокремлюють певні частини висловлювання, підкреслюють логічний наголос, сповільнення чи прискорення темпу мовлення. Емоційні жести передають найрізноманітніші відтінки почуттів: подив, радість, захоплення, ненависть, роздратування, розчарування. Вказівні – виконують функцію виділення якогось предмета серед однорідних. З цією метою послуговуються рухами пальців, кисті, цілої руки. Зображувальними жестами відтворюють предмети, тварин, інших людей (їхню форму, рухи, розміри). Ними користуються в тих випадках, коли не вистачає слів чи необхідно підсилити враження і вплинути на слухача наочно. Жести-символи інформують про певні дії, властивості, наміри тощо. До жестів-символів належать умовні жести вітання, прощання, заклик до мовлення, передчуття приємного [4, с. 160].

Важливо пам'ятати кілька порад щодо того, як володіти голосом під час спілкування. Отже, треба пристосовувати свій голос до обставин, за яких відбувається спілкування; той, хто говорить занадто тихо, справляє враження людини, яка не вірить у свої сили; не варто говорити занадто голосно й експресивно – ви справлятимете враження агресивної людини; намагайтеся постійно тренувати свій голос, найкращий спосіб для цього – читання вголос, відпрацювання правильної вимови; голос підвищуйте тоді, коли ставите запитання, висловлюєте радість, захоплення, здивування. Якщо вам необхідно

когось переконати, відповісти на запитання, то голос понижуйте; будьте тактовні: спочатку зважте, чи нікого не образить те, що ви бажаєте сказати, а тоді вже починайте говорити [5, с. 10].

Результати. Чітко спостерігається, як вербальні та невербальні аспекти впливають на спілкування менеджера та клієнта. За допомогою цих аспектів клієнт бачить відкритість менеджера та зацікавленість до його проблеми.

Висновки. Отже, тільки майстерно володіючи як вербальними, так і невербальними засобами комунікації, можна легко встановлювати контакти між людьми, досягнути успіху, досконало володіти культурою та мистецтвом спілкування. Тому кожний прогресивний менеджер прагне володіти як вербальним, так і невербальним спілкуванням.

Дуже важливо вміти читати (розуміти) невербальні сигнали, оскільки вони здебільшого спонтанні, несвідомі, а тому – щирі. Поєднуючись з вербальними засобами, вони відтворюють реальну картину ситуації мовлення. Важливо вміти досконало користуватися вищезазначеними засобами, оскільки це сприяє формуванню високої культури спілкування.

Список літератури.

1. Бабинець М.М. Вербальні і невербальні засоби спілкування в менеджменті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка та соціальна робота.* Вип. 30. С. 13. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/230/3/.pdf>.

2. Психологія спілкування / за заг. ред. Л. Г. Кайдалова, Л. В. Пляка. Х.: НФаУ, 2011. 46 с. URL: <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/634/1/.pdf>;

3. Курило О.Й., Розман І.І. Вербальні та невербальні аспекти культури спілкування. *Молодий вчений.* 2017. № 4.3 (44.3). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/28.pdf>.

4. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2011. 695 с.

5. Дубовик С. Культура спілкування як складник загальної культури школярів. *Українська мова і література.* 2012. № 1. С. 9–12.

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КАР'ЄРА»

Темченко Г.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Сипченко Т.В.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. У сучасному суспільстві більшу частину соціального життя людина проводить в організаціях. Організаційний простір як частина соціального простору стає для людини середовищем можливого розвитку та просування за різними напрямками – професійним, посадовим, монетарним, статусним. Кожен із цих напрямів, формалізований певною мірою, містить сукупність позицій, послідовність яких складає кар'єру, яка відіграє важливу роль у житті людини, діяльності організації, а також у розвитку суспільства в цілому.

Мета роботи. Визначити генезис та еволюцію поняття кар'єри в науковій літературі та виділити основні теоретичні підходи до його визначення.

Матеріали та методи. Слово «кар'єра» перекладається з італійської та французької як біг, життєвий шлях. Це поняття охоплює результати професійного зростання людини, прогрес у професійному житті та її індивідуальний стиль діяльності.

Сучасна можливість зробити успішну кар'єру пов'язується з життям у відкритому суспільстві, що надає людям рівні права піднятися з нижчих соціальних сходинок до найвищих. Велич держави та всебічний розвиток життя суспільства знаходяться в щільній залежності від потреб кожної людини у побудові успішної кар'єри. Цю думку яскраво висловив Джон Кеннеді: «Запитай у влади не те, що твоя країна може для тебе зробити, питай у самого себе, що ти сам можеш зробити для своєї країни» [1].

Багато науковців розглядають термін «кар'єра» по-різному. Наприклад, Едгард Шейн підкреслює, що планування кар'єри – це процес повільного розвитку професійної самоконцепції та самовизначення у термінах власних здібностей, талантів, мотивів, потреб та цінностей. Він стверджує, що, оскільки працівник знає себе краще, ніж хтось, сам формує пункти своєї кар'єри [2, с. 319].

До того ж, як попереджав Пітер Друкер у книзі «Управління в суспільстві майбутнього», на менеджмент не менш, ніж економічні фактори, впливають соціальні зміни. Передбачаючи виклик майбутнього, він створив образ нової організації, акцентував увагу на тому, що працівники мають самостійно приймати рішення і нести відповідальність за свої дії. Менеджери ж мають підтримувати самодисципліну і самоуправління, вибудовувати такі внутрішні й зовнішні взаємини, які б сприяли створенню синергетичного ефекту. Ключем до успіху в нових умовах стає вміння менеджерів розкривати потенціал людини й розвивати його [3, с. 131].

З думкою П. Друкера погоджується німецький вчений Ф. Малік, який наголошує, що менеджер – це професія, суть якої полягає в досягненні результатів завдяки виконанню поставлених задач; ця професія здатна робити будь-яку організацію такою, що працюватиме ефективно й тривалий час [4].

Результат. Рушійною силою успішної кар'єри завжди було природне прагнення людини до самовиявлення та самоутвердження, тобто самоактуалізації. Досягнення цієї мети передбачає задоволення цілої низки потреб. Самою відомою теорією ієрархії потреб є теорія А. Маслоу, у якій послідовність мотивів відповідає порядку виникнення потреб в онтогенезі. Відповідно цієї теорії джерелом мотивації є деякі потреби.

І як тут не згадати хрестоматійний вислів А. Ейнштейна: «Якби я не грав на скрипці, я б не відкрив теорію відносності» [5, с. 106].

Висновок. Отже, людина вільна та відповідальна за рішення, який спосіб життя обрати. Ця особиста свобода особливо виразно виявляється в тому, що людина сама визначає який її потенціал та як вона буде прагнути актуалізувати його. У цьому виявляється взаємозалежність і взаємовплив між самооцінкою та успішністю побудови кар'єри. Слід пам'ятати і «золоте правило»: людина робить не одну помилку, перш ніж досягає певного результату. Часто трапляється так, що перша помилка стає останньою. Не варто сприймати помилки як перешкоди на шляху професійного зростання, адже помилка – це лише спосіб змінити поведінку та спробувати діяти знову, але по-іншому.

Список літератури.

1. Інавгураційні промови Президентів США. Харків: ФОЛЮ, 2009. 98 с.
2. Виноградський М.Д., Шканова О.М. Організація праці менеджера: навч. посібник. Київ: «Кондор», 2002. 51 с.
3. Друкер П. Эффективный руководитель: пер. с англ. О.Л. Чернявская. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2012. 503 с.
4. Махнач А.В. Жизнеспособность человека и семьи. Социально-экономическая парадигма. М.: Litres, 2019. 425 с.
5. Волтера А. Ейнштейн. Життя та всесвіт генія: пер. з англ. М. Климчук. Київ: Наш формат, 2017. 528 с.

УДК 338.24.01

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Чайка К.С., асистент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин.
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського

Вступ. Інвестиційна політика є одним із найважливіших важелів керування та впливу на підприємницьку діяльність, господарюючі суб'єкти та економіку країни в цілому. Чітка та систематизована робота інвестиційної політики залежить від законодавчої бази, яка на сьогоднішній день потребує певної модифікації та удосконалення. Даний факт є очевидним, так як при всій наявній кількості ресурсів в Україні, які є необхідними для зарубіжних країн, у ній до сих пір не існує ефективних важелів регулювання та становлення міжнародного співробітництва. Відсутність чіткої узгодженості в інституційному забезпеченні гальмує розвиток інвестиційної діяльності України, чим негативно впливає на кількість та якість залучення інвестиційної політики. З огляду на це, проблема систематизації інституційного забезпечення інвестиційної політики України потребує нагального розгляду та є актуальною на сьогоднішній день.

Мета роботи. Метою роботи є системний аналіз інвестиційного забезпечення інвестиційної політики України.

Матеріали та методи. Питанням державного регулювання інвестиційної політики займається багато науковців. Серед них варто відзначити роботи, які присвячені аналізу існуючого механізму, систематизації та розробці шляхів удосконалення законодавчої бази, а саме: В.О. Бадурної [1], Л.Ю. Волкович, І.В. Жеребятіної [2], К.Р. Гуменної [3], В.П. Нагребельного [4], М.А. Овчиннікової [5], В.В. Гаверського [6] та інших.

Результати. Основними принципами, якими повинна володіти інвестиційна політика, є цілеспрямованість, ефективність, багатоваріантність, системність, гнучкість, готовність до освоєння ресурсів, урегульованість дій, комплексність, соціальна та екологічна безпека [1].

Та не дивлячись на те, що в Україні створено потужну інституційну базу інвестиційної політики, яка налічує близько тисячі нормативно-правових актів, вона не характеризується і половиною зазначених принципів.

У чинній законодавчій базі має місце певна суперечливість та надмірна завантаженість, які заважають у повній мірі здійснювати інвестиційну діяльність, та аж ніяк не сприяють підвищенню інвестиційної привабливості країни. До того ж, при такій кількості прийнятих законодавчих актів у сфері інвестиційної політики не існує такого, до чого б не вносилися зміни, поправки та уточнення, що створює собою негативний вплив при прийнятті рішення щодо інвестування та в цілому підриває довіру потенційного інвестора щодо капіталовкладення.

Серед науковців існує декілька підходів до систематизації інституційного законодавства. Так, Л.Ю. Волкович [2] та К.Р. Гуменна [3] виділяють чотири рівні інституційного забезпечення: міжнародний, національний, регіональний та місцевий, що на нашу думку є логічно.

Інші ж науковці, а саме В.П. Нагребельний [4] та М.А. Овчиннікова [5] систематизують інвестиційне законодавство за характером (загальні, спеціальні, комплексні, підзаконні, предметні, рамкові тощо), тоді як В.В. Гаверський [6] – за видом (конституції, кодекси, закони, підзаконні нормативно-правові акти).

На нашу думку, для того щоб систематизувати інвестиційне законодавство України достатньо саме трьох рівнів (табл. 1): мега-, національного та регіонального.

Таблиця 1

Систематизація інституційного забезпечення інвестиційної політики України

Мегарівень	Національний рівень	Регіональний рівень
1	2	3
<p>Міжнародні нормативно-правові акти:</p> <p>1. Угоди та договори про заохочення та захист інвестицій.</p> <p>2. Угоди про уникнення подвійного оподаткування.</p> <p>3. Угоди про вільну торгівлю.</p>	<p>Законодавство України:</p> <p>1. Щодо регулюючих умов інвестиційної діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> -регулювання інноваційного інвестування; -регулювання фінансових інвестицій (ринок цінних паперів); -регулювання відносин власності; -регулювання участі інвесторів у приватизації; -регулювання державно-приватного партнерства; -регулювання капітального будівництва; -регулювання інвестиційного розвитку; -регулювання процесів державного інвестування; -регулювання земельних відносин у процесі інвестування; -регулювання митних відносин у процесі інвестування. <p>2. Щодо податкового регулювання інвестиційної діяльності.</p> <p>3. Щодо екологічного інвестування.</p> <p>4. Щодо дозвільної системи інвестиційної діяльності.</p> <p>5. Щодо контролю над законністю інвестиційної діяльності.</p> <p>6. Щодо вирішення спорів та удосконалення судової системи.</p> <p>7. Щодо правового режиму іноземного інвестування.</p> <p>8. Щодо здійснення інвестиційної діяльності на територіях зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності.</p> <p>9. Щодо підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності.</p> <p>10. Щодо інвестиційної діяльності господарських товариств, об'єднань підприємств та інститутів спільного інвестування.</p>	<p>Регіональні програми та стратегії залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в областях України.</p>

Джерело: систематизовано автором

Висновки. Після систематизації інституційного забезпечення інвестиційної політики України можна зробити висновок, що їй не вистачає системності та чіткої урегульованості. Головною перешкодою дієвої інвестиційної політики вбачаємо у відсутності цілісної, взаємоузгодженої системи.

При тому, що існує три рівні інституційного забезпечення, які поділяються на десятки інших груп, не має єдиного узгодженого документа, який охоплював би всі умови інвестиційної діяльності України та до якого мав би вільний доступ потенційний інвестор. Таким чином, очевидним вбачається прийняття такого документа.

Список літератури.

1. Бадурна В.О. Правовий механізм формування інвестиційної політики держави. *Економічна теорія та право*. 2016. Вип. 2 (25). С. 160–170.
2. Волкович Л.Ю., Жеребятіна І.В. Актуальні питання систематизації інвестиційного законодавства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №5. С. 187–189.
3. Гуменна К.Р. Систематизація інвестиційного законодавства України. *Демократичне врядування*. 2013. Вип. 12. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=DeVr_2013_12_39 (дата звернення: 28.03.2020).
4. Нагребельний В.П. Проблеми розвитку законодавства України про інвестиційну діяльність. *Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 4–5 черв. 2010 р.)*. Суми, 2010. С. 283–286.
5. Овчиннікова М.А. Аналіз проблем інноваційно-інвестиційного законодавства України. *Бізнес Інформ*. 2012. Вип. 12. С. 96–104.
6. Гаверський В.В. Правова основа державного регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 53. С. 283–289.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Яковенко Ю.В., асистент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин.
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського

Вступ. Важливим фактором реалізації та розвитку економічного потенціалу будь-якої країни є рівень забезпеченості людськими ресурсами. Їх статево-віковий склад та освітньо-кваліфікаційний рівень є визначальними під час формування стратегії розвитку національної економіки на регіональному та державному рівнях. Особливо актуальним питання розвитку та збереження людських ресурсів є саме для України, оскільки упродовж багатьох років спостерігається негативна тенденція щодо їх відтоку. Тому питання визначення основних чинників та наслідків міграційних процесів в Україні є важливим питанням, що потребує детального дослідження.

Метою роботи є визначення основних чинників та наслідків міграційних процесів українських громадян для формування положень міграційної політики України та стратегії розвитку національної економіки.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи наукового пізнання. Методи порівняння та узагальнення використано під час визначення основних чинників виникнення міграційних процесів в Україні. Методи синтезу та конкретизації використано для визначення та аналізу основних наслідків, що впливають на економічний потенціал України.

Результати. Питання визначення основних чинників та наслідків міграційних процесів в Україні поставало предметом вивчення багатьох дослідників. Зокрема, варто виокремити таких дослідників, як К.В. Шиманська [3], С.О. Западнюк, М.П. Бублій, Е.М. Лібанова, Є.В. Дронь, І.В. Бурачек, І.В. Горбачова, О.А. Прокопчук, Л.М. Федоришина [2], О.І. Шевчук [2], які акцентували увагу саме на чинниках, причинах та наслідках впливу міграційних процесів в Україні.

Одним із ключових напрямів міграційних потоків з України є трудова міграція. На цей вид міграції припадає від 50% до 70 % усього обсягу міграційних потоків. Загалом, зовнішня трудова міграція – це «переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування» [1].

На сьогоднішній день Україна має досить багато причин, які є ключовими факторами впливу на виникнення та посилення міграційних процесів. До цих причин відносять:

розвинений науково-технічний потенціал, який має обмежені можливості для свого професійно-кваліфікаційного зростання та матеріального заохочення;

наявність бойових дій і, як наслідок, великої кількості внутрішньо переміщених осіб, які кількісно змінюють пропозицію на ринку праці;

вплив форс-мажорних обставин (природних, техногенних катаклізмів, епідемій, пандемії). Актуальним прикладом впливу цього фактору на міграційні процеси в Україні та світі загалом є закриття кордонів більшістю країн світу через пандемію корона-вірусу;

вплив факторів економічного характеру (низький рівень реальної заробітної плати, незадовільний рівень платоспроможності населення, недосконалість фіскальної політики, наявність диспропорцій між попитом і пропозицією на ринку праці тощо);

вплив факторів політичного характеру (нестабільність політичної системи, невизначеність чіткого зовнішньополітичного вектору, високий рівень корупції та злочинів економічного характеру, мінливість чинного законодавства тощо);

вплив факторів соціального характеру (низький рівень соціальної захищеності, низький рівень системи охорони здоров'я, низький рівень соціальних виплат тощо).

Усі ці причини є стимулами до розвитку та посилення процесів зовнішньої міграції українських громадян. Це в свою чергу спричиняє низку таких негативних наслідків:

втрату трудового потенціалу країни;

прискорення процесів демографічного «старіння нації»;
додаткове навантаження на систему пенсійного забезпечення;
зменшення податкових відрахувань та обсягів поповнення доходної частини бюджету України;
зростання соціальної напруги серед населення;
розвиток тіньового сектору економіки;
відтік фінансових ресурсів та неспроможність держави покрити витрати на підготовку кваліфікованих спеціалістів.

Проте, розвиток міграційних процесів в Україні має і певний ряд позитивних наслідків, серед яких варто виокремити такі:

зростання матеріального становища домогосподарств;
обмін досвідом та отримання нових навичок організації праці;
зменшення рівня безробіття;
формування інвестиційних потоків у вигляді заробітних плат мігрантів.

Висновки. Таким чином, міграційні процеси в Україні мають ряд ключових причин, які змушують українських громадян обирати міграцію, як напрям покращення матеріального становища. Проте, інтенсивність міграційних потоків українських громадян здійснюється також під впливом процесів глобалізації та інтеграції. Визначені причини та сформовані наслідки міграційних процесів дають змогу уряду України чітко визначити основні орієнтири під час формування положень міграційної політики.

Список літератури.

1. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» № 761-VII затверджено від 05.11.2015 р. (зі змінами і доповненнями). – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19>

2. Федоришина Л.М., Шевчук О.І. Вплив міграційних процесів в Україні на модернізацію економіки. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. № 3 (101). С. 427–433.

3. Шиманська К.В. Тенденції міжнародної міграції людських ресурсів в умовах економічних трансформацій. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 55–60.

СУЧАСНЕ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ – ШЛЯХ ДО ЗАПОБІГАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Паустовська Т.І., к.е.н, ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Вірко А.С.**, здобувач. Криворізький національний університет

Вступ. До складу продуктивних сил входять засоби виробництва і люди, які володіють виробничим досвідом і приводять у дію засоби виробництва. Рівень розвитку продуктивних сил характеризується якістю робочої сили, технічною озброєністю праці, ступенем оволодіння силами природи, які використовуються людьми: вітер, сонце, вода тощо.

За сучасних умов до складу продуктивних сил включається також наука, форми та методи організації виробництва. Окремим важливим елементом продуктивних сил стала інформація. У зв'язку з цим вплив людини на природу різко посилюється. і проблеми, які виникли в навколишньому середовищі, теж повинна вирішувати людина.

Питаннями розміщення продуктивних сил (РПС) займалася і займається велика кількість як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців та вчених, серед яких А. Вебер, Й. Тюнен, А. Льоша, Е. Хантінгтон, О. Алімов, А. Голіков, М. Долішній, Ф. Заставний, З. Манів, В. Лишиленко та інші.

Останнім часом питання розміщення продуктивних сил є важливим та актуальним ще й тому, що поряд з ним необхідно вирішувати проблему, пов'язану з екологією, яка тісно переплітається з розміщенням продуктивних сил і безпосередньо залежить від технологічного рівня продуктивних сил. Цей зв'язок вимагає подальшого вдосконаленого дослідження науковцями для покращення фактичного здійснення виробничих процесів.

Мета роботи. У дослідженні ми прагнули показати, як на сучасному етапі суспільного життя та виробничої діяльності важливо правильно та раціонально розміщувати продуктивні сили, уникаючи при цьому екологічних проблем, силу яких люди відчули та продовжують відчувати на собі останніми десятиліттями.

Матеріали та методи. Для написання даної роботи використано літературні джерела економічної та екологічної тематики, а саме таких авторів, як З.О. Манів, А.П. Голяков, В.І. Лишиленко, Ю.І. Стадницький та інших. Методи дослідження, які використовувалися при написанні роботи – історичний, діалектичний, логічний, аналізу та синтезу.

Результати. До половини ХХ століття розвиток виробництва та його продуктивних сил, як правило, здійснювався за рахунок екстенсивного господарювання. Цей процес просувався повільно і в більшості випадків не впливав на стан навколишнього середовища. Інтерес до теорії формування економічного простору посилювався у другій половині ХХ ст., а особливо в останні роки. Для цього часу характерні дослідження, що враховують вплив на територіальну організацію господарства нововведень, тобто роль науково-технічного прогресу у розміщенні виробництва. Високими темпами стало розвиватись промислове виробництво, транспортні засоби, галузі важкої промисловості, паливно-енергетичний комплекс, хімічна промисловість. Це призвело до значного зменшення лісових масивів, родючих земель, забруднення навколишнього середовища. небезпечними стали викиди в атмосферу окису вуглецю та двоокису сірки великими тепловими електростанціями, хімічними комбінатами та нафтопереробними заводами, транспортними засобами та відходами господарської діяльності.

У зв'язку з цим, дуже важливим стало питання, пов'язане з факторами РПС, якими називають усю сукупність умов для найбільш раціонального вибору місця розташування господарського об'єкта, територіально-виробничого комплексу, розміщення підприємств певної галузі. У теорії РПС фактор розміщення є одним з центральних понять. При зміні складу факторів повинні змінюватися і місця розташування об'єктів. Розрізняють такі групи факторів:

природні, які включають якісну й кількісну характеристики родовищ корисних копалин, енергетичних, водних, лісових, земельних ресурсів, природно-кліматичні та природно-транспортні умови;

екологічні, до яких відносять природоохоронні та конструктивні заходи з метою ощадливого використання природних ресурсів і забезпечення сприятливих умов для життєдіяльності людини;

технічні (досягнутий і можливий рівень техніки та технології);

економічні. Це – вартість капіталовкладень, терміни будівництва, ефективність виробництва, призначення та якість продукції, виробничі зв'язки, економіко-географічне й транспортне положення тощо;

соціально-демографічні, які стосуються чисельності населення та його розміщення, кількісної та якісної оцінки трудових ресурсів і забезпеченості ними виробництва у розрізі областей і районів, стану виробничої та соціальної інфраструктури [1, с. 499].

Не зовсім раціональне, а часто прямо економічно безглузде, ведення господарської діяльності за часів Радянського Союзу та й і в перші десятиліття Незалежної України, призвело до диспропорцій у розміщенні продуктивних сил, які припускалися упродовж багатьох років у командно-адміністративній економіці. Тому територія України зазнала значних техногенних навантажень на природне середовище, яке у 4–5 разів перевищує аналогічні навантаження у розвинутих державах. Теперішня екологічна ситуація є наслідком нагромаджених за багато років структурних деформацій господарства, домінування природомістких галузей промисловості, ресурсо- та енергоємних технологій, сировинної орієнтації експорту і водночас надмірної концентрації виробництва у промислових центрах та регіонах країни. В Україні склалися вкрай нераціональна структура природокористування та управління соціально-економічним розвитком держави, які є в цілому неефективними та екологічно небезпечними.

Це також призвело до того, що за останні роки набуває загрозливих розмірів пошкодження та використання земельних ресурсів. Із-за непередуманої політики землекористування мільйони гектарів продуктивних земель сьогодні не використовуються для сільськогосподарського виробництва і знаходяться в занедбаному стані, втрачаючи свою родючість.

Напруженою залишається ситуація зі станом водних ресурсів, які на сьогодні є дефіцитними як для розвитку промисловості, так і сільськогосподарського виробництва.

Проаналізувавши вплив потенційно небезпечних виробництв на екологічну ситуацію в Україні, можна запропонувати такі заходи, що сприятимуть зменшенню або ж повному знищенню негативної дії техногенних навантажень:

зміна галузевої та технологічної структури виробництва та споживання;

пріоритетний розвиток екологічно чистих галузей;

застосування ресурсозберігаючих, мало- та безвідходних технологій, прогресивного устаткування і машин, екологічно чистої сировини;

застосування більш ефективних очисних споруд, санітарно-захисних зон та інших містобудівних планувальних рішень;

зниження обсягів або повне перепрофілювання екологічно брудних виробництв, розосередження їх на великій території або перенесення до районів з невикористаним екологічним потенціалом;

сувора екологічна експертиза та відмова від реалізації рішень з погано вивченими екологічними наслідками;

відмова від реалізації рішень, проти яких виступає більшість населення даного регіону [2, с. 355].

Неможливо зробити виробництво абсолютно безвідходним і звести забруднення до нуля, але можна оцінити техногенний ризик і зробити його прийнятним, здійснивши моніторинг і розробивши систему захисних заходів. На будь-якій території екологічне становище є наслідком впливу на середовище підприємств багатьох галузей народного господарства. Тому необхідно розробити динаміку зміни параметрів діючих об'єктів та об'єктів, які проектуються.

Висновки. Тривога за наслідки забруднення природного навколишнього середовища вимагає невідкладних заходів щодо скорочення надходження забруднювачів, особливо у сферу життєдіяльності людини. Тут гармонійно має

поєднуватись система виробництво-природа. Сьогодні необхідно забезпечити таку взаємодію компонентів цієї системи, при якій високі темпи економічного зростання та задоволення потреб населення поєднувалися б із збереженням та відновленням якості навколишнього середовища. Однак, розширення природокористування у процесі подальшого розвитку продуктивних сил супроводжується вичерпанням природних ресурсів і накопиченням у навколишньому середовищі відходів виробництва та споживання. А це призводить до деградації географічного середовища, скорочення його соціальних функцій, погіршення умов життєдіяльності суспільства. Щоб уникнути цього, необхідно провести низку заходів з метою раціоналізації природокористування й екологізації виробничо-господарської діяльності. Ці заходи мають стати програмним документом комплексу взаємопов'язаних робіт, що здійснюються за спеціальною довгостроковою програмою. Ця програма має сприяти максимальному збереженню природних компонентів у зоні техногенного впливу. Це є головним і найскладнішим завданням екологізації виробництва, яке безпосередньо пов'язане з розміщенням продуктивних сил.

Список літератури.

1. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: навч. посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2013. 638 с.
2. Лишиленко В.І. Регіональна економіка: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 384 с.